

Nombia kpaakpaa ñan Gyon be ñmarase ne Gyon

Wurubuarɛ nombii keɲ kɛɛ fa nyeedonɲ

¹ Lee kewalanɲ keɲ pɛna Wurubuarɛ ke yɛɛ kpene kamase na, ñon bɛɛ baake e nyi Wurubuarɛ nombii ñon ne wulaa ɔ kyaa. Na ñon na Wurubuarɛ kyaa la, te ñon yɛna Wurubuarɛ.

² Ñon na Wurubuarɛ kyaa la leenanɲ kewalanɲ kenanɲ man.

³ Ɔ dɔɔ te Wurubuarɛ tɛɛwɔ yɛɛ kpene kamase, te Wurubuarɛ ta lee ɔ wole yɛɛ kolo na kolo ya.

⁴ Wurubuarɛ nombii kei ne faa na nyeedonɲ, te nyeedonɲ kenanɲ yɛna keɲmanɛe keɲ ne gyuusɔ balanɲ sia na baa naa Wurubuarɛ gbɛɛ.

⁵ Keɲmanɛe kenanɲ ne ñmanɛe ditiɲtɛɛ man, mɔna ditiɲtɛɛ keɲ bɛɛ tale di ke dɔɔ ya.

⁶ Debanɲ daale liiwɔ na Wurubuarɛ kpila ɔ kpilale ñolo ñon bɛɛ baake e nyi Gyon.

⁷ Ñon kɔɲala ɔ kaa di adanseɛ lee keɲmanɛe keɲ wose man fa balanɲ, na balanɲ pou kenyinɲ ta ɔ dɔɔ lɛɛ keɲmanɛe keɲ di.

⁸ Na ñon Gyon gbagba yɛna keɲmanɛe keɲ ya, mɔna ɔ kɔɲae kaa di adanseɛ lee keɲmanɛe keɲ wose man.

9 Nɔn bɛɛ baake e kenmaɲee gbagba ken nɛ waa kɔŋ tɛɛle kei dɔɔ, na ɔ kaa ŋmaɲee fa walaŋ kamase.

10 Kenmaɲee kenan kaa kyaawɔ tɛɛle kei dɔɔ. Ɔ dɔɔ te Wurubuarɛ tɛɛwɔ yɛɛ kpene kamase tɛɛle kei dɔɔ, mɔna tɛɛle kei dɔɔ balan ta gyeŋ e ya.

11 Ɔ kɔŋawɔ ŋon gbagba ɔ balan gyan, mɔna ɔ balan te lɛɛ e ya.

12 Mɔna balan ban pou bɔɔ lɛɛ e te bɔɔ lɛɛ di nɛ, ɔ faa wɔ gbɛɛ te ba bese Wurubuarɛ bia.

13 Ba te yɛɛ Wurubuarɛ bia ŋgba mena ken alo na baale na lola bia ba kegyae man nɛ ya. Mɔna Wurubuarɛ gbagba kegyaebii man te ɔ lese wɔ nyi baa yɛɛ ɔ bia.

14 Nɔn bɛɛ baake e nyi Wurubuarɛ nombii nɛ, kaa bese deniwalaŋ te ɔ kaa kyaawɔ de man weeya akalansɛɛ ŋaale. De naa ɔ gyoorobiiri ken nawolo nyi ŋon waagen yena ɔ kya Wurubuarɛ bu dokolon ŋon nɛ. Ɔ man te Wurubuarɛ bɛɛɛ na anokoare ken doo.

15 Gyon dii adansɛɛ lee ɔ wose man. Ɔ fae yeesa yako nyi, “Walaŋ kei wose man nombia yaa me wulaa yako ŋon nyiaa, ‘Walaŋ ŋon ɔ dɔŋ me wɔle ɔ ne kɔŋ nɛ ɔ kela maŋ, nawolo nyi ɔ wulaa ɔ kyaa pete ba lola maŋ.’ ”

16 Lee ɔ bɛɛɛ ken be wulu ɔ man nɛ dɔɔ, te ɔ ne hiraa daa agbaatee agbaatee.

17 Mosesi dɔɔ te Wurubuarɛ tɛɛwɔ mo mmaraase ŋan fa daa, mɔna Yesu Kristo dɔɔ te ɔ tɛɛwɔ wola daa ɔ bɛɛɛ na wa anokoare ken.

18 Nolo na nolo te naa ta Wurubuarɛ na ɔ sia ya, mɔna Wurubuarɛ bu dokolon koon ŋon lon

bɛɛ lam ɲon na ɔ kya nsana ya nɛ, kaa lesena Wurubuarɛ dinɔɔ wola daa.

*Gyɔn Wurubuarɛ lonɔɔre ɲon kekolosi
Wurubuarɛ nombia
Mateo 3:1-12; Maake 1:1-8; Luka 3:1-18*

¹⁹ Gyudatena kegyiise ban be kyaa Gyerusalem donɔɔ man nɛ, kpila Wurubuarɛ saese na Lewitena baale nyi be kaa boose Gyɔn nyiaa, “Nyan yena amɔte?” Gyɔn ta beo wɔ ya.

²⁰ Mɔna ɔ torowɔ yako wɔ nyiaa, “Na man yena nyeeleere ɲon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kon nɛ ya.”

²¹ Kenɛte be boose e nyiaa, “Kenan ɲon nyan yena amɔte? Nyan yena Elaegya?” Kenɛte ɔ tiranɔɔ fa wɔ nyi, “Koa, na man yena Elaegya ya.” Ba besewɔ boose e nyiaa, “Nyan yena Wurubuarɛ dekpenkpenɲyɔɔre ɲon dɛɛ daa nɛ?” Kenɛte Gyɔn tiranɔɔ fa wɔ nyi “Koa, na man ya.”

²² Kenɛte be boose e nyi “Te kenan ɲon nyan yena amɔte? Yako daa nombii dokolon ɲa dee nyin gyu ke yako ban boɔ kpila daa nɛ. Sena te n ne yako lee nyan gbagba n wose man?”

²³ Botɔɔ te Gyɔn moo nɔɔwoya ɲan Wurubuarɛ dekpenkpenɲyɔɔre Yesaya be yako see nɛ tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Man yena woya ɲan ne fae yeesa depampaa dinaa ken man nɛ nyiaa, ɛ tenee de Gbenɲyoo Wurubuarɛ gbɛɛ see e na ɔ kaa ta ke dɔɔ.”

²⁴ Balan ban boɔ kpili gyu Gyɔn gyan nɛ, man baale yeɛ Farasiitenawɔ,

²⁵ kenɛte be boose Gyɔn nyiaa, “Akpaa na nyan yena nyeeleere ɲon Wurubuarɛ be yako

see nyi waa kɔŋ nɛ ya, yaa Elaegya yaa Wurubuarɛ dekpenkpenɔɔre ŋon ya na, won dɔɔ te n nɛ sɔ balan Wurubuarɛ lonɔ?”

²⁶ Botɔɔ te Gyon tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Man dɔɔ lonɔ yakaa te me dana mɛɛ sɔ balan Wurubuarɛ lonɔ, mɔna ŋolo kyaa ɛ man kenɛ ɛ ba gyen e ya.

²⁷ Non yena walan ŋon ɔ dɔŋ me wɔle ɔ ne kɔŋ, kenɛ ma te kaboe gba nyi maa bun booli ɔ nkyokota ŋmeesen koranɔ gba ya.”

²⁸ Nombia kenɛa pou kɔŋaɛ Gyɔɔdan boo dingyin donɔɔ kenɛ bɛɛ baake ke Betani nɛ man, botɔɔ kenɛ Gyon nɛ sɔ balan Wurubuarɛ lonɔ nɛ.

²⁹ Tɛɛ kena nɛ, Gyon naa Yesu nɛ kɔŋ ɔ gyan te ɔ yakowɔ lee Yesu wose man nyiaa, “ɛ kɛɛ Wurubuarɛ nambu ŋon. Non na lesena balan lee be dukum man.

³⁰ Kei yena walan ŋon mɔɔ wulaa yako ŋon ɔ wose man nombia nyiaa, ‘Walan ŋon ɔ dɔŋ me wɔle ɔ ne kɔŋ nɛ ɔ kela man. Nawolo nyi ɔ wulaa ɔ kyaa pete ba lola man.’

³¹ Nafɔ na manɔ gbagba ba gyen e ya, mɔna ŋon dɔɔ te Wurubuarɛ kpila man nyi me kaa sɔ balan Wurubuarɛ lonɔ, na maa lese e debɔɔ wola Iseraetena na baa nyin gyen e.”

³² Kenɛte Gyon dii adanseɛ nyiaa, “Me naa Wurubuarɛ felin ŋon moo duwulunɔ dinɔɔ tisi lee adido kaa kyaa ɔ dɔɔ.

³³ Nafɔ manɔ gbagba ba gyen e ya, mɔna Wurubuarɛ ŋon ɔ be kpila man nyi me kaa mo lonɔ sɔ balan Wurubuarɛ lonɔ nɛ yako na man nyiaa, ‘Walan ŋon n naa Wurubuarɛ felin ŋon

de tisi kaa kyaa ɔ dɔɔ nɛ, ɲon ne gyaela waa mo Wurubuare felin ɲon sɔ balan Wurubuare lon.'

³⁴ Ma te naa te mee di adanseɛ nyiaa, ɲon yena Wurubuare bu ɲon."

Yesu kpilala gyanɔba nyiban ban

³⁵ Tɛɛ kena nɛ, Gyon na ɔ kaseela bala besewɔ gyu boo ken nooman.

³⁶ Kenɛte Gyon naa Yesu ne lam. ɔ kena e nɛ te ɔ yakowɔ nyiaa, "Ɛ keɛ Wurubuare nambu ɲon!"

³⁷ Gyon kaseela bala ban kenyii Gyon noowoya kenɛ nɛ, be tinaa Gyon yela gyu ke sila Yesu.

³⁸ Yesu gɛɛsewɔ keɛ na te ɔ naa wɔ kenɛte ɔ boose wɔ nyiaa, "Won yaa ɛ ne gyaɛ?" Botɔɔ te ban mɔ boose e nyiaa, "De Gbenɔgyoo, alen te n kyaa?"

³⁹ Kenɛte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, "Ɛ kɔɲ na ɛ kaa keɛ." Mena dɔɔ be gyuuwɔ kena botɔɔ ken ɔ kyaa. Deban kenan na te gyɔ balinɔɔ deban anaara te be kyaawɔ ɔ gyan wee kenan pou.

⁴⁰ Balan bala ban boɔ nyii Gyon noowoya te boɔ sila Yesu nɛ, be man ɲolo yena Simɔn Pita ɔ naabu Anderiase.

⁴¹ Kpene ken Anderiase be tangbɛɛ yɛɛ yena nyi, ɔ gyuuwɔ ke keɔ ɔ kegyia Simɔn te ɔ yako e nyiaa, "Da te naa Mesaya ɲon, nyeeleere ɲon Wurubuare be yako see nyi waa kɔɲ nɛ."

⁴² Kenɛte Anderiase moo Simɔn kɔɲ Yesu gyan. Yesu kena Simɔn nɛ ɔ keɛ e yididi te ɔ yako e nyiaa, "Me gyeɲ nyi nyan yena Gyon bu Simɔn

non. Baa baake nen nyi Kefase yaa Pita.” Ka asee yena nyi boe.

Yesu kebaake Filipino na Natanele

⁴³ Tee kena ne, Yesu yee wa agyuen nyi waa gyu Galelia teele man. Kenje o naa Filipino te o yako e nyiaa, “Kaa sila man.”

⁴⁴ Filipino lee donoo ken bae baake ke Betesaida ne man. Donoo kenan man mo te Anderiase na Pita mo leewo.

⁴⁵ Filipino mo naa Natanele te o yako e nyiaa, “Da te naa walan non Mosesi be nmarase o wose man nombia do mmaraa tone ken man, te Wurubuare akpenkpengyoora ban mo be nmarase o wose man nombia ne. Bae baake e nyi Yesu. Non yena Yesu, Gyosefo bu non o ba lee Nasarete ne.”

⁴⁶ Kenje Natanele boose e nyiaa, “Nasarete ya? Kolo kpaakpaa daale gyae ke tale lee botoo?” Kenje Filipino yako e nyiaa, “Nyan kon na n kaa kee.”

⁴⁷ Yesu kena Natanele ne kon o gyan ne o kolosiwo lee o wose man nyiaa, “E kee, Iserae baale gbagba yaa kei ken dekara be doo o man ya.”

⁴⁸ Botoo te Natanele boose e nyiaa, “Sena te n yee wo gyan man?” Kenje Yesu tiranoo fa e nyi, “Me wulaa naa nen fiigi dan ken tee pete Filipino baake nen.”

⁴⁹ Kenje Natanele torowo yako nyiaa, “De Gbengyoo, nyan yena Wurubuare bu non! Nyan yena Iseraetena gyoo non!”

⁵⁰ Kenje Yesu yako e nyiaa, “Ken mo yako nen nyi me naa nen fiigi dan ken tee doo te n ne lee

man di? N kena nombia dinaana njan kela kenja.”

⁵¹ Kenje Yesu besewo yako wo nyiaa, “Mee yako non e ke nyii nyiaa, e kena ngba adido ta toro na Wurubuaɛ kpilala ban na gyem tisi man Deniwalan Bu non doo.”

2

Alowole keye Kaanan donoo man

¹ Ka weeya atoorote ken ne, ba kpeo alo nolo Kaanan donoo ken ke kyaa Galelia teele man ne man. Na Yesu o naa mo kyaa botoo.

² Be baake Yesu na o kaseela mo kon alowole ken tee botoo.

³ Balan ban solon ke tan ne, Yesu o naa yako e nyi “Balan ban solon te tan.”

⁴ Botoo te Yesu tiranoo fa e nyiaa, “Nna kei te yee daa na neɛ de nombia ya. Deban ken Wurubuaɛ ba see man ne te lii ta ya.”

⁵ Kenje Yesu o naa yako dekpanalan ken tewulee ban nyiaa, “Kpene kamase ken o yako non nyi yaa yee na, e yee ke.”

⁶ Deban kenan na, osunse dinaana looro naale banee botoo. Gyudatena osom man na, osunse kenja man te bee kyekii lon do mo faafu ba wose. Dokolon gyae ke lee lon ngba garawaase anon yaa looro ne.

⁷ Botoo te Yesu yako tewulee ban nyiaa, “E kyekii lon do osunse njan man wulu.” Kenje tewulee ban kyekii lon wulu na belebelebele.

⁸ Kenje ɔ yako wɔ nyiaa, “Nɛnɛɛ ɛ kyee lon ken ɲaale gyina kegyia ɲon ɔ seɲɛɛ alowɔle ken siaman nɛ.” Te be kyeewɔ gyina e.

⁹ Kegyia ɲon daa lon ken ba bese solon nɛ kɛɛ. Ɔ naawɔ nyi solon ken dei, mɔna ɔ ba gyen ke dalee ya, mɔna tewulɛɛ ban bɔɔ kyee lon ken kɔna e nɛ ban gyen botɔɔ ken kɔɔ lee. Kenje kegyia ɲon baake alowɔle baale ɲon lee yenan,

¹⁰ te ɔ yako e nyiaa, “Balɛn degyanɛe na, bɛɛ tanɟbɛɛ bo mo solon kpaakpaate fa wɔ, te akpaa be dɛɛse na te bɛɛ mo solon ken kɔɔ dei ya nɛ kɔn. Mɔna nyan moo solon kpaakpaate ken bo weese kaa lii deban kei pɛte n lese ke debɔɔ.”

¹¹ Kei yɛna gyakolon nombia gyanɟbate ken Yesu be yɛɛ Kaanan donɔɔ ken ke kyaa Galelia tɛɛle dɔɔ nɛ man. Ɔ moo ke lese ɔ gyoorobiiri wola, te ɔ kaseela ban mɔ lɛɛ e di.

¹² Kei wɔle nɛ, ɲon na ɔ naa na ɔ naabia na ɔ kaseela ban gyuu donɔɔ ken bɛɛ baake ke Kapanum nɛ man ke di weeya akalansɛɛ ɲaale botɔɔ.

Yesu kegegi balan Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa ken man

Mateo 21:12-13; Maake 11:15-17; Luka 19:45-46

¹³ Deban ken Gyudatena nyeekeleɛwee ken na benaa nɛ, Yesu gyuu Gyerusalem donɔɔ man.

¹⁴ Yesu ke gyu ka gyoo Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa ken dekanalan man nɛ, ɔ naawɔ nyi baale ne yɔɔ nunkyuese na namense na awulunna, na balan baale mɔ kyakɛɛ bɛɛ yeɛɛ kɔba.

15 Mena dɔɔ ɔ moo ηmeesen ηme yεε dambila te ɔ moowɔ gegi balan ban na be nunkyuese na be namense pou lee dekpanalan ken man. ɔ yaasee be kɔbasebia ηan te ɔ besena be tebuluse ηan pou bunji.

16 Kenje ɔ yako balan ban bεε yɔɔ awuluηna ne nyiaa, “E mo wɔ lee kebo! E na mo me kya dεε besena ε kebu dedii ya!”

17 Nombia kenja yela ɔ kaseela ban tɔɔse Wurubuarε nombia anmarasen see ηan ne yako nyi, “O Wurubuarε, n deni dinaa ken man nombia ne hia man nideli, te ηe te di ma nyee mɔ.”

18 Botɔɔ te Gyudatena kegyiise kaa bɔɔse e nyiaa, “Wɔη gyakolon nombia te nyan ke tale yεε na kawola daa nyi Wurubuarε faa na nen don nyi nya yεε mena abɔɔ kenja?”

19 Kenje Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “E yelee Wurubuarε ɔsom deni dinaa kei, weeya atoorote na maa ma ke bela.”

20 Botɔɔ te Gyudatena kegyiise ban yako Yesu nyiaa, “Ba moo kulutoonen sɔηola na looro bo ma Wurubuarε ɔsom deni dinaa kei, te nyan n ke tale mo weeya atooro ma ke?”

21 Mɔna Wurubuarε ɔsom deni dinaa ken Yesu ne kolosi ka wose man nombia ne, yena ηon gbagba ɔ wose.

22 Mena dɔɔ deban ken Yesu be fom lee yen man ne, ɔ kaseela ban tɔɔsewɔ nyi ɔ yako mena nombia kenja. Te be lee Wurubuarε nombia anmarasen see, na Yesu nombia ηan ɔ be yako ne di nideli.

23 Yesu ke kyaa Gyerusalem Gyudatena

nyeekeleeweeya kedi ñan man ne, balan burum naa gyakolon nombia ñan ɔ be yeε ne te be lee e di.

²⁴ Mɔna Yesu ta mo ɔ wose lo be dɔɔ ya, nawolo nyi ɔ gyen walañ kamase dinɔɔ.

²⁵ Te yeε ken nyi ñolo keyako deniwalañ nombii fa e ya, nawolo nyi ɔ gyen walañ kamase nyeman nombia.

3

Yesu kawola Nikodemose nombia

¹ Mena debañ kenañ man ne, na Gyudatena kegyia ñolo kyaawɔ ken ɔ yele yena Nikodemose. Ɔ kpue Farasiitena dikpii ken man.

² Wee daale nelim ne ɔ korowɔ gyu Yesu gyan te ɔ yako e nyiaa, “Kegyia, da gyen nyi n yeε wolale e ñon Wurubuaε be kpila nen. Nawolo nyi ñolo be kyaa ken waa tale yeε gyakolon nombia na nombia dinaana ñan n ne yeε ne, ken nyi Wurubuaε be kpue na e ya.”

³ Botɔɔ te Yesu yako e nyiaa, “Mεε yako nen anokoare n ke nyii nyiaa, akpaa be ta bese lola walañ ya ne, ɔ be gyae waa naa Wurubuaε gyoori ken ya.”

⁴ Kenje Nikodemose boose Yesu nyiaa, “Walañ ñon ɔ ba bee na, sena te baa bese tale lola e? Waa bese tale gyoo ɔ naa tɔoman na baa lola e bela?”

⁵ Botɔɔ te Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Mεε yako nen anokoare n ke nyii nyiaa, akpaa ba te so nen Wurubuaε lon na Wurubuaε ka mo ɔ felin do n man ya na, n be gyae n ke tale gyoo Wurubuaε gyoori ken man ya.

⁶ Deniwalaŋ na lola ɔ dinɔɔ bo, te Wurubuare felin ŋon mɔ na lola walaŋ bo ŋgba Wurubuare dinɔɔ nɛ.

⁷ Na yela keyɛɛ neŋ gyakolon nyi me kpa, kaboena nyi ba bese lola neŋ bela ya.

⁸ Felin ne gyɔɔ bo gyu botɔɔ keŋ kɛɛ gyae. N ne nyii mena keŋ kɛɛ gyɔɔ mɔna n ba gyeŋ ke dalee yaa ke dee gyue ya. Mena mɔ te doo fa walaŋ kamase ŋon Wurubuare felin ba lola e nɛ.”

⁹ Keŋte Nikodemose bɔɔse Yesu nyiaa, “Sena te keŋa gyae ke tale kɔŋ mena?”

¹⁰ Botɔɔ te Yesu bɔɔse e nyiaa, “Ŋgba n yɛɛ Gyudatena wolale kegyia e. N bee nyii mena nombia keŋa man yee?”

¹¹ Mɛɛ yako neŋ anokoare n ke nyii nyiaa, nombia ŋan da gyeŋ nɛ te dɛɛ yako te ŋan dɛɛ naa mɔ nɛ te dee di ŋa wose man adanseɛ, mɔna ɛ bɛɛ lɛɛ nombia ŋan dɛɛ yako ŋon nɛ di ya.

¹² Mɛɛ yako ŋon tɛɛle kei dɔɔ nombia te ɛ bɛɛ lɛɛ ŋa di ya na, sena te me yako ŋon Wurubuare man nombia na ɛ keɛɛ ŋa di?

¹³ Ŋolo na ŋolo te gyuu ta Wurubuare man ya, Gyise maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon mɔɔ lee botɔɔ kɔŋ nɛ maageŋ.

¹⁴ ɛ gyeŋ nyi gyaŋgba keŋ na Wurubuare yela Mosesi yɛɛ dom te ɔ moowɔ mataa na dan adido depampaa dinaa keŋ man. Walaŋ kamase ŋon ɔ be gyina ɔ sia kɛɛ mena dom kei na ɔ nyiŋa nyeedon. Mena ke te baa gyɔ man Deniwalaŋ Bu ŋon mɔ mataa na ɔpanɗan adido.

15 Na walaŋ kamase ŋon ɔ lɛɛ maŋ di na, waa nyiŋ nyeedoŋ kekpa a keŋ.

16 Lee mena keŋ Wurubuaɛ ne gyae balan dɔɔ te ɔ moo ɔ bu dokoloŋ kooŋ ŋon fa, nyi walaŋ kamase ŋon ɔ lɛɛ e di na ɔ be gyae waa yeŋ leki ya, mɔna waa nyiŋ nyeedoŋ kekpa a.”

17 Nawolo nyi Wurubuaɛ te kpila ɔ bu tɛɛle kei dɔɔ nyi ɔ kaa bu balan fɔɔ ya, mɔna ɔ kpila e bo na balan ke ta ɔ dɔɔ nyiŋ nyeedoŋ.

18 Walaŋ kamase ŋon ɔ lɛɛ e di na bɔɔ gyae baa bu e fɔɔ ya, te ŋon ɔ te lɛɛ e di ya na be wulaa bu e fɔɔ, nawolo nyi ɔ te lɛɛ Wurubuaɛ bu dokoloŋ kooŋ ŋon di ya.

19 Nombia ŋan bɔɔ mo bu tɛɛle kei dɔɔ balan fɔɔ yena nyi, keŋmaŋee te kɔŋ tɛɛle kei dɔɔ, mɔna balan ne gyae ditɪŋtɛɛ bo kela keŋmaŋee keŋ. Nawolo nyi be nombia ŋan bɛɛ yeɛ ne yeɛ dukum ke.

20 Walaŋ kamase ŋon ɔ ne yeɛ dukum na, ɔ ne kɔla keŋmaŋee keŋ te ɔ bɛɛ benaa ke ya. Nawolo nyi ɔ bɛɛ gyae nyi ɔ nombiakumɛɛ ŋan ka lee debɔɔ ya.

21 Mɔna walaŋ kamase ŋon ɔ ne yeɛ nombia kpaakpa a nɛ, ɔ na benaa keŋmaŋee keŋ. Nawolo nyi keŋmaŋee keŋ gyae ka lese ɔ nombia ŋan ɔ ne yeɛ nɛ wola nyi ɔ ne yeɛ Wurubuaɛ kegyaebii.

Gyon Wurubuaɛ loŋsɔɔre kedi Yesu wose man adanseɛ

22 Keŋa wɔle nɛ Yesu na ɔ kaseela ban gyuu Gyudia tɛɛle man. Yesu kyaawɔ botɔɔ weeya akalansɛɛ ŋaale te ɔ sɔɔ balan Wurubuaɛ loŋ.

²³ Deban kenan na Gyon mo ne so balan Wurubuarɛ lon donoo ken bæ baake ke nyi Aenon ken ka benaa na Salim donoo ne man. Nawolo nyi na lon boe botoo, te balan mo na gyeɛm tisi o doo nyi waa so wo Wurubuarɛ lon.

²⁴ Deban kenan na ba te kyanja ta Gyon to deni ya.

²⁵ Gyuda baale nolo na Gyon kaseela ban man baale lee anmaaren lee mena ken bæ mo lon faafo ba wose lee ba amanberɛ gbɛɛ ne wose man.

²⁶ Botoo te Gyon kaseela ban konawo Gyon gyan kaa yako e nyiaa, “De Gbenjyoo, n ne toose balee non nafa o kpue na daa Gyoodan boo ken dingyin, te n be di o wose man adansɛɛ nideli ne? Kɛɛ, o ne so balan Wurubuarɛ lon, te balan pou ne gyu o gyan.”

²⁷ Kenje Gyon tiranoo fa wo nyiaa, “Nyi Wurubuarɛ te fa walan gbɛɛ nyi waa yɛɛ kolo ya ne, otenate be gyae waa tale yɛɛ ya.

²⁸ Emɛɛ gbagba e ke tale di man adansɛɛ nyi me yakowo nyiaa, Na man yena Nyeeleere non Wurubuarɛ be yako see nyi waa kon ne ya, mona Wurubuarɛ kpila man bo nyi maa kyan gbɛɛ ta o siaman kon.”

²⁹ Kenje Gyon gyoo dudu yako wo nyiaa, “Walan non o dana allowole na, non yena allowole non baale. Mona allowole baale non o gyooona doo bæ sem bo yenan tei, te akpaa be nyii allowole baale non woya na ne yɛɛ wo gyon nideli. Mena mo yaa yɛɛ man gyon nideli debokeiman ngba moo nyii Yesu nkan ne.

³⁰ Kaboena nyi Yesu yele dɛɛ lee kela man.

31 Walaŋ ɲon ɔ ba lee adido kɔŋ ne ɔ kela walaŋ kamase, te walaŋ ɲon ɔ ba lee tɛele kei dɔɔ ne ɔ yee tɛele kei dɔɔ walaŋ e te ɔ ne kolosi tɛele kei dɔɔ nombia bo. Walaŋ ɲon ɔ ba lee adido ne, ɔ kela kpene kamase.

32 Nombia ɲan ɔ be naa na ɲan ɔ be nyii ne wose man adanseɛ te ɔ ne dii, mɔna ɲolo te lee wa adanseɛ keŋ di ya.

33 Te walaŋ ɲon ɔ be lee wa adanseɛ keŋ di na, na ɔtenate te see baa nyi Wurubuaɛ nombia ɲan yee ampaŋ.

34 Walaŋ ɲon Wurubuaɛ be kpila e na ɔ ne kolosi Wurubuaɛ nombia bo, nawolo nyi Wurubuaɛ ta mo ɔ felin ɲon do walaŋ ɲonaŋ man nideli.

35 Kya ɲon ne gyae ɔ bu ɲon nombia, te ɔ moo kpene kamase do e ɔ nyinmaa man.

36 Walaŋ kamase ɲon ɔ lee ɔ bu ɲon di na waa nyin nyeedon kekpa, te walaŋ kamase ɲon ɔ bee ɔ bu ɲon na ɔ be gyae waa nyin nyeedon kei ya, mɔna Wurubuaɛ waa gyen baŋ do e kekpaakekpa.”

4

Yesu kekolosi na Samaria alo ɲolo

1 Farasiitena baŋ nyiiwɔ nyi Yesu ne nyin balan burum sɔ wɔ Wurubuaɛ lon kela Gyon Wurubuaɛ lonsoore.

2 Mɔna Yesu gbagba dɔɔ ɔ te sɔ ɲolo na ɲolo Wurubuaɛ lon ya, ɔ kaseela baŋ sɔɔ na wɔ.

³ Yesu ke nyii mena kenj balan ne kolosi ɔ wose man nombia ne, ɔ korowo lee Gyudia tɛele man bese gyu Galelia tɛele man.

⁴ Na kaboena nyi waa mo na Samaria tɛele man.

⁵ Mena dɔɔ ɔ moowo botɔɔ kelii Samariatena donɔɔ kenj bɛɛ baake ke nyi Sikya ne man. Sikya donɔɔ kei benaa na tɛele kenj Gyekɔpo ba mo fa ɔ bu Gyosefo ne.

⁶ Na Gyekɔpo ditiribunj doo botɔɔ. Yesu kelii botɔɔ ne, na ɔ te kaa mena dɔɔ ɔ tisiwo kyaa ditiribunj kenj gyan. Debanj kenanj na weese ta senj dɛɛ.

⁷ ɔ ke kyaa botɔɔ ne Samaria alo ɲolo konawo botɔɔ ɔ kaa kyee lonj, kenjte Yesu sola e nyi “Fa manj lonj maa nyoo.”

⁸ Debanj kenanj na, ɔ kaseela banj te lam donɔɔ kenj man be kaa lɛɛ weenɛɛ.

⁹ Botɔɔ te Samaria alo ɲon yako Yesu nyiaa, “N yɛɛ Gyuda baale e te manj mo yɛɛ Samaria alo e. Wonj dɔɔ te n na sola manj lonj?” Kenj dɔɔ ɔ be boose mena yena nyi, Gyudatena na Samariatena bɛɛ gyoo ya.

¹⁰ Kenjte Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Akpa nyen gyenj Wurubuarɛ kolo anefanj na walanj ɲon ɔ na sola nenj lonj kei ne, nafa nyanj ka sola e na waa fa nenj lonj kenj kɛɛ fa nyeedonj ne.”

¹¹ Botɔɔ te alo ɲon yako e nyiaa, “Kegyia, ditiribunj kenj dana siilinj te n be dana kpene kenj n ka mo kyee lonj kenj ya. Alenj te nyanj kenyinj mena nyeedonj lonj kei.

¹² Yaa nyanj kela na de naana Gyekɔpo ɲon ɔ be wula ditiribunj kei fa daa ne? ɲon gbagba na

o bia na o wonembia pou nyoo lon lee ditiribun
kei man.”

¹³ Kenje Yesu tiranoo fa alo non nyiaa,
“Walan kamase non waa nyoo lon kei ne,
lonboanen gyae ka ko e bela.

¹⁴ Mona walan kamase non waa nyoo lon ken
maa fa e ne, lonboanen be gyae ka ko e bela ya.
Lon ken maa fa e ne gyae ke doo o man ngba
ditiribun ne, na ka ke fa e nyeedon lon na waa
nyin nyeedon kekpaakekpaa.”

¹⁵ Botoo te alo non yako e nyiaa, “Kegyia,
akpaa mena na fa man mena lon kei na
lonboanen ba tekaa ko man bela ya, na maa
tina ditiribun kei man kekon yela.”

¹⁶ Kenje Yesu yako e nyiaa, “Gyu ke baake n
baale na e ke kon.”

¹⁷ Te alo non yako e nyiaa, “Moo dana baale
ya.” Kenje Yesu yako e nyiaa, “N te yako
anokoare nyi n be dana baale ya.

¹⁸ N tan ke yala baala banon, te non gyan n
kyaa debokeiman ne o te yee n baale e ya. Mena
doo nombia nan n be yako man ne yee ampan.”

¹⁹ Botoo te alo non yako e nyiaa, “Kegyia ma
te naa nyi n yee Wurubuare dekenkpenngyooore
e ampan.

²⁰ De naanao som Wurubuare bo bula kei doo,
mona emee Gyudatena kpa Gyerusalem donoo
man te kaboena nyi dee som Wurubuare.”

²¹ Kenje Yesu yako e nyiaa, “Alo lee man di,
deban daale gyae kekon ken boo gyae baa tekaa
som Wurubuare bula kei doo yaa Gyerusalem
donoo man ya.

²² Emee Samariatena na som Wurubuare non

ε ba gyeη e ya, te daa Gyudatena dɔɔ dεε som Wurubuare ηon da gyeη e, nawolo nyi nyeekelee gyae ke ta bo Gyudatena dɔɔ kɔη.

²³ Debaη daale ne kɔη te ke taη kekɔη, keη nyi baη bεε som Wurubuare anokoare man ne, baa mo Wurubuare Feliη na anokoare bo som Wurubuare nawolo nyi mena somra kewɔ dinɔɔ te Wurubuare ne gyae.

²⁴ Wurubuare yeε feliη e, mena dɔɔ baη baa som e ne kaboena nyi baa mo ɔ feliη na anokoare som e.”

²⁵ Botɔɔ te Samaria alo ηon yako e nyiaa, “Ma gyeη nyi Nyeelεere ηon bεε baake e nyi Kristo ne waa kɔη. ɔ kɔη na waa kaa lese kpene kamase man fa daa.”

²⁶ Kenje Yesu torowɔ yako e nyiaa, “Maη ηon mee kolosi na neη ne, maη yena nyeelεere ηon.”

²⁷ Be kee kolosi kenan ne, te Yesu kaseela baη leewɔ donɔɔ man kɔη. Ba kena ηgba Yesu na alo ηon seηεε bee kolosi ne, yeε wɔ gyakolon. Mɔna be man ηolo te tale bɔɔse alo ηon nyi wonη te ɔ ne gyae ya, te ba te tale bɔɔse Yesu mɔ nyi weera ɔ ne kolosi na alo ηon ya.

²⁸ Botɔɔ te alo ηon tina osuη keη yela, te ɔ yeuwɔ gyu donɔɔ keη man ke yako balan nyiaa,

²⁹ “ε kɔη kaa keε balee ηolo ηon ɔ be yako maη ma wose man nombia ηan pou mɔɔ yeε ne. Na ηon yena Kristo, nyeelεere ηon Wurubuare be yako see nyi waa kɔη ne baa yaa?”

³⁰ Mena dɔɔ balan leewɔ donɔɔ keη man kɔη Yesu gyaη.

³¹ Debaη kenan na te ɔ kaseela baη waase e nyiaa, “De Gbeηgyoo mo kolo tina n nɔɔ”

³² Kenje Yesu yako wɔ nyiaa, “Me dana weenɛɛ ɲaale maa di keɲ ε ba gyen ya.”

³³ Botɔɔ te ɔ kaseela ban bɔɔse dɔɲa nyiaa, “Doona ɲolo saa weenɛɛ baa kɔna e?”

³⁴ Kenje Yesu yako wɔ nyiaa, “Me weenɛɛ yena nyi maa yɛɛ me kya ɲon ɔ be kpila man nɛ kegyaebii, na maa yɛɛ tom keɲ ɔ ba mo fa man nɛ kelii ɔto.

³⁵ Emɛɛ gbagba ne tale yako nyi ‘Te ka gyaalanɲa banaara na weenɛɛ kekerɛɛ te lii.’ Mɛɛ yako ɲon ε ke nyii nyiaa, ε gyina ε sia na ε ke keɛ wɔɔse ɲan. ε kena nyi abɔɔ ɲan te yɛɛ na kekerɛɛ.

³⁶ Walaɲ ɲon ɔ ne kerɛɛ weenɛɛ ɲan nɛ baa to e kom, te ɔ ne yilaa abɔɔ ɲenanɲ bo see fa nyeedonɲ kekpaakekpaa keɲ. Mena dɔɔ walaɲ ɲon ɔ be fare na walaɲ ɲon ɔ be kerɛɛ nɛ pou baa bom di gyonɲ.

³⁷ Dudu keɲ bɔɔ gyɔɔ nyi, ‘Nolo ne duula te ɲolo mɔ ne karala’ nɛ yɛɛ ampanɲ.

³⁸ Me kpila ɲon baa nyi ya gyu ke kerɛɛ weenɛɛ wɔɔ keɲ ε te yɛɛ tom ya nɛ man. Baale yɛɛna tom keɲ, te emɛɛ kɔɲawɔ ε ne di ba tom keɲ bɔɔ yɛɛ nɛ tonɔɔ.”

³⁹ Balanɲ ban be kyaa Samaria donɔɔ keɲ man nɛ, be man burum lɛɛ Yesu di nawolo nyi alo ɲon yakowɔ nyiaa, “ɔ te yako man ma wose man nombia ɲan pou weesɛɛ nɛ.”

⁴⁰ Mena dɔɔ Samariatena ban kekɔɲ ɔ gyan nɛ, be waase e nyi waa kyaa be gyanɲ, te Yesu dii weeya ala be gyanɲ.

⁴¹ Yesu nombia ɲan ɔ ba wolo nɛ yela balan burum lɛɛ e di.

42 Kenje be yako alo non nyiaa, “Nenee doo ne na n noowoya nan doo te de lee e di ya, mona daa gbagba te nyii e te da te naa nyi non yena balan pou nyeelere gbagba non.”

Yesu kekyo tomyere kegyia nolo bu kawee

43 Yesu kedi weeya ala botoo wole ne, o leewo botoo bese gyu Galelia teele man.

44 Nawolo nyi Yesu gbagba yakowo nyiaa, “Boo ne lee Wurubuaere dekenkengyooore kamase do non gbagba o donoo man ya.”

45 Yesu kekoo kaa gyoo Galelia ne, botootena lee e nideli, nawolo nyi be naa nombia nan pou o be yee Gyerusalem donoo man deban ken boo gyu be kaa di ba nyeekelewe ken ne.

46 Kenje Yesu besewo gyu Kaanan donoo ken ke kyaa Galelia teele man ne man. Mena donoo kenan man te o besena lon yee solon ne. Deban kenan na tomyere kegyia nolo kyaa botoo ken o bu na wee Kapanum donoo man.

47 Tomyere kegyia non kenyii nyi Yesu ta lee Gyudia koo Galelia botoo ne, o gyuuwo o gyan ke waase e nyi o bu na wee o doo Kapanum donoo man o ne gyae waa yen. Mena doo waa koo na o kaa kyo e kawee fa e.

48 Botoo te Yesu yako e nyiaa, “Na e kena gyakolon nombia na nombia dinaana ya ne, nafa e man walan kamase be gyae waa lee man di ya.”

49 Kenje kegyia non yako Yesu nyiaa, “Me Gbengyoo, waase koo dee gyu bilen na mena ya na me bu non waa yen.”

50 Botɔɔ te Yesu yako e nyiaa, “Ta, n bu ñon waa nyin nyeedon.” Balee ñon lee Yesu nɔɔwoya ñan di te ɔ lanawɔ.

51 Balee ñon keta ɔ ne gyu ɔ dɛɛ nɛ, ɔ gyanɛe na ɔ tewulɛɛ gbɛɛnaa man te be yako e nyiaa, “N bu ñon wose te yɛɛ e don.”

52 Botɔɔ te balee ñon bɔɔse ɔ tewulɛɛ ban nyiaa, deban wonɗi man te me bu ñon wose yɛɛ e don? Kenɗe be tiranɔɔ fa nyiaa, “Dana weesetenɗenɗen kegyɔ ñgba deban dokolon nɛ, te bu ñon wose yɛɛ e don.”

53 Botɔɔ te ɔ kya ñon tɔɔsewɔ nyiaa, deban kenan man pɛpɛɛpɛ te Yesu yako e nyiaa, “N bu ñon wose gyae ke yɛɛ e don.” Mena dɔɔ ñon na ɔ dekpajalanmantena pou lee Yesu di.

54 Yesu ka lee Gyudia kɔn Galelia tɛɛle man nɛ, kei yena gyakolon nombia bolate ken ɔ be yɛɛ.

5

Yesu kekyɔ ɔtakase ñolo kawee

1 Kenɗa wɔle nɛ, Gyudatena ne di bɔ ɔsom wee dinaa daale Gyerusalem donɔɔ man, te Yesu mɔ gyuu botɔɔ.

2 Na depaa daale kyaa Gyerusalem donɔɔ man ken bɛɛ baake ke be dɛɛ dei man nyi Bɛtesaida. Mena depaa kei benaa na denanɔɔ ken bɛɛ baake ke nyi “Namense Denanɔɔ” nɛ, te be banɛe kefɛɛse anon kilisi ke.

3 Kaweesetena kpookpoo burum ñgba siayɛɛsatena na ɔtakasese na ban ba yenaase

ba yekee ne na lee donoo ken man kaa doo
botoo daa lon ken kewosi.

⁴ Nawolo nyi be kyaa be kyaa na, Wurubuare
kpilale ne kyaa kaa wosi lon kenan te kawee
non o tanɔbeɛ ka gyoo lon ken man na, o kawee
ne tan.

⁵ Na balee nolo non o be tekerii kulutoonen
sao na kufu gyanaara ne doo botoo.

⁶ Yesu kena balee nonan te o ke nyii nyi o ta
wee kyare ne o boose e nyiaa, “N ne gyae n
kawee ke tan?”

⁷ Botoo te kawee non tiranoo fa e nyiaa,
“Me Gbenɔgyoo, akpaa be wosi lon ken na, moo
ne nyin non waa gate man ka do ke man ya.
Akpaa ma mo maa yee kakyen koro ka gyoo na
nolo te tanɔbeɛ man.”

⁸ Botoo te Yesu yako e nyiaa, “Koro! Gate n
dofonon na n ke ta.”

⁹ Debokenan man te balee non kawee tanawo
te o korowo gate o dofonon te o tɛwo lan.
Mena wee kenan yee Gyudatena keɛɛfowee ke.

¹⁰ Mena doo Gyudatena kegyiise yako balee
non booo kyoo e ne nyiaa, “Gyen yee da
keɛɛfowee ke, te da mmaraa bee fa gbɛɛ nyi
nya seele n dofonon ya.”

¹¹ Kenɛte balee non tiranoo fa wo nyiaa,
“Walan non o be kyoo man me kawee ne, yako
na man nyi maa gate ma dofonon na maa ta.”

¹² Botoo te be boose e nyiaa, “Walan wonɛi
yako na nen nyi nya gate n dofonon na n keta?”

¹³ Mona balee non Yesu be kyoo e o kawee ne,
ta gyem nyi Yesu kyooona e o kawee ken ya.

Nawolo nyi na balan boe botoo te Yesu mo ta n̄ere gyoo be man.

¹⁴ Kenan wole ne, Yesu kena balee nonan Wurubuarɛ osom deni dinaa ken man te o yako e nyiaa, “Kee, nenen n wose te yee nen don, na tekaa yee dukum bela ya. Na mena ya na kpene ken gyae kekɔn n doo ne, gyae ka kela kei.”

¹⁵ Botoo te balee non gyuuwo keyako Gyudatena kegyiise ban nyiaa, Yesu kyoo na e o kawee ken.

¹⁶ Mena doo Gyudatena kegyiise ban naase Yesu diyem, nawolo nyi o te kyoo kawee ba kefeefowee.

¹⁷ Ken̄te Yesu yako wo nyiaa, “Me kya Wurubuarɛ ne yee tom deban kamase kaa lii na gyen, mena doo kaboena nyi man mo maa yee tom mena.”

¹⁸ Lee mena nombia ken̄a doo ne Gyudatena kegyiise ban yase sia gyae gbɛɛ ken baa mo ko Yesu. Nawolo nyi na ken o be woleɛ ba kefeefowee ken kaagen doo ya, mona o kpa o kya yena Wurubuarɛ ken nawolo nyi o dokoso yena Wurubuarɛ.

¹⁹ Ken̄te Yesu tiranoo fa wo nyiaa, “Aman yaa mee yako non e ke nyii nyiaa, kolo be kyaa ken man Wurubuarɛ bu non ne yee ma wose doo ya. Kpene ken me naa me kya ne yee na ken te mee yee. Kpene ken kya non ne yee na, ken te man o bu non mo ne yee.

²⁰ Nawolo nyi me kya ne gyae man te o na wola man kpene kamase ken non gbagba ne yee ne. Waa wola man aboo dinaana nan kela ken̄a na maa yee, na e wose ka yen non.

21 Mena keŋ kya ŋon ne gyuusu woya te ɔ ne fa wɔ nyeedonŋ nɛ, mena kee te maŋ ɔ bu ŋon mɔ maa fa balanŋ baŋ maŋ gbagba ne gyae nɛ nyeedonŋ.

22 Kya ŋon gbagba bee di balanŋ nombia ya. ɔ ta mo balanŋ nombia kedi pou do maŋ ɔ bu ŋon nyinŋmaa man,

23 na balanŋ pou ke nyinŋ lese maŋ ɔ bu ŋon yele ŋgba mena keŋ bɛɛ lese me kya ŋon yele nɛ. Walaŋ ŋon ɔ bɛɛ lese maŋ ɔ bu ŋon yele ya na, ɔ bɛɛ lese me kya ŋon ɔ be kpila maŋ ɔ bu ŋon nɛ yele ya.

24 Ampanŋ yaa mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, walaŋ kamase ŋon ɔ nyii me nɔɔwoya te ɔ lɛɛ walaŋ ŋon ɔ be kpila maŋ nɛ di na, waa nyinŋ nyeedonŋ kekpaɛ te bɔɔ gyae baa bu e fɔɔ ya. Kei nawolo baa nyi ɔ ta lee yeŋ man kɔŋ nyeedonŋ man.

25 Ampanŋ yaa mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, debaŋ daale ne kɔŋ te ke taŋ ke kɔŋ keŋ balanŋ baŋ be yeɛ ŋgba woya nɛ, nawolo nyi ba te lɛɛ Wurubuare nombia ŋan di dɔɔ ya nɛ, baa nyii maŋ Wurubuare bu ŋon dei. Balanŋ baŋ baa nyii me dei te baa yeɛ kpene keŋ mɔɔ yako wɔ nɛ na baa nyinŋ nyeedonŋ.

26 Mena keŋ me kya ŋon ne fa balanŋ nyeedonŋ nɛ, mena mɔ te ɔ faa maŋ ɔ bu donŋ nyi maa fa balanŋ nyeedonŋ.

27 ɔ te fa maŋ ɔ bu ŋon donŋ nyi maa di balanŋ nombia, nawolo nyi maŋ yena Deniwalaŋ Bu ŋon.

28 ɛ na yeli nombia keŋa ke yeɛ ŋon gyakolonŋ ya, nawolo nyi debaŋ daale gyae kekɔŋ keŋ

woya pou baa nyii ma woya,

²⁹ na baa lee ba yebɔɔse man kɔŋ. Baŋ bɔɔ yɛɛ nombia kpaakpaa nɛ baa koro na baa nyin nyeedon, te baŋ bɔɔ yɛɛ nombiakumɛɛ nɛ baa koro na baa bu wɔ fɔɔ.”

Yesu adanseɛtena

³⁰ “Maŋ gbagba bɛɛ yɛɛ kolo me baam dɔɔ ya. Mena keŋ me kya Wurubuaɛ de yako maŋ nɛ, mena te mee di balan nombia, te me nombia kedi mɔ doo na ke gbɛɛ. Nawolo nyi na maŋ gbagba kegyaebii te mɛɛ yɛɛ ya, mɔna me kya ŋon ɔ be kpila maŋ nɛ kegyaebii te mɛɛ yɛɛ.

³¹ Nyi akpaa maŋ gbagba de di ma wose man adanseɛ na, ɛ be gyae ɛ ke lɛɛ maŋ di ya.

³² Mɔna ŋolo kyaa keŋ ɔ ne di ma wose man adanseɛ, te ma gyen nyi wa adanseɛ keŋ ɔ ne dii lee ma wose man nɛ yɛɛ ampan.

³³ ɛ kpila balan gyu Gyon gyan, te ɔ dii anokoare keŋ wose man adanseɛ fa ŋon.

³⁴ Na mɛɛ gyae bo nyi denibalan baa di ma wose man adanseɛ ya, mɔna ɛ nyeedon kenyin dɔɔ te mɛɛ yako keŋa.

³⁵ Gyon yɛɛ ŋgba kanea keŋ kɛɛ naa te kɛɛ ŋalakee nɛ, te ɛ gyaewɔ nyi ɛ ke di kanea kenan gyon kyomii.

³⁶ Me dana ŋolo ŋon ɔ ne di ma wose man adanseɛ, te wa adanseɛ kenan kela Gyon wui keŋ ɔ be dii lee ma wose man nɛ. Nawolo nyi tom keŋ me kya Wurubuaɛ ba mo do maŋ me nyinmaa man nyi maa yɛɛ ke kelii ɔto te mɛɛ yɛɛ ke nɛ, ne diina adanseɛ lee ma wose man nyi me kya ŋonan kpila na maŋ.

37 Me kya non o be kpila man ne, non gbagba mo ne di ma wose man adanseε. E te nyii ta o nɔwɔya ya, te ε te naa ta o dinɔ mo ya.

38 O nombia be doo ε konɔse man ya, nawolo nyi ε bεε lee wala non o be kpili ne di ya.

39 E ne yase ε sia kasee Wurubuare nombia nan nawolo nyi na ya agyue non yena nyi ne man te ε ke nyin nyeedon kekpa ke non. Te mena Wurubuare nombia anmarasen see ken ne di ma wose man adanseε.

40 Mona ε bεε gyae ε ke kon me gyan na ε kaa nyin nyeedon kekpa ke non ya.

41 Na ma kegyaebii yena nyi balan baa kelee man ya.

42 Mona ma gyen ε dinɔ te ma gyen nyi ε bεε gyae Wurubuare lee ε konɔse man ya.

43 Me konae me kya non yele man mona ε te lee man ya. Mona akpa nolo de kon non gbagba yele man na ε ke lee e.

44 E ne gyae nyi ε ke kelee don, mona ε bεε gyae nyi Wurubuare dokolon non ke kelee non ya. Kenan na sena te ε ke tale lee man di?

45 E na gyen nyi man ne gyaela me kaa yako ε nombiakumε fa me kya Wurubuare ya. Mosesi non ε ba mo ε loo gyakaa o doo ne, non ne gyaela waa mo ε nombiakumε gyu me kya siaman.

46 Nyi yen lee Mosesi di na nafa ε kelee man mo di, nawolo nyi ma wose man nombia te Mosesi nmarasewo.

47 Mona nyi akpa ε bεε lee kpene ke non o be nmarase ne di ya na, sena te ε kelee kpene ke non meε yako ne di?"

6

*Yesu kefa balan kakponse banon (5000) weeneε
Mateo 14:13-21; Maake 6:30-44; Luka 9:10-17*

¹ Weeya akalansεε njaale wole ne, Yesu toja Galelia depaa ken bεε baake ke bela nyi Tiberiase ne gyu ke dingyin.

² Balan burum sila o gbεε gyu botoo, nawolo nyi be naa gyakolon nombia na nombia dinaana njan o be yeε lee mena ken o be kyo balan kawese ne doo.

³ Kenje Yesu na o kaseela ban gyenja bula daale kekyaa botoo.

⁴ Deban kenan na Gyudatena nyeekeleεwee kedi ken ta benaa.

⁵ Yesu gεεsewo keε te o naawo nyi balan burum ne kon o gyan kenje o boose Filipo nyiaa, "Alen te dee nyin weeneε leε fa balan burum kewo dinoo kedi?"

⁶ Yesu boose Filipo mena nombia kenja na waa mo keε wa agyuen nawolo nyi non gbagba wulaa o gyen kpene ken waa yeε.

⁷ Botoo te Filipo tiranoo fa e nyiaa, "Pe walan kamase kenyin kyomii di koran na, kaboena nyi deε mo tomyεere kegyia nolo gyaalanja gyanaara koba bo leε weeneε."

⁸ Kenje o kaseela ban nolo non bεε baake e nyi Anderiase, non o kegyia yena Simon Pita ne yakowo nyiaa,

⁹ "Bu nolo kyaa kebo ken o dana bodobodose anon na kpebia bala. Mona won te kenja gyae keyεε balan burum kewo."

¹⁰ Botɔɔ te Yesu yako ɔ kaseela ban nyiaa, “E yela balan ban pou ke tisi kyakee.” Na n̄alese murumuru n̄aale kyaa botɔɔ, mena dɔɔ balan ban pou tisiwɔ kyakee botɔɔ. Baala ban be kyaa botɔɔ n̄e baa ȳe n̄gba balan kakpon̄se banon̄ n̄e.

¹¹ Ken̄te Yesu moo bodobodose n̄an te ɔ fanewɔ fa Wurubuar̄e karan̄, te ɔ moo n̄a kpelēe fa balan ban be kyaa botɔɔ n̄e. Mena ke te ɔ moo kpebia n̄an mɔ te ɔ fanewɔ fa Wurubuar̄e karan̄ te ɔ kpelēe n̄a fa balan ban pou. Balan ban diiwɔ baa ba kegyaebii.

¹² Balan ban pou kedi baa n̄e Yesu yako ɔ kaseela ban nyiaa, “E tɔɔsee ween̄e akan̄ n̄an pou, e na yeli n̄a kewɔlēe ya.”

¹³ Ween̄e n̄an balan ban be dii kaase n̄e, be tɔɔsee n̄a buruburu akan̄ n̄an na be nyīna don̄ase kufu ala.

¹⁴ Balan ban kena gyakolon̄ nombia n̄an Yesu be ȳe n̄e be yakowɔ nyiaa, “Kei yena Wurubuar̄e dekpen̄kpen̄gyɔɔre n̄on ɔ be yako see nyi waa kɔn̄ t̄elēe kei dɔɔ n̄e ampan̄.”

¹⁵ Na Yesu tan̄ kena nyi balan ban ne gyae be kaa kyan̄ e, na baa n̄ere e mo e see be gyoo mena dɔɔ n̄on waagen̄ wɔn̄a ɔ wose lee be man̄ gyu ke kyaa bula ken̄ dɔɔ bela.

Yesu keta loj dɔɔ

Mateo 14:22-33; Maake 6:45-52

¹⁶ Kelii balinɔɔ n̄e Yesu kaseela ban besewɔ gyu depaa ken̄ nɔɔman̄,

¹⁷ ken̄te ba gyoowɔ degbele daale man te ba moo ba nyee ban̄ bee gyu Kapanum donɔɔ man̄.

Deban kenan na tɛɛ te biri mona Yesu sɛɛ ɔ te kɔŋa ta be gyan ya.

¹⁸ Te felin dinaa daale korowo ne gyoo lon ken dɔɔ ken te yɛɛ nsendee ya.

¹⁹ ɔ kaseela ban kesaa degbele ken gyu siaman ken gyae keyɛɛ ŋgba gbɛɛkema aatooro na yale nɛ, be naa Yesu dɔŋɛɛ lon ken dɔɔ ɔ ne kɔŋ ba degbele ken gyan, kenɛte gyakolon gyoo wo.

²⁰ Kenɛte Yesu yako wo nyiaa, “ɛ na yee ya, man ŋonan.”

²¹ Botɔɔ te be lɛɛ Yesu gyon man do ba degbele ken man, debokenan man te be kelii botɔɔ ken bee gyu nɛ.

²² Tɛɛ kena nɛ, balan burum ban boo kaa depaa ken dingyin nɛ naawo nyi degbele dokolon doo la botɔɔ. Te ba gyen mo nyi Yesu ta gyoo degbele kenan man kpu na ɔ kaseela ban ya. ɔ kaseela ban baagen gyoola ke man lan.

²³ Agbelese ŋaale mo lee Tiberiase donɔɔ man kɔŋ dingyin botɔɔ, benaa na botɔɔ ken Yesu ba mo bodobodo fane fa Wurubuaɛ karan te ɔ ba mo fa balan burum ban be dii nɛ.

²⁴ Balan burum ban kena nyi Yesu na ɔ kaseela ban be kyaa botɔɔ ya nɛ, ba gyoowo agbelese ŋenan man gyu Kapanum donɔɔ man bɛɛ keo e.

Yesu yena nyeedon weenɛ

²⁵ Balan ban ke gyu kena Yesu boo ken dingyin nɛ be boose e nyiaa, “De Gbengyoo, deban wonɛti yaa n tan kaa lii kebo?”

²⁶ Kenɛte Yesu tiranɔɔ fa wo nyiaa, “Ampan yaa mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, na gyakolon

nombia ñan ε be naa mɔɔ yεε nε dɔɔ te ε silana me gbεε ya, mɔna weenεε ñan ε be nyim di baa ε kegyaebii nε dɔɔ te ε silana me gbεε.

27 Ε na naase ε wose diyem gyae weenεε ñan gyae kewɔlεε nε ya, mɔna ε yεε kakyeη gyae weenεε ñan gyae kefa ñon nyeedoη kekpaα keη nε. Weenεε keηa te maη Deniwalαη Bu ñon maa fa ñon, nawolo nyi me kya Wurubuare ta mo ɔ doη do me man keη nawolo nyi ɔ te lεε maη do.”

28 Kenjte be bɔɔse Yesu nyiaa, “Woη te kaboena nyi dεε yεε, na dεε tale yεε kpene keη Wurubuare ne gyae nyi dεε yεε nε?”

29 Botɔɔ te Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Tom keη Wurubuare ne gyae nyi yaa yεε yεna nyiaa, ε lεε walaη ñon ɔ be kpila e nε di.”

30 Kenjte be bɔɔse Yesu nyiaa, “Woη gyakolon nombia te nyan ke yεε wola daa na dεε lεε neη di nyi Wurubuare kpila na neη? Woη te nyan ke yεε?”

31 De naanaɔ dii weenεε ñan bεε baake ña nyi maana nε depampaa keη man, ηgba mena keη Wurubuare nombia aηmaraseη see ñan ne yako daa nε nyiaa, ‘ɔ faa wɔ weenεε lee adido te be diiwɔ.’ ”

32 Kenjte Yesu yako wɔ nyiaa, “Ampan yaa mεε yako ñon nyiaa, na Mosesi faa na ñon weenεε lee adido ya, mɔna me kya yεna walaη ñon ɔ ne fa weenεε gbagba ñan ba lee adido nε.

33 Nawolo nyi weenεε ñan me kya Wurubuare ne faa nε yεna ñon ɔ ba lee adido koη tεεle kei dɔɔ, te ɔ ne fa balaη nyeedoη kekpaα nε.”

34 Kenjte be yako e nyiaa, “De Gbenjyoo,

akpaa mena na lee gyen ne gyu na fa daa weenεε kenja wee kamase.”

35 Te Yesu yako wɔ nyiaa, “Man yena nyeedon weenεε nan. Walaŋ kamase non ɔ kɔŋ me gyan ne, tanam be gyae ka ko e ya. Te walaŋ kamase non ɔ lee man di na, lonboanen be gyae ka ko e ya.

36 Ngba mena ken mɔ tan yako non kaalan ne, ε te naa man mona ε beε lee man di ya.

37 Walaŋ kamase non me kya ba mo e fa man ne, waa kɔŋ me gyan. Te walaŋ kamase non ɔ kɔŋ me gyan ne, mɔɔ gyae maa gegi e ya.

38 Nawolo nyi me ta lee adido kɔŋ tεεle kei dɔɔ nyi me kaa yεε man gbagba kegyaebii ya, mona me kɔŋae me kaa yεε non ɔ be kpila man ne kegyaebii.

39 Non ɔ be kpila man ne kegyaebii yena nyiaa, balan ban pou ɔ ba mo do man me nyinmaa man ne, me na yela be man dokolon ka yo ya. Mona wee otomante ken man ne, maa gyusu wɔ pou lee yen man kɔŋ nyeedon man.

40 Nawolo nyi me kya non kegyaebii yena nyi walaŋ kamase non ɔ mo ɔ loo gyakaa me dɔɔ te ɔ lee man di na, waa nyin nyeedon kekpa ken. Te wee otomante ken man ne, maa gyusu mena walaŋ nonan lee yen man kɔŋ nyeedon man.”

41 Botɔɔ te Gyudatena ban fiasεε beε norokoso lee Yesu wose man nawolo nyi ɔ kpa, non yena weenεε nan ba lee adido kɔŋ ne.

42 Kenje be yakowɔ nyiaa, “Na kei yena Gyosefo bu non beε baake e nyi Yesu ne yee?

Da gyen ɔ kya na ɔ naa. Won dɔɔ te nɛnɛɛ ɔ ne yako daa nyi ɔ lee adido bo kɔn?”

⁴³ Botɔɔ te Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Ɛ na ɲorokoso na dɔɲa ya.

⁴⁴ Nyi akpaa me kya ɲon ɔ be kpila man ɲe te wɔɲ ɲolo benaa na man ya ɲe, mena walaɲ ɲonan be gyae waa tale kɔn me gyan ya. Te wee ɔtomante ken ɲe, maa gyusu mena walaɲ ɲonan lee yen man na waa nyin nyeedon.

⁴⁵ Wurubuaɛ akpenkpengyɔɔra ban man ɲolo ɲmarasewɔ see nyiaa, ‘Wurubuaɛ ne gyaela waa wola walaɲ kamase nombia.’ Mena dɔɔ walaɲ kamase ɲon ɔ tei me kya Wurubuaɛ nombia te ɔ kasee ɲa ɲe, waa kɔn me gyan.

⁴⁶ Kei bɛɛ wolo nyi ɲolo te naa me kya ɲon ya. Walaɲ ɲon ɔ ba lee Wurubuaɛ gyan kɔn ɲe, ɲon waagen naa na e.

⁴⁷ Ampaɲ yaa mɛɛ yako ɲon nyiaa, walaɲ ɲon ɔ lɛɛ man di na waa nyin nyeedon kekpaakekpaa.

⁴⁸ Man yɛna nyeedon weenɛɛ ɲan.

⁴⁹ Ɛ naanaɔ dii weenɛɛ ɲan bɛɛ baake ɲa nyi maana ɲe depampaa ken man, mɔna ba yekeewɔ.

⁵⁰ Mɔna nyeedon weenɛɛ ɲan ba lee Wurubuaɛ man kɔn te mɛɛ yako ɲon ɲa wose man nombia ɲe dɔɔ, walaɲ kamase ɲon ɔ di ke na ɔ be gyae waa yen ya.

⁵¹ Man yɛna nyeedon weenɛɛ ɲan ba lee adido kɔn tɛɛle kei dɔɔ ɲe. Walaɲ kamase ɲon ɔ di mena weenɛɛ ken na, waa nyin nyeedon kekpaakekpaa. Weenɛɛ ɲan maa mo fa balan na baa nyin nyeedon ɲe yɛna ma wosenaane.”

52 Botɔɔ te Gyudatena ban gyoo anmaaren na dɔnɔ nyiaa, “Sena te balee kei waa tale mo ɔ wosenaane fa daa na dee di?”

53 Kenɛte Yesu yako wɔ nyiaa, “Ampan yaa mɛɛ yako nɔn nyiaa, nyi akpaa ε te di man Deniwalan Bu wosenaane na ε kenyoɔ me fatabo ya nɛ, ε be gyae ε ke nyin nyeedon ya.

54 Walan kamase nɔn waa di ma wosenaane na waa nyoo me fatabo nɛ, waa nyin nyeedon kekpaakeɛ. Wee ɔtomante keɛ man nɛ, maa gyuusu mena walan nɔnan lee yen man.

55 Nawolo nyi ma wosenaane yɛna weenɛ anedin gbagba, te me fatabo mo yɛna kolo anenyooɔn gbagba.

56 Walan kamase nɔn ɔ di ma wosenaane te ɔ nyoo me fatabo na, daa na e ta bese walan dokolon.

57 Me kya nɔn ɔ ne fa balan nyeedon nɛ kpila na man, te wa adaworoma dɔɔ te me dana nyeedon. Mena ke mo te walan kamase nɔn ɔ di ma wosenaane na, maa fa e nyeedon.

58 Man yɛna weenɛ nɔn ba lee adido kɔn tɛɛle kei dɔɔ nɛ. Ma te yɛɛ nɔnba weenɛ nɔn ε naanaɔ be dii te boɔ yekee nɛ ya. Walan kamase nɔn wa di mena weenɛ keɛna nɛ, waa nyin nyeedon kekpaakeɛ.”

59 Deban keɛ Yesu na wolo Gyudatena ɔsom deni man Kapanum donoo man nɛ, te ɔ yako mena nombia keɛna.

60 Yesu kaseela ban kenyii nombia keɛna nɛ be yakowo nyiaa, “Mena kawola keɛna man dana don. Amɔte ne gyaela waa tale lɛɛ na do?”

61 Yesu ka gyenɛ nyi ɔ kaseela ban na ɲorokoso lee nombia kenja wose man ne ɔ boose wo nyiaa, “Nombia kenja ne takaa ɲon?”

62 Kenan na akpaa ε naa man Deniwalan Bu ɲon na gyem mee gyu adido, botɔɔ ken mɔɔ lee na sena te ε ke yee?

63 Wurubuarε felin ne faa na balan nyeedon. Kpene ken denibalan na mo ban gbagba be don yee ne be tan tɔnɔɔ ya. Nombia ɲan mɔɔ yako ɲon ne lee Wurubuarε felin ɲon man te ɲee fa nyeedon.

64 Mɔna ε man baale bee lee di ya.” Yesu yako nombia kenja nawolo nyi lee kewalan ken na, ɔ wulaa ɔ gyenɛ ban boɔ gyae baa lee e di ya, na ɲon waa kaa lese e fa.

65 Kenje Yesu besewɔ yako wo nyiaa, “Kei doɔ te me yako ɲon nyiaa, akpaa me kya te fa ɲolo gbεε nyi waa kɔɲ me gyan ya na, ɔ be gyae waa tale kɔɲ ya ne.”

66 Kei wɔle ne, ɔ silala ban man balan burum wɔɲa ba wose lee wɔle ken be te sila e bela ya.

67 Kenje Yesu boose ɔ kaseela kufu bala ban mɔ nyiaa, “Emεε mɔ ne gyae ε ka bese ε wɔle yaa?”

68 Botɔɔ te Simɔn Pita tiranɔɔ nyiaa, “De Gbenɲyoo, amɔte gyan te dee gyu? Nyɔn nyaagen danaana nombia ɲan ɲee fa nyeedon kekpaɔ ken.

69 Nenεε da te lee neɲ di, te de ta gyem nyi nyɔn yena walan ɲon Wurubuarε be kpili te ayimεε be doo ɔ man ya ne.”

70 Kenje Yesu boose wo nyiaa, “Na emεε balan

kufu bala te me baakewo yee? Mōna ε man ηolo yεε walaηkum e.”

⁷¹ Na Simōn Isekarote bu Gyudase wose man nombia yaa Yesu ne yako nε. Nawolo nyi Gyudase yεε o kaseela kufu bala ban man ηolo e, mōna ηon ne gyae la o kaa lese Yesu fa yeη.

7

Yesu na o naabia

¹ Nombia kenja wole nε Yesu tεεwo kila Galelia donooose man. O te gyae nyi waa gyu Gyudia tεele man ya, nawolo nyi Gyudatena kegyiise ban be kyaa botoo nε ne gyae gbεε baa ko e.

² Deban kenaj na Gyudatena kefεese man kekyaa wee dinaa kedi ta benaa.

³ Mena doo Yesu o naabia yako e nyiaa, “Kaboena nyi nya lee kebo na n ke gyu Gyuda tεele man na n kaseela ban ke nyin naa gyakolon nombia ηan n ne yεε nε.

⁴ Nawolo nyi walaη ne gyae o yeke ka lee na, o bεε yεε kolo weese ya. Mena doo n keta n ne yεε gyakolon nombia kenja nε, kaboena nyi nya lese n wose deboo fa balaj pou.”

⁵ O naabia ban kolosi nombia kenja nawolo nyi ban gbagba koraj te lεε e di ya.

⁶ Kenje Yesu yako wo nyiaa, “Deban ken Wurubuare ba see fa man nε te lii ta ya, mōna εmεε doo deban kamase dei fa ηon.

⁷ Tεele kei doo balaj bεε kola ηon ya mōna man doo bεε kola man, nawolo nyi me gyakaa mεε yako wo nyi be nombia ηan bεε yεε nε be dei ya.

⁸ ΕΜΕΕ ε ta gyu kedi wee dinaa ken, man be gyae maa gyu ya nawolo nyi ma deban ken te lii ta ya.”

⁹ Ɔ ke yako nombia kenja fa wo tan ne, te non doowo Galelia teele man.

¹⁰ Yesu Ɔ naabia ke lan ba wee dinaa ken dedii man ne, te non mo korowo gyu botoo. Mɔna Ɔ weese Ɔ wose bo.

¹¹ Na Gyudatena kegyiise ban donje beε keo e na beε boose nyiaa “Ɔ kyaa alen?”

¹² Kenje balan ban man balan burum gyoo kekolosi na donja lee Yesu wose man. “Baale kpa Ɔ yeε walan kpaakpaa e, te baale mo kpa koa, Ɔ na beo balan bo na baa yo lee Wurubuare gbeneη ηan man.”

¹³ Mɔna ηolo te tale kolosi Ɔ wose man nombia balan man ya, nawolo nyi be yee Gyudatena kegyiise ban.

¹⁴ Be kedi ba wee dinaa ken kelii nsana nsana ne, Yesu gyuu Wurubuare osom deni dinaa ken man Ɔ na wola balan Wurubuare nombia.

¹⁵ Ɔ kawola ken doo Gyudatena kegyiise ban noo te be boosewo nyiaa, “Sena te balee kei yeεwo gyeη nombia kenja ken nyi Ɔ te kasee lee ηolo gyan ya?”

¹⁶ Kenje Yesu tiranoo fa wo nyiaa, “Kpene ken mee wolo ne ta lee man gbagba gyan ya, mɔna ka lee me kya Wurubuare non Ɔ be kpila man ne gyan.

¹⁷ Walan kamase non Ɔ ne gyae nyi waa di Wurubuare nombia ηan doo ne, otenate waa gyeη nyi kpene ken mee wolo ne, lee Wurubuare gyan yaa lee man gbagba gyan.

18 Walaŋ kamase ŋon ɔ ne kolosi ŋon gbagba ɔ baam dɔɔ ne, na ɔ ne gyae yele bo wa fa ɔ wose. Te walaŋ kamase ŋon ɔ ne gyae bo nyi waa lese ŋon ɔ be kpila e ne yele na, ɔ nombia doo na ke gbɛɛ keŋ nyi dekada be doo ke man ya.

19 Na Mosesi faa na ŋon mmaraase ŋan yee? Mɔna ε man ŋolo bee di ŋe dɔɔ ya. Woŋ dɔɔ te ε ne gyae ε ka ko maŋ?”

20 Botɔɔ te balan dikpii keŋ tiranɔɔ fa e nyiaa, “Feliŋkumεε doo n man. Amote ne gyae la waa ko neŋ?”

21 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Gyakolonɔ nombii dokolonɔ te me yeεwɔ ε kefeεfowee, keŋ na doo na ŋon gyakolonɔ ne.

22 Mosesi yako ŋon nyi ya kara ε bia baalawose. (Kei ta lee Mosesi gyan ya, mɔna ka lee ε naanaɔ gyan), mena dɔɔ ε ne kara ε bia baalawose ε kefeεfowee.

23 Nyi akpaa ε ne kara ε bia baalawose ε kefeεfo te keŋ beε wɔleε ya mmaraa ya na, weera dɔɔ te ε na gyeŋ baŋ do maŋ nyi ma te kyɔ walaŋ dibiliŋ kawee kefeεfowee?

24 ε na barase bu balan fɔɔ ya, ε di nombia na ŋe gbɛɛ.”

25 Keŋte Gyerusalemtena baale boɔsewɔ nyiaa, “Na balee kei te beε keo nyi baa ko ne yee?

26 ε keε ɔ ka seŋ balan man ɔ ne kolosi keŋ ŋolo beε boɔse e daale ya. Yaa nenεε dɔɔ kegyiise baŋ te leε e do nyi ŋon yeŋa nyeleεre ŋon?

27 Balee kei dɔɔ de popou gyeŋ botɔɔ keŋ ɔ ba

lee. Mɔna akpaa nyi nyeelɛere ɲon waa kɔɲ na, ɲolo be gyae waa gyen botɔɔ kenj waa lee ya.”

²⁸ Yesu kɛɛ wola abɔɔ Wurubuare ɔsom deni dinaa kenj man nɛ, ɔ gyinaa ɔ woya bɔɔse wɔ nyiaa, “Mena dɔɔ ɛ gyen manj nideli na botɔɔ kenj mɔɔ lee? Na manj gbagba me baam dɔɔ te me kɔɲawɔ ya. Walaɲ ɲon ɔ be kpila manj nɛ ɔ yɛɛ anokoarete e, mɔna ɲon dɔɔ ɛ ba gyen e ya.

²⁹ Mɔna manj dɔɔ ma gyen e nawolo ɔ gyanj te ma leewɔ te ɲon kpila na manj.”

³⁰ Mena dɔɔ be yela baa kyanj Yesu, mɔna ɲolo te tale mo ɔ nyinmaa tina e ya, nawolo nyi debaɲ kenj Wurubuare ba see nyi waa yenj nɛ te lii ta ya.

³¹ Mɔna balanj burum lɛɛ e di te be bɔɔsewɔ nyiaa, “Akpaa nyeelɛere ɲon de kɔɲ na, waa yɛɛ gyakolonj nombia kela balee kei aneyɛɛɲ kenja?”

Be kpila balanj nyi baa gyu ke kyanj Yesu

³² Farasiitena ke nyii mena kenj balanj ne kolosi nombia kenja adadawoya man lee Yesu wose man nɛ, banj na Wurubuare saese kegyiise kpila kotɔɔtɔtena banj bɛɛ deke Wurubuare ɔsom deni dinaa kenj nɛ nyi baa gyu kekyanj e kɔɲ.

³³ Kenjte Yesu yakowɔ nyiaa, “Maa kyaa ɛ gyanj bo weeya akalansɛɛ ɲaale na maa bese gyu walaɲ ɲon ɔ be kpila manj nɛ gyanj.

³⁴ ɛ ke keo manj mɔna ɛ be gyae ɛ kena manj ya, te botɔɔ kenj me kyaa mɔ nɛ, ɛ be gyae ɛ ke tale kɔɲ ya.”

³⁵ Botɔɔ te Gyudatena kegyiise banj bɔɔse dɔɲa nyiaa, “Alenj yaa balee kei ne gyae waa

yeu gyu te dɔɔ gyae dɛɛ naa e ya? Yaa ɔ ne gyae waa yeu ba gyu Girikitena gyan botɔɔ keŋ de balan be yaasee gyu nɛ ɔ kaa wola wɔ abɔɔ?”

³⁶ ɔ ke yako nyi, “ɛ ke keo man mɔna ɛ be gyae ɛ kena man ya, Te botɔɔ keŋ me gyu nɛ ɛ be gyae ɛ ke tale gyu ya nɛ, na sena yaa ɔ ne yako baa? Na won nombia yena keŋa baa?”

Nyeedon nombia

³⁷ Gyudatena kefeese man kekyaa weekedi ɔtomante keŋ nɛ, Yesu korowɔ sen te ɔ gyinaa ɔ nɔɔ kolosi te ɔ yako wɔ nyiaa, “Akpa nyan non lonboanen dana neŋ na kɔŋ me gyan na n kaa nyɔɔ lon.

³⁸ ‘Walan kamase non ɔ lɛɛ man di na, nyeedon nombia gyae ka lee ɔ man kɔŋ ngba mena keŋ lon na lee ditiribun man kɔŋ nɛ. Nnɛ te Wurubuarɛ nombia anmarasen see yakowɔ.’”

³⁹ Yesu kekolosi kei nɛ, na Wurubuarɛ felin non waa kaa mo do ban baa lɛɛ e di nɛ man nombia yaa ɔ ne kolosi nɛ. Deban kenan na ɔ ta moo ta Wurubuarɛ felin non do nolo man ya, nawolo nyi Yesu gyoorobiiri keŋ ta lee ta debɔɔ ya.

Balan kekpase lee Yesu dɔɔ

⁴⁰ Balan ban ke nyii Yesu nɔɔwoya keŋa nɛ be man baale yakowɔ nyiaa, “Ampan, balee kei yena Wurubuarɛ dekpɛŋkpɛŋgyɔɔre non Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔŋ nɛ.”

⁴¹ Baale mɔ yakowɔ nyiaa, “Balee kei yena nyeelɛere non Wurubuarɛ be yako see nyi waa kaa kɔŋ nɛ ampan. Mɔna baale mɔ yakowɔ

nyiaa, na Galelia tæele man te nyeelæere ñon waa lee ya.”

⁴² Wurubuaræ nombia anmarasen see ñan ne yako nyiaa, “Nyeelæere ñon waa lee bo Betelhem donɔɔ man botɔɔ ken Gyoo Defidi be kyaa nɛ, te waa lee bo gyoo Defidi lonɔoro man.”

⁴³ Lee Yesu dɔɔ, balan ban man kpasewɔ.

⁴⁴ Balan ban baale gyaewɔ nyi baa kyan Yesu, mona ñolo te tale mo ɔ nyinmaa tina e ya.

Gyudatena kegyiise te læe Yesu di ya

⁴⁵ Wɔle wɔle ken nɛ, kotɔɔɔtena ban bæe deke Wurubuaræ ɔsom deni dinaa ken te bɔɔ kpila wɔ nɛ besewɔ kɔn Wurubuaræ saese kegyiise na Farasiitena ban gyan. Kenɔte kegyiise ban bɔɔse wɔ nyiaa, “Weera dɔɔ te ε te kyan e kɔn ya?”

⁴⁶ Kenɔte be tiranɔɔ fa kegyiise ban nyiaa, “Ñolo na ñolo te kolosi ta see ñgba balee kei nɛ ya.”

⁴⁷ Te Farasiitena ban bɔɔse wɔ nyiaa, “Doona ɔ tan beo emæe mɔ?”

⁴⁸ ε te nyii nyi donɔɔ kegyiise kɛwɔ man ñolo yaa Farasiitena kɛwɔ man ñolo te læe Yesu di?

⁴⁹ Mɔna mena balan burum kɛwɔ ban bɔɔ gyen Mosesi mmaraa ken ya nɛ, ban doola kefaala tæe.”

⁵⁰ Nikodemose ñon ɔ be kyaa gyu Yesu gyan nɛ yæe kegyiise ban man ñolo e. Te ɔ bɔɔse wɔ nyiaa,

⁵¹ “Da mmaraa ne fa daa gbæe nyi dæe bu ñolo fɔɔ ken de te nyii ta ɔ nɔɔman nombia yee?”

⁵² Kenje be tiranoo fa e nyiaa, “Weera nyan mo ne kolosi ngba n yee Galelia baale e ne? Nyan kee Wurubuaere nombia anmarasen see nan man nideli, n kena nyi Wurubuaere dekenkpenjyooore nolo ta lee ta Galelia ya.”

⁵³ Kenje be popou yaaseewo dokolon dokolon gyu be deese.

8

Alo futoolite nolo nombia

¹ Balan ban ke yaasee ne, Yesu gyuuwo oliifi bula ken doo.

² Tee kena ne o besewo kon Wurubuaere osom deni dinaa ken man. Balan ban pou be kyaa botoo ne kaa wuuwo o doo te o tisiwo kyaa o na wola wo Wurubuaere nombia.

³ Botoo te Gyudatena mmaraa wolala na Farasiitena ban moo alo nolo non o ba lee o baale wole te boo kyan e nyinmaa nyinmaa ne kon kaa sen Yesu na balan ban pou siaman.

⁴ Kenje be yako Yesu nyiaa, “De Gbenjyoo, da te kyan alo kei o ne gya baala.

⁵ Mosesi mmaraa nan na wola daa nyi dee funji mena alo kei dinoo boya ko. Te nyan mo n kpoo?”

⁶ Be yako nombia kenja nyi baa mo teese Yesu nooman, na baa nyin mo nombia gyakaa o doo. Mona Yesu gonasewo te o moo o nyimbii nmarase kolo teele man.

⁷ Be kasej bee daa e nyi waa tiranoo fa wo ne, o korowo sen te o yako wo nyiaa, “Nyan non

n gyeŋ nyi n te yeε ta dukum see ya ne tanɓɓe mo boe fuŋ e”

⁸ Te ɔ besewɔ goŋase ŋmarase kolo teele man.

⁹ Be ke nyii nombia keŋa ne, be yaaseewɔ dokolon dokolon tina e yela. Be man kegyiise baŋ tanɓɓe la lee botɔɔ, te kaa Yesu na alo ŋon na balan dikpii keŋ baagen.

¹⁰ Kenje Yesu korowɔ seŋ te ɔ boose alo ŋon nyiaa, “Alo nde wɔ? Njolo te tale bu neŋ fɔɔ yee?”

¹¹ Te alo ŋon tiranɔɔ fa e nyiaa, “Me Gbenɓyoo, njolo te bu maŋ fɔɔ ya.” Te Yesu yako e nyiaa, “Maŋ mo be gyae maa bu neŋ fɔɔ ya. Ta, na tekaa yeε dukum bela ya.”

Yesu yena keŋmanɓee fa balan teele kei doo

¹² Nombia keŋa wole ne Yesu besewɔ kolosi fa balan baŋ nyiaa, “Maŋ yena keŋmanɓee fa balan teele kei doo. Walaŋ kamase ŋon ɔ sila maŋ na ɔ sia gyae ke gyuuusu na waa naa nyeedon gbɛe keŋ. ɔ be gyae waa ta ditinɓee man ya.”

¹³ Kenje Farasiitena baŋ yako e nyiaa, “Nyan gbagba ne diina n wose man adanseε, mona nya adanseε keŋ betan tonɔɔ fa daa ya.”

¹⁴ Botɔɔ te Yesu yako wɔ nyiaa, “Nyi akpaa maŋ gbagba de di ma wose man adanseε koran ne, ke doo na ke gbɛε. Nawolo nyi ma gyeŋ botɔɔ keŋ moɔ lee na botɔɔ keŋ mee gyu. Emɛε ba gyeŋ botɔɔ keŋ moɔ lee ya, te ε ba gyeŋ botɔɔ keŋ mee gyu ya.

15 Ɛmεε ne bu balan ƒoo bo lee denibalan nombia kedi gbεε man, mona man doo moo ne bu nolo ƒoo ya.

16 Mona nyi akpaa me yako nyi maa bu nolo ƒoo koran ne, ke doo na ke gbεε nawolo nyi na man maagen ne buu na ƒoo ken ya. Daa na me kya non o be kpila man ne ne buu na ƒoo kenan.

17 Ba te nmarase do ya mmaraa tone man nyiaa, akpaa adanseetena bala noo de yeε dokolon lee nombii man na, na ke yeε ampan.

18 Man gbagba ne di ma wose man adanseε, te me kya non o be kpila man ne mo ne di ma wose man adanseε.”

19 Kenje be boose e nyiaa, “N kya nonan kyaa alen?” Te Yesu tiranoo fa wo nyiaa, “E ba gyen man ya te e ba gyen me kya non mo ya. Nyi akpaa yen gyen man ne, nafa e ka gyen me kya non mo.”

20 Deban ken Yesu na wola nombia kenja Wurubuarε osom deni dinaa ken man ne, na o senεε benaa na adakaase nan bεε mo aboo do ne man fa Wurubuarε ne. Mona nolo te tale kyan e ya, nawolo nyi deban ken Wurubuarε ba see e ne te lii ta ya.

Yesu kekolosi lee o ka bese gyu adido wose man

21 Kenje Yesu besewo yako wo nyiaa, “Mee gyu baa. E ke keo man, mona e ka yen e nombiakumεε man. E be gyae e ke tale gyu botoo ken mee gyu ne ya.”

22 Mena doo Gyudatena kegyiise ban boose donja nyiaa, “Na o ne gyae waa ko o wose baa

yaa sena te ɔ ne yako nyi, ε be gyae ε ke tale gyu botɔɔ keŋ mee gyu ya ne?”

²³ Kenŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Emεε lee tεele kei dɔɔ kebo, mɔna maŋ dɔɔ ma lee adido. E yεε tεele kei dɔɔ balanwɔ, mɔna maŋ te yεε tεele kei dɔɔ walaŋ e ya.

²⁴ Mena dɔɔ te mεε yako ŋon nyiaa, ε ka yeŋ ε nombiakumεε man ne. Nyi akpaa ε beε ε te lεε maŋ di nyi maŋ yena ŋon ɔ kyaa pete be yεε kpene kamase ya ne, ε ka yeŋ ε nombiakumεε man.”

²⁵ Kenŋte be boose Yesu nyiaa, “Nyaŋ yena amɔte?” Te Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Maŋ yena walaŋ ŋon mɔɔ taŋ wulaa yako ŋon lee kewalaŋ keŋ ne.

²⁶ Me dana nombia burum ŋan kaboena nyi maa yako lee ε wose man na maa bu ŋon fɔɔ. Mɔna walaŋ ŋon ɔ be kpila maŋ ne ɔ nombia doo na ke gbεε, mena dɔɔ kpene keŋ me nyi lee ɔ gyaŋ na, kenŋte mεε yako fa balan tεele kei dɔɔ.”

²⁷ Mɔna balan ban te nyii nombia ŋan man nyi Yesu ne kolosi baa lee ɔ kya Wurubuarε wose man ya.

²⁸ Mena dɔɔ Yesu yako wɔ nyiaa, “Nyi akpaa ε gyɔ maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon ɔpanɗaŋ dɔɔ mataa adido ne, botɔɔ te ε kena nyi maŋ yena walaŋ ŋon me kpa me yεε ne. Botɔɔ te ε kena nyiaa mɔɔ ne yεε kolo me baam dɔɔ ya. Mɔna mεε kolosi kpene keŋ me kya ŋon ne yako maŋ ne bo.

²⁹ Te ŋon ɔ be kpila maŋ ne kpue na maŋ. ɔ te tinaa ta maŋ yela maageŋ ya, nawolo nyi

deban kamase na mee yee o kegyaebii bo.”

³⁰ Kenje balan burum ban boo nyii nombia njan Yesu ne yako ne lee e di.

Anokoare ken ne gyaela ke yela e ke nyin e wose

³¹ Mena doo Yesu yako Gyudatena ban boo lee e di ne nyiaa “Akpa e di kpene ken mee wola non ne doo na, kenan na e yee me kaseela gbagbawo.

³² Kei gyae ke yela e ka gyen anokoare ken, te anokoare ken gyae ke yela e ke nyin e wose.”

³³ Kenje be tiranoo nyiaa, “De yee Aberaham o naanasewo, te de ta bese ta nolo gbenji ya. Sena yaa n ne yako nyi dee lee gbenjiri man na dee nyin da wose?”

³⁴ Yesu tiranoo fa wo nyiaa, “Anokoare yaa mee yako non nyi nyan non n yee dukum ne, n ta bese gbenji fa dukum ken.

³⁵ Gbenji bee bese dekanalan duulun walan ya, mona dekanalante bu doo o yee dekanalan duulun walan e kekpa.

³⁶ Mena doo nyi man Wurubuare bu de yela n nyin n wose na, n ke nyin n wose kekpa.

³⁷ Ma gyen nyi e yee Aberaham o naanasewo mona e ne gyae e ka ko man, nawolo nyi me nombia be doo e konoose man ya.

³⁸ Nombia njan me kya ba wola man ne njan te mee kolosi fa non, te emee doo njan e be nyii lee e kya gyan ne njan te e ne yee.”

³⁹ Botoo te be tiranoo fa e nyiaa, “Aberaham yena de kya.” Te Yesu yako wo nyiaa, “Akpa e yee Aberaham biawo ne, nafa e keyee aboo njan Aberaham be yee ne.

40 Mɔna ε te yase sia nyi ε ka ko maŋ nawolo nyi ma te yako ŋon anokoare keŋ mɔɔ nyii lee Wurubuaɛ gyan nɛ. Aberaham te yɛɛ mena nombia keŋa dinɔɔ ya.

41 Ε ne yɛɛ kpene keŋ εmɛɛ gbagba ε kya ne yɛɛ nɛ bo.” Te be lɛɛ ka aŋmaareŋ nyiaa, “Wurubuaɛ waagen yena de kya, da te yɛɛ diidɔɔre bia ya.”

42 Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Nyi akpaa ε kya yena Wurubuaɛ nɛ nafa ε ke gyae maŋ, nawolo nyi Wurubuaɛ ŋonan gyan te ma leewɔ kɔŋ kebo. Na maŋ gbagba me baam dɔɔ te me kɔŋawɔ ya. Wurubuaɛ ŋonan gbagba kpila na maŋ.

43 Weera dɔɔ te ε be nyii me nombia ŋan man ya? Nawolo nyi ε bɛɛ gyae ε ke nyii me nombia ya.

44 Ε kya yena ɔbɔnsam te ε kya ŋonan kegyaebii te ε ne gyae ε ke yɛɛ. Ɔ yɛɛ awudiini e leenaŋ gyanɔba gyanɔba keŋ, te ɔ bɛɛ gyae anokoare ya nawolo nyi anokoare be doo ɔ man ya. Akpaa ɔ ne di dekara nɛ ke yɛɛ ŋon gbagba dinɔɔ ke, nawolo nyi akɛɛɛ te wulu ɔ man te ŋon yena akɛɛɛ pou nyee.

45 Mɔna maŋ dɔɔ nombia ŋan ŋe doo na ŋe gbɛɛ nɛ te mɛɛ yako ŋon, mena dɔɔ te ε bɛɛ lɛɛ maŋ di ya.

46 Ε man wonɗi ne gyae la waa tale wola nyi nombiikum kei te me yɛɛwɔ? Te akpaa mɛɛ yako ŋon anokoare na, won dɔɔ te ε bɛɛ lɛɛ maŋ di ya?

47 Walaŋ ŋon ɔ yɛɛ Wurubuaɛ walaŋ e nɛ, ɔ ne nyii Wurubuaɛ dei. Kpene keŋ dɔɔ te ε bee

nyii Wurubuarɛ dei yena nyi, ɛ te yɛɛ ɔ balanwɔ ya.”

⁴⁸ Kenɛte Gyudatena kegyiise ban bɔɔse Yesu nyiaa, “De yako nyi n yɛɛ Samaria baale e te felinkum doo n man na, de karae?”

⁴⁹ Botɔɔ te Yesu yako wɔ nyiaa, “Felinkum be doo me man ya. Mɛɛ lese me kya ɲon ye le bo, mɔna ɛmɛɛ bee bu man ya.

⁵⁰ Mɔɔ ne gyae maa lese man gbagba ye le ya, mɔna ɲolo kyaa ken waa lese ma ye le. ɲon yena nombiadiiri ɲon.

⁵¹ Ampan yaa mɛɛ yako ɲon ɛ ke nyii nyiaa, walaɲ kamase ɲon ɔ di me nombia dɔɔ ne ɔ be gyae waa yeɲ ya.”

⁵² Kenɛte Gyudatena kegyiise ban yako e nyiaa, “Nɛnɛɛ da te naa gyen nyi felinkum doo n man. Aberaham ta yem mena mɔ te Wurubuarɛ akpenkpengyɔɔra ban mɔ yekeewɔ. Mɔna nyan ne yako nyi walaɲ kamase ɲon ɔ di n nombia dɔɔ na ɔ be gyae waa yeɲ ya.

⁵³ Nyan kela na de naana Aberaham ɲon? Aberaham ta yem mena mɔ te Wurubuarɛ akpenkpengyɔɔra ban mɔ yekeewɔ. N ne yako baa nyi nyan yena amɔte?”

⁵⁴ Kenɛte Yesu yako wɔ nyiaa, “Akpa ma lese man gbagba ye le nɛ, ma ye le kalese ken yɛɛ yakaa. Me kya ɲon ɛmɛɛ kpa ɲon yena ɛ Wurubuarɛ nɛ na lesena ma ye le.

⁵⁵ ɛmɛɛ ba gyen e ya, mɔna man dɔɔ ma gyen e. Nyi akpa me yako ɲon nyi mɔɔ gyen e ya nɛ na me ta bese dekarate ɲgba ɛmɛɛ nɛ, mɔna ma gyen e te mee dii ɔ nombia dɔɔ.

⁵⁶ YEE ε kya Aberaham gyon ηgba ɔ be naa ma kekɔn nε. Ɔ naa ke te yEE e gyon.”

⁵⁷ Kenje Gyudatena kegyiise ban bɔɔse Yesu nyiaa, “N te dii ta kulutoonen sɔnola na kufu gba ya, sena te n yEEwɔ naa Aberaham?”

⁵⁸ Kenje Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa “Ampan yaa mEE yako non ε ke nyii nyiaa, pε baa lola Aberaham nε na man kyaa.”

⁵⁹ Botɔɔ te be gate boya baa funjii e, mɔna Yesu sarakeewɔ lee Wurubuare ɔsom deni dinaa ken man.

9

Yesu kekyɔ siayεεsate ηolo kawee

¹ Yesu keta ɔ ne lam nε ɔ naa balee ηolo non ɔ sia be yeEE leenan ɔ biateε nε.

² Botɔɔ te ɔ kaseela ban bɔɔse e nyiaa, “De Gbenjyoo, amɔte dukum faa la te ba lola e siayεεsate? YEE non gbagba wui yaa ɔ lolala wui?”

³ Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Ɔ sia keyεEE te yEE ɔ dukum yaa ɔ lolala wui ya. Ba lola e bo mena na balan kena gyakolon nombia ηan Wurubuare waa yEE ɔ man.

⁴ Weese nyiηa ɔ kyaa nε, kaboena nyi dEE yEE non ɔ be kpila man nε tom, TEE gyae ke yuu ken ηolo be gyae waa tale yEE tom bela ya.

⁵ Me nyiηa me kyaa tEEle kei dɔɔ nε, man yena kenmanee fa tEEle kei balan.”

⁶ Ɔ keyako nombia kenja tan nε, Yesu tɔɔ nɔolon lɔ tEEle man te ɔ buu tEEle te ɔ moowo taa balee non sia ηan dɔɔ,

⁷ Kenje ɔ yako e nyiaa, “Gyu kefaafo n sia depaa kenj bεε baake ke Siloam nε man.” (Siloam kei aσεε yena “Kekpila”.) Mena dɔɔ balee ηon gyuuwɔ kefaafo ɔ sia, ɔ ka bese kɔη dεε na ɔ sia te gyusu.

⁸ ɔ tebia na balan ban ba gyeη e nyi nafa ɔ kyaa na ɔ na solee abɔɔ nε bɔɔsewɔ nyiaa, “Na balee kei ne kyaa la kyaa solee abɔɔ nε yee?”

⁹ Botɔɔ te baale kpa “Nɔn ηonanη” mɔna baale mɔ kpa “Koa, na ηon ηonanη ya, ɔ lee e bo.” Mena dɔɔ balee ηon gbagba yakowɔ nyiaa, “Maη ηonanη.”

¹⁰ Te be bɔɔse e nyiaa, “Sena yaa n yeεwɔ te n sia gyusuwɔ?”

¹¹ Kenje ɔ tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Balee ηon bεε baake e nyi Yesu nε, buuna tεεle te ɔ moowɔ mataa me sia te ɔ yako maη nyi maa gyu Siloam depaa kenj man kefaafo me sia. Mena dɔɔ me gyuuwɔ, te me kabetaa faafo me sia na te ηe gyusuwɔ.”

¹² Kenje be bɔɔse e nyiaa, “ɔ kyaa alenη?” Te ɔ tiranɔɔ fa wɔ nyi “Mɔɔ gyeη ya.”

Farasiitena ne keo balee ηon kekyɔ kenj man

¹³ Te ba moo balee ηon nafa ɔ sia be yeλεε nε kɔη Farasiitena gyaη.

¹⁴ Wee kenanη kenj Yesu be buu tεεle mo kyɔ siayελεεsate ηon nε yeε Gyudatena kefeεfowee ke.

¹⁵ Mena dɔɔ Farasiitena ban besewɔ bɔɔse balee ηon bela mena kenj be yeε te ɔ sia ηan be gyusu. Kenje ɔ yako wɔ nyi, “ɔ buu tεεle bo

taa me sia, te me gyuuwɔ kefaafo te ɲe gyuusuwɔ.”

16 Botɔɔ te Farasiitena ban baale yakowɔ nyi “Balee ɲon ɔ be yɛɛ nombii kei nɛ ta lee Wurubuarɛ gyan ya, nawolo nyi ɔ bee di da kefeɛfowee keɲ dɔɔ ya.” Mɔna baale mɔ yakowɔ nyiaa, “Sena te walaɲ ɲon ɔ yɛɛ nombiakumɛyɛere e nɛ, waa tale yɛɛ gyakolonɲombia keɲa?” Botɔɔ na te be man kpasewɔ.

17 Mena dɔɔ Farasiitena ban besewɔ bɔɔse balee ɲon bela nyiaa, “N sia te ɔ gyuusuwɔ. Mena dɔɔ sena te n ne yako lee ɔ wose man?” Keɲte balee ɲon tiranɔɔ nyiaa, “ɔ yɛɛ Wurubuarɛ dekpenkpenɲyɔɔre e.”

18 Keɲa pou wɔle nɛ Gyudatena kegyiise ban te sɛɛ lɛɛ di nyi ɔ sia yeɛɛwɔ te nɛnɛɛ ba te kyɔ e kawee ya, te ba ke baake ɔ kya na ɔ naa kɔɲ,

19 te be bɔɔse wɔ nyiaa, “ɛ bu yena kei? ɛ ne yako baa nyi ba lola e na ɔ sia te yeɛɛ? Sena kɔɲala te nɛnɛɛ dɔɔ ɔ ne naa?”

20 Keɲte ɔ kya na ɔ naa tiranɔɔ nyiaa, “Da gyeɲ nyi de bu ɲonanɲ, te da gyeɲ nyi da lola e na ɔ sia te yeɛɛ.

21 Mɔna dɔɔ gyeɲ mena keɲ be kɔɲ te ɔ ne naa nɛ ya, te dɔɔ gyeɲ ɲon ɔ be kyɔ e ya. ɛ bɔɔse e, ɔ ta bee keɲ waa tale tiranɔɔ fa ɔ wose.”

22 ɔ kya na ɔ naa yako nombia keɲa nawolo nyi bee yee Gyudatena kegyiise ban. Na Gyudatena ban taɲ kaɲ ntam nyi nyaɲ ɲon n ka koro yako nyi Yesu yena nyeelɛere ɲon na baa gegi neɲ lee bɔ ɔsom deni man.

23 Mena dɔɔ te balee ɲon ɔ kya na ɔ naa yakowɔ nyi, “Ɔ ta bee, ε boose e ne.”

24 Te ba besewɔ baake balee ɲon nafɔ ɔ sia be yelee ne kɔɲ te be yako e nyiaa, “Kaɲ Wurubuaɛ nyi nyan keyako anokoare. Da gyeɲ nyi balee ɲon ɔ be kyɔ neɲ ne yeε dukumyeere e.” Yako mena na n ka mo lese Wurubuaɛ yelee.

25 Kenɛte balee ɲon tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Ɔ yeε dukumyeere o, ɔ yeε walaɲ kpaakpaa e o maɲ ba gyeɲ ya. Keɲ maɲ gyeɲ yeɲa nyi nafɔ na me sia te yelee te neɲε dɔɔ mee naa.”

26 Kenɛte ba besewɔ boose e nyiaa, “Wɔɲ te ɔ yeε neɲ te n sia gyusuwɔ?”

27 Te ɔ tiranɔɔ nyiaa, “Me taɲ keyako ɲon, te ε beε gyae ε ke tei ya. Wɔɲ dɔɔ te ε ne gyae ε kenyii ke bela? Emεε mɔ ne gyae ε ka bese ɔ kaseela?”

28 Kenɛte ba tee e te be yakowɔ nyiaa, “Nyan yeɲa walaɲ ɲonaɲ kaseele, mɔna daa yeε Mosesi wui kaseelawɔ.

29 Da gyeɲ nyi Wurubuaɛ kolosiwɔ fa Mosesi, te balee kei dɔɔ dɔɔ gyeɲ botɔɔ keɲ ɔ ba lee gba ya.”

30 Botɔɔ te balee ɲon yako wɔ nyiaa, “Te doo me nɔɔ ɲgba ε ba gyeɲ botɔɔ keɲ ɔ ba lee ya, mɔna ɲon gyusu na me sia.

31 Da gyeɲ nyi Wurubuaɛ bee nyii nombiakumεεyeera ya. Ɔ ne nyii balan ban bee nyii e te beε yeε kpene keɲ ɔ ne gyae ne bo.

32 Lee teele kei kewalaɲ ne, ɲolo te nyii ta nyi ɲolo te gyusu walaɲ ɲon boɔ lola e na ɔ sia te yelee ne sia ya.

³³ Akpaa balee kei ta lee Wurubuare gyan ya ne, o be gyae waa tale yee nombii kei ya.”

³⁴ Te be tiranoo fa e nyiaa, “Nyan non boo lola neŋ dukum man te boo keele neŋ dukum man na, nyan ne gyae n kawola daa nombia?” Kente be gegi e lee te be too e nyi o na kon bo osom deni ken man bela ya.

³⁵ Yesu kenyii nyi ba te gegi e lee bo osom deni ken man ne, o ke keo e te o naa e te boose e nyiaa, “N ne lee Deniwalaŋ Bu non di?”

³⁶ Te balee non tiranoo fa e nyi, “Me Gbengyoo, amote nonaŋ? Yako maŋ na maa lee e di.”

³⁷ Botoo te Yesu yako e nyiaa, “N taŋ kena e. Non yena non o ne kolosi fa neŋ debokeiman ne.”

³⁸ Te balee non yakowo nyiaa, “Mee lee e di me Gbengyoo.” Te o bunawo Yesu siaman som e.

³⁹ Botoo te Yesu yakowo nyiaa, “Me konae teele kei doo na balan nombiakumee ka lee deboo. Na ban boo ne naa ya ne kena, na ban bee naa ne sia keyelee.”

⁴⁰ Farasiitena ban be kyaa o gyan botoo ne, baale nyii kpena ken o be yako mena doo be boose e nyiaa, “Mena doo n ne yako baa nyi daa mo sia te yelee?”

⁴¹ Kente Yesu tiranoo fa wo nyiaa, “E sia den te yelee ne nafaŋ nolo be gyae waa bu non foo ya. Te ken e kpa e ne naa doo te e see e doo e dukum keyee man.”

Yesu yena namensekɛɛlere kpaakpaate non

¹ Kenje Yesu yakowɔ nyiaa, “Mɛɛ yako non ɛ ke nyii nyiaa, walaŋ non ɔ ta mo denanɔɔ ken man gyoo namense debɔɔɔɔ ken man ya, te ɔ gyem mo yenan kale gyoo na ɔ yɛɛ nɛmɛɛlate e, te ɔ na mo don bo leo balan.

² Walaŋ non ɔ na mo denanɔɔ ken man gyoo na, non yena namensekɛɛlere non.

³ Denanɔɔ dekere non na toro fa e te namense ban ne nyii ɔ woya. ɔ ne baake non gbagba namense ban yele na ɔ ta mo wɔ lee.

⁴ Te ɔ mo wɔ pou lee na ɔ ne tɛɛ be siaman, te namense ban ne sila e nawolo nyi ba gyeŋ ɔ woya.

⁵ Bɔɔ gyae baa sila walaŋ yakaate ya. Baa yeu lee ɔ gyaŋ nawolo nyi bɔɔ gyeŋ ɔ woya ya.”

⁶ Yesu gyɔɔ dudu kei fa wɔ, mɔna be te nyii kpene ken ɔ ne yako nɛ aɛɛ ya.

⁷ Mena dɔɔ Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa “Ampaŋ yaa mɛɛ yako non nyiaa, maŋ yena namense debɔɔɔɔ ken denanɔɔ.

⁸ Baŋ pou bɔɔ tanɔgbɛɛ maŋ kɔŋ kaa beo nyi Wurubuaɛ kpila na wɔ nɛ, be yɛɛ nɛmɛɛlatenawɔ na baŋ bɛɛ mo don leo balan abɔɔ nɛ, mɔna namense baŋ te nyii wɔ ya.

⁹ Maŋ yena denanɔɔ ken, akpaa nolo de tɛɛ me man gyoo na, maa lɛɛ ɔ nyee. Waa gyoo na waa lee na waa nyin weenɛ kpaakpaa di.

¹⁰ Nɛmɛɛlate dɔɔ ɔ ne kɔŋ bo kaa nɛmɛɛle na ɔ ta koo na ɔ te wɔlɛɛ abɔɔ. Maŋ kɔŋaɛ na ɛ kenyin nyeedon, na ɛ kenyin ke kekpa.

¹¹ Maŋ yena namensekɛɛlere kpaakpaate non. Namensekɛɛlere kpaakpaate non na mo ɔ wose

fa yeŋ ɔ namense ban ɔɔ.

¹² Mɔna paate ŋon ɔɔ moo nyi waa keɛ namense ban ɔɔ na baa tɔ e kom nɛ, na ŋon yɛna namensekeɛlere ŋon ɔ tee namense ban ya. Mena ɔɔ ɔ naa nyi gbougbose ne kɔŋ na, ɔ ne yeu tina namense ban yela, na gbougbose ban te kyaŋ baale na akaŋ ban te yaasee.

¹³ ɔ ne yeu nawolo nyi ba mo e bo na beɛ tɔ e kom, mena ɔɔ ɔ be famenɛ na namense ban ya.

¹⁴⁻¹⁵ Maŋ yɛna namensekeɛlere kpaakpaate ŋon. Mena keŋ me kya gyen maŋ te maŋ mo gyen e nɛ mena ke te ma gyen me namense te ban mo gyen maŋ, te ma te sɛɛ nyi maa mo ma wose fa yeŋ me namense ban ɔɔ.

¹⁶ Me dana namense baale ban ɔɔ kpue kewɔ man ya. Kaboena nyi maa mo ban mo kaa kpu na kewɔ na be popou keyɛ walaŋ dokolon namense, debɔɔɔ dokolon man, na be keɛlere ke yeɛ dokolon na baa nyii ma dei.

¹⁷ Kpene keŋ ɔɔ me kya ne gyae me nombia yɛna nyi, ma te desina ma wose nyi maa mo ma wose fa yeŋ ma kegyaebii man na maa bese foŋ lee yeŋ man.

¹⁸ Nɔlo be gyae waa tale lɛo ma nyeedon lee me gyaŋ ya. Mɔna maŋ gbagba ma kegyaebii man te maa mo ma wose fa yeŋ. Me dana don maa mo ma wose fa yeŋ, te me dana don maa bese nyiŋ nyeedon bela. 'Kei yɛna kpene keŋ me kya ŋon be yako maŋ nyi maa yeɛ.' "

¹⁹ Lee nɔwoya keŋa ɔɔ Gyudatena ban besewɔ kpase ba wose man.

²⁰ Be man balan burum yakowɔ nyiaa, “Ɔ dana felinkum mena doo ɔ nyee ne wɔlɛɛ. Won doo te ε ne nyii e?”

²¹ Baale mo kpa, “Walan non felinkum doo ɔ man be gyae waa tale kolosi nne ya! Sena te felinkum gyae ke tale gyuuusu siayɛlɛsate sia?”

Balan ban kebɛɛ Yesu

²² Kenje Gyudatena wee dinaa daale kaa liiwɔ. Mena wee kei te bee dii mo toose deban ken boo mo bo osom deni dinaa ken do Wurubuare nyinmaa man nɛ. Mena deban kenan yɛɛ waare tɛɛ Gyerusalem donoo man.

²³ Na Yesu doɲɛɛ ɔ ne kila poto ken bɛɛ baake ke Solomon poto Wurubuare osom deni dinaa ken dekanalan man nɛ.

²⁴ Kenje Gyudatena baale kaa yilaawɔ ɔ gyan boose e nyiaa, “Sena yaa n tinaa daa yela te de bɛɛ gyen da nyee na de nawoo ya nɛ? Yako daa anokoare ken. Nyan yena nyeelɛɛre non Wurubuare be yako see nyi waa kon nɛ?”

²⁵ Kenje Yesu tiranoo fa wo nyiaa, “Me tan keyako non mona ε bɛɛ lɛɛ man di ya. Gyakolon nombia nan moo yɛɛ me kya yele man nɛ, ne diina ma wose man adansɛɛ,

²⁶ mona ε bɛɛ lɛɛ man di ya, nawolo nyi ε te yɛɛ me namensewo ya.

²⁷ Me namense ne nyii me dei, te ma gyen wo te bee sila man.

²⁸ Mɛɛ fa wo nyeedon kekpa ken, te boo gyae baa yo lee Wurubuare siaman ya. Nolo be gyae waa tale leo wo lee me gyan ya.

²⁹ Me kya ñon ɔ ba mo wɔ do me nyinmaa man ne, dana don kela kolo kamase te ñolo be gyae waa tale leo wɔ lee me kya nyinmaa man ya.

³⁰ Daa na me kya yee walañ dokolon.”

³¹ Botɔɔ te Gyudatena bañ gate boya baa fun e bela.

³² Kenje Yesu yako wɔ nyiaa, “Me kya te yeli ma te yee nombia kpaakpaa burum e siaman, ñe man wonñi dɔɔ te e ne gyae e ke funji man boya?”

³³ Te Gyudatena bañ tiranɔɔ fa e nyiaa, “Na abɔɔ nya ayeeñ keña dɔɔ te dɛe gyae dee funji neñ boya ya, mona mena keñ n ne yako mmusuo nombia dɔɔ. Nawolo nyi n yee deniwalañ e, mona n na mo n wose maa na Wurubuare.”

³⁴ Botɔɔ te Yesu boose wɔ nyiaa, “Ba te ñmarase emee gbagba mmaraa tone keñ man nyi, Wurubuare kpa, e yee Wurubuare kemaasasewɔ yee?”

³⁵ Da gyeñ nyi kpene keñ Wurubuare nombia ñan ne yako ne yee anokoare kekpa. Te Wurubuare de baake balañ bañ ɔ ba mo ɔ nombia ñan fa ne nyi be yee Wurubuare kemaasasewɔ na,

³⁶ weera dɔɔ te e ne yako man ñon Wurubuare ba lese man te ɔ be kpila man kɔñ teelee kei dɔɔ ne nyi mee mo ma wose maa na Wurubuare keñ mee yako nyi me yee Wurubuare bu e dɔɔ?

³⁷ Akpaa me bee yee kpene keñ me kya ñon kpa ma yee ya na, e na lee man di ya,

³⁸ te akpaa mɛɛ yɛɛ ɲa na, nyi ɛ be lɛɛ maŋ di koran̄ ya na ɛ lɛɛ abɔɔ ɲan mɛɛ yɛɛ nɛ di, na ɛ ka gyeŋ na ɛ kenyii aseɛ nyiaa daa na me kya ɲon yɛɛ dokolon̄”

³⁹ Mena dɔɔ be gyaewɔ baa kyan̄ e bela, te ɔ sarakeewɔ lee be man.

⁴⁰ Ken̄te Yesu besewɔ ton̄ Gyɔɔdan boo ken̄ gyu botɔɔ ken̄ Gyɔn be kyaa sɔ balan̄ Wurubuare lon̄ kaalan̄ nɛ, te ɔ ke kyaawɔ botɔɔ.

⁴¹ Balan̄ burum kɔŋawɔ ɔ gyan̄ te be yako dɔŋa nyiaa, “Gyon̄ te yɛɛ gyakolon̄ nombia ya, mɔna kpene kamase ken̄ ɔ be yako lee balee kei wose man nɛ yɛɛ ampan̄.”

⁴² Ken̄te balan̄ burum ban̄ ba seŋɛɛ botɔɔ nɛ lɛɛ Yesu di.

11

Lasarose yey

¹ Balee ɲolo kyaawɔ Betani donɔɔ man ken̄ bɛɛ baake e nyi Lasarose. Betani donɔɔ kenan̄ man te Mɛɛre na ɔ kɔɔ Maata leewɔ.

² Mɛɛre kei yɛna walan̄ ɲon ɔ be toosi nun̄ ofon̄ofon̄ woli Yesu nawɔɔ, te ɔ ba mo ɔ nyeenyɔɔse feefo ɲa nɛ. Ɔ ɲmɛɛtee yɛna Lasarose ɲon ɔ na wee nɛ.

³ Mena dɔɔ Mɛɛre na Maata doo Yesu tiila nyiaa, “De Gben̄gyoo, n̄ gyoo ɲon lon̄ bɛɛ lam ɛmɛɛ na e nsana ya nɛ na wee.”

⁴ Yesu kenyii tiila ken̄ nɛ ɔ yakowɔ nyiaa, “Kawee kei te yɛɛ kawee ken̄ gyae ka ko Lasarose ya. Mɔna ke gyae ke yela balan̄ kena Wurubuare gyoorobiiri na ka ke yela baa lese maŋ Wurubuare bu ɲon mɔ yele.”

⁵ Na Yesu ne gyae Maata na ɔ naabu Mɛɛre na Lasarose nombia.

⁶ Mɔna ɔ kenyii nyi Lasarose na wee nɛ, ɔ besewɔ di weeya ala botɔɔ kenj ɔ kyaa nɛ.

⁷ Kenanj wɔle nɛ ɔ yako ɔ kaseela banj nyiaa, “Ɛ fa dɛɛ bese gyu Gyudia tɛele man bela.”

⁸ Botɔɔ te ɔ kaseela banj yako e nyiaa, “De Gbenjyoo, weeya akalansɛɛ njaale yaa nɔgba Gyudatena be yele baa funjii nenj boya nɛ. Wonj dɔɔ te n ne gyae n ka bese gyu botɔɔ bela?”

⁹ Kenjɛ Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Wee kamase dana ke nelim na ka weese. Akpaa nolo dɔnjɛ weesetenjɛn nɛ, ɔ bɛɛ gyɔ ɔ nae ya nawolo nyi weese kyaa.

¹⁰ Mɔna nyi akpaa ɔ dɔnjɛɛ ditinjɛɛ man na ɔ ne gyɔ ɔ nae, nawolo nyi kenmanjɛe be kyaa na waa naa ya.”

¹¹ Kei wɔle na Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “De gyoo Lasarose te doo dosoronj mɔna maa gyu na me kaa gyuuusu e.”

¹² Botɔɔ te ɔ kaseela banj tiranɔɔ nyiaa, “De Gbenjyoo, akpaa ɔ doe na ɔ kawee kenj gyae ke tanj.”

¹³ Na Lasarose yenj nombia yaa Yesu ne yako, mɔna ɔ kaseela banj na gyuenj bo nyi dosoronj gbagba yaa Lasarose doowɔ.

¹⁴ Botɔɔ te Yesu torowɔ yako wɔ nyiaa, “Lasarose ta yem,

¹⁵ mɔna lee emɛɛ dɔɔ dana manj gyonj nyi mɔɔ kyaa botɔɔ pɛte ɔ yenjawɔ ya, na ɛ kenyinj lɛɛ manj di. Ɛ fa dee gyu ɔ gyanj.”

¹⁶ Mena dɔɔ ɔ kaseela banj man nolo nɔn bɛɛ baake e Tomase yaa Ata nɛ yako ɔ tebia kaseela

akanj banj nyiaa, “E fa de popou ke sila da wolale non gyu. Nyi yee yenj ke na, de popou ka yenj kpu na e.”

¹⁷ Yesu ke gyu ka gyoo Betani donoo man ne, be yako e nyiaa be kewuu Lasarose weeya anaarate kenaj.

¹⁸ Betani yee donoo kenj ka benaa na Gyerusalem donoo. Ke lem gyae ke yee ngba gbekemaase atooro ne.

¹⁹ Na Gyudatena burum te konj Maata na Meeere gyanj be kaa gyam wo lee be nmestee non yenj man.

²⁰ Maata ke nyii nyi Yesu ne konj ne, o leewo gyu ke gyanje na e. Na Meeere doo non kyaa dekanalanj man.

²¹ Maata ke gyu ke tunj Yesu ne o yako e nyiaa, “Me Gbenjgyoo, nyi akpaa nyenj kyaa kebo na nafa me nmestee denj ta yem ya!

²² Mona ma gyenj nyi debokeiman koranj ne, kpene kamase kenj n boose Wurubuarne na waa yee fa nenj.”

²³ Kenjte Yesu yako e nyiaa, “N nmestee non waa bese fonj na waa nyinj nyeedonj bela.”

²⁴ Te Maata yako e nyiaa, “Ayi ma gyenj nyi wee otomante kenj woya pou baa fonj lee yenj man ne, non mo waa fonj.”

²⁵ Kenjte Yesu yako e bela nyiaa, “Manj yena walanj o ne gyuusu balanj lee yenj man te be nyinj nyeedonj. Walanj kamase non waa lee manj di na, nyi o yem koranj na waa bese nyinj nyeedonj,

²⁶ te walanj kamase non o kyaa te o lee manj di na, o be gyae wa yenj leki ya.” Kenjte Yesu boose Maata nyiaa, “N ne lee nombia kenja di?”

27 Te Maata sɛɛ e nyiaa, “Ayi me Gben̄gyoo, mɛɛ lɛɛ di nyi nyan̄ yɛna nyeeleɛre, Wurubuare bu ñon dɛɛ daa nyi waa kɔŋ tɛɛle kei dɔɔ nɛ.”

Yesu kewii

28 Maata kekolosi nombia ken̄a tan̄ nɛ, ɔ besewɔ gyu dekpaŋalan̄ man ke baake ɔ naabu Mɛɛre lee yenan̄ te ɔ yako e nyiaa, “De Gben̄gyoo ñon te kɔŋ te ɔ kpa nya kɔŋ.”

29 Mɛɛre kenyii mena nɛ, ɔ korowɔ bilen̄ gyu ke gyan̄ee na e.

30 Deban̄ kenan̄ na Yesu ta gyoo ta donɔɔ ken̄ man ya. Na ɔ sɛɛ ɔ kyaa botɔɔ ken̄ Maata be gyu ke tun̄ e nɛ.

31 Deban̄ kenan̄ mɔ na, Gyudatena te kɔŋ dekpaŋalan̄ ken̄ man bee kolosi do Mɛɛre. Ba kena ŋgba Mɛɛre ba koro karatetee dokolon̄ lee ɔ ne gyu nɛ, na ban̄ gyen̄ nyi ɔ ne gyu baa ɔ ŋmɛɛtee Lasarose yebɔɔ ken̄ tɛɛ ɔ kaa wii. Mena dɔɔ ban̄ mɔ korowɔ sila e.

32 Mɛɛre ke gyu kelii botɔɔ ken̄ Yesu kyaa ne te ɔ tisiwɔ bun̄ Yesu nawɔɔ tɛɛ te ɔ yako e nyiaa, “Me Gben̄gyoo, nyen̄ kyaa kebo na nafa me ŋmɛɛtee den̄ ta yem ya.”

33 Yesu kena mena ken̄ Mɛɛre na Gyudatena ban̄ be silana e ne wii nɛ, takaa e te dekokorokɔɔ kyan̄a e.

34 Ken̄te ɔ boose wɔ nyiaa, “Alen̄ te ɛ wuu e?” Te be yako e nyiaa, “De Gben̄gyoo, kɔŋ na n kaa kɛɛ.”

35 Ken̄te Yesu wiiwɔ.

36 Ken̄te Gyudatena ban̄ yakowɔ nyiaa, “ɛ kɛɛ mena ken̄ ɔ ne gyae Lasarose nombia.”

37 Mɔna balan baale yakowɔ nyiaa, “Na Yesu kei gyuusuna siayɛɛsate ɲon sia yee? Nafɔ ɲgba ɲon talewɔ lɛɛ Lasarose na ɔ ba yem ya?”

38 Dekɔkɔrɔkɔɔ kyanɲa Yesu bela te ɔ gyuu botɔɔ kenɲ bɔɔ wuu Lasarose nɛ. Na be wuu e bo boe bɔɔ daale maɲ, te be biliɲi boe dinaa daale tɔ ke nɔɔ.

39 Kenɲte Yesu yako wɔ nyiaa, “ɛ biliɲi boe kenɲ lee yebɔɔ kenɲ nɔɔman.” Te yere ɲon ɔ deesi Maata yako Yesu nyiaa, “De Gbenɲyoo, deban kei dɔɔ ɔ ne wɔɛɛ. Nawolo nyi gyenɲ yena weeya anaara yaa ɲgba bɔɔ wuu e nɛ.”

40 Te Yesu yako e nyiaa, “Ma te yako neɲ nyi akpaa n lɛɛ maɲ di na nyanɲ kena Wurubuarɛ gyoorobiiri kenɲ yee?”

41 Mena dɔɔ be biliɲi boe kenɲ lee yebɔɔ kenɲ nɔɔman. Botɔɔ te Yesu gyinaa ɔ nyee kɛɛ adido te ɔ fanewɔ fa Wurubuarɛ nyiaa, “Taata, mɛɛ fa neɲ karanɲ ɲgba n ne nyii maɲ nɛ.

42 Maɲ dɔɔ ma gyenɲ nyi n ne nyii maɲ debanɲ kamase, mɔna balanɲ banɲ ba seɲɛɛ kebo dɔɔ te mɛɛ yako mena na baa nyinɲ gyenɲ nyi nyanɲ kpila na maɲ.”

43 Yesu ke yako mena taɲ nɛ, te ɔ fae yeesa kenɲkenɲ baake Lasarose nyiaa, “Lasarose, lee kɔɲ!”

44 Kenɲte Lasarose ɲon ɔ ba yem nɛ leewɔ kɔɲ, na kewuu abɔɔ ɲan bɔɔ mo bake ɔ nyinɲmaase na ɔ nawɔɔ, na kanyanɲ kenɲ bɔɔ mo bake ɔ sia gbɛɛ nɛ doo mena. Te Yesu yako wɔ nyiaa “ɛ booli e, na waa ta.”

*Ba kebake Yesu nyeeman**Mateo 26:1-5; Maake 14:1-2; Luka 22:12*

⁴⁵ Gyudatena burum ban bɔɔ kɔŋ Mɛere gyan te bɔɔ naa kpene ken Yesu be yɛɛ nɛ lɛɛ e di.

⁴⁶ Mɔna be man baale besewɔ gyu Farasiitena ban gyan gyu ke yako wɔ kpene ken Yesu be yɛɛ nɛ.

⁴⁷ Kenɛte Wurubuare saese kegyiise na Farasiitena baake donɔɔ kegyiise gyanɛe. Te be bɔɔse dɔŋa nyiaa “Sena yaa dɛɛ yɛɛ? Nawolo nyi balee kei ne yɛɛ gyakolon nombia burum.

⁴⁸ Akpaa de tina e yela te ɔ gyakaa ɔ ne yɛɛ mena tom kei na, balan ban pou baa lɛɛ e di na ke yela Romantena kaa yɛɛ de Wurubuare ɔsom deni dinaa ken na baa lɛɔ de tɛɛle pou.”

⁴⁹ Te balan ban man ŋolo ŋon bɛɛ baake e nyi Kaifase ŋon ɔ be yɛɛ saese kegyia kulutoo kenan man nɛ yakowɔ nyiaa, “Emɛɛ dɔɔ ɛ ba gyen daale ya.

⁵⁰ ɛ ba gyen nyi dei nyi walan dokolon waa yen fa balan ban pou kela ken nyi tɛɛle pou balan kewɔɛ yee?”

⁵¹ Te yɛɛ Kaifase gbagba agyuen yaa ɔ moowo yako nombia kenja ya, mɔna ken ɔ be yɛɛ Wurubuare sae kegyia kulutoo kenan man dɔɔ te Wurubuare yela ɔ yako mena nombia ŋenan see nyi, kaboena nyi Yesu waa yen fa Gyudatena pou.

⁵² Te yɛɛ nyi Gyudatena baagen te Yesu waa yen fa ya, mɔna waa yen bo fa Wurubuare bia ban pou bɔɔ yaasee nɛ na waa nyin mo wɔ kaa yilaa.

⁵³ Leenan wee kenan ken kegyiise ban be

gyañee nɛ, te be fiasɛɛ bɛɛ gyae gbɛɛ keŋ baa mo ko Yesu.

⁵⁴ Lee mena dɔɔ na Yesu bɛɛ tekaa lese ɔ wose debɔɔ Gyudia tɛɛle man bela ya. Mɔna ɔ leewɔ botɔɔ gyu donɔɔ keŋ bɛɛ baake ke nyi Eferam te ka benaa na depampaa dinaa daale nɛ. Botɔɔ te ŋon na ɔ kaseela ban gyuuwɔ ke kyaa.

⁵⁵ Na Gyudatena nyeekeɛɛwee kedi keŋ ta benaa, mena dɔɔ balan burum lee donɔɔse ŋan man gyu Gyerusalem be kaa gyoraa ba wose pɛna nyeekeɛɛwee kedi keŋ kelii.

⁵⁶ Deban kenan man pou na bɛɛ keo Yesu. Be ka seŋ Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man nɛ be boose dɔŋa nyiaa, “Sena yɛna ya gyueŋ? Doona ɔ be gyae waa kɔŋ nyeekeɛɛwee kedi kei man ya?”

⁵⁷ Na Wurubuarɛ saese kegyiise na Farasiitena ban te yako wɔ nyiaa, walaŋ kamase ŋon ɔ gyen Yesu dekyae na ɔ kaa yako wɔ na be kaa kyan e.

12

Alo ŋolo ka mo nuŋ woli Yesu Bɛtani donɔɔ man Mateo 26:6-13; Maake 14:3-9; Luka 7:37-39

¹ Keka weeya looro na Gyudatena kedi ba nyeekeɛɛwee dinaa keŋ nɛ, Yesu gyuu Bɛtani donɔɔ man. Mena donɔɔ kenan man te Lasarose ŋon Yesu be gyusu e lee yeŋ man nɛ leewɔ.

² Be loo yele saa weenɛɛ fa Yesu. Maata mo kpue ban bɛɛ kpɛɛɛ weenɛɛ ŋan nɛ man. Na Lasarose mo kpue na ban be kyaa beɛ dii nɛ.

³ Kenje Mæere moo nun ofonofonte kenj ke dana koyadonj ne porontia too, te o kaa toosi ke woli Yesu nawoo te o moo o nyeenyoose feefo o nawoo nan. Te nun kenj ofonj læe dekpajalanj kenj pou. Danj kenj bæe baake ke nyi Naade ne te ba moowo yeë nun kenanj

⁴ Te Yesu kaseela banj man njolo njon bæe baake e nyi Gyudase Isekarote, njon waa kaa lese Yesu fa na baa ko ne yakowo nyiaa,

⁵ “Wojj doo te ba te yoo mena nun ofonofonj kei na baa mo ke koba kenj fa ayematena ya.” Nyi benj yoo ke na nafo baa nyinj tomyeere kulutoo dokolonj koba lee ke man.

⁶ Gyudase keyako nombia kenja ne, na ayematena wose man yaa o na gyuenj ya, mona o yeë njmæelate e. Njon na see na be koba, te o ne kyaa mo njaaale desina o wose.

⁷ Kenje Yesu yako e nyiaa, “E tina alo njon yela! O yeë kei baa mo daa me kewuu.

⁸ Ayematena doo be kyaa e gyanj debanj kamase, mona manj doo mooj gyae maa kyaa e gyanj kekpa ya.”

Gyudatena kegyiise kegyae gbæe baa ko Lasarose

⁹ Gyudatena burum kenyii nyi Yesu kyaa Betani donoo man ne, be gyuuwo botoo. Na Yesu waagenj doo te be gyuuwo botoo ya, mona bæe gyae baa naa Lasarose njon Yesu be gyuuu e lee yenj man ne mo.

¹⁰ Mena doo saese kegyiise banj mo gyae gbæe baa ko Lasarose mo,

11 nawolo nyi Yesu ke gyuusu e lee yen man dɔɔ Gyudatena burum te bɛɛ wɔ te ba ke lɛɛ Yesu di.

*Yesu kegyu Gyerusalem gyoorobiiri man
Mateo 21:1-11; Maake 11:1-11; Luka 19:28-40*

12 Tɛɛ kena nɛ, balan burum ban bɔɔ kɔn nyeekeleɛwee kedi ken man nyiiwɔ nyi Yesu dɔn gbɛɛ ɔ ne kɔn Gyerusalem donɔɔ man.

13 Mena dɔɔ be gyae bakɛɛna faarense gyu be kaa gyanɛe na e na bɛɛ fae yeesa nyiaa,
“Lɛɛ daa.

De Gbenɔgyoo Wurubuare waa hiraa walan non
ɔ ne kɔn ɔ yele man nɛ,

na waa hiraa Iseraetena gyoo non mɔ.”

14 Yesu gyae afurum te ɔ kyaawɔ ɔ dɔɔ, nɔgba mena ken Wurubuare nombia anmarasen see be yako nɛ. Nombia nenan yena nyiaa,

15 “Ɛmɛɛ Gyerusalemtena,
ɛ na yela ɛ wɔe ke lɔ non ya.

Ɛ kɛɛ, ɛ gyoo ne kɔn,

ɔ kyaa afurum bu dɔɔ ɔ ne kɔn.”

16 Kewalan ken nɛ, ɔ kaseela ban te nyii nombia kenɔ man ya. Mona kenan wɔle Wurubuare ka lese Yesu gyoorobiiri wola nɛ te be toɔsewɔ nyiaa, nombia nan Wurubuare nombia anmarasen see be yako lee ɔ wose man nɛ kɔnala mena nɛ.

17 Kenɛte balan burum ban be kpue na Yesu, deban ken ɔ be baake Lasarose lee yebɔɔ man te ɔ be gyuusu e lee yen man nɛ, yaasee nombia kenɔ.

18 Kenj dɔɔ te balan burum leewɔ donɔɔ man kɔŋ kaa gyanee na e ne, nawolo nyi be nyiiwɔ nyi ɔ yee mena gyakolon nombii kei.

19 Botɔɔ te Farasiitena ban yako dɔŋa nyiaa, “Nɔgba e ne naa nyi da te tale yee kolo ya na? E kee! Balan pou silana e.”

Girikitena kekɛo Yesu

20 Na Girikitena baale mɔ kpue na balan ban bɔɔ gyu Gyerusalem be kaa som Wurubuarɛ Gyudatena nyeekeleeewe kedi kenj man ne.

21 Be gyuuwɔ Filipino ŋon ɔ ba lee Betesaida kenj ke kyaa Galelia teelee man ne gyanj ke yako e nyiaa, “Kegyia, dɛɛ gyae dɛɛ naa Yesu.”

22 Kenjte Filipino mɔ gyuuwɔ ke yako Anderiase. Te be balan bala gyuuwɔ keyako Yesu.

23 Botɔɔ te Yesu tira nombia kenja nɔɔ fa wo nyiaa, “Debanj kenj te lii nyi baa lese manj Deniwalanj Bu ŋon gyoorobiiri kenj wola.

24 Ampanj yaa mee yako ŋon e ke nyii nyiaa, nyi akpaa be ta mo wambelebii do bɔɔ man na ke ka yenj ya ne, na ke see ke yee bii dokolonj. Mona nyi akpaa ba mo ke do bɔɔ man te ke da yem te ke de tuu na te kee see bia burum.

25 Walanj kamase ŋon ɔ ne gyae ŋon gbagba nyeedonj kela Wurubuarɛ ne, waa yenj leki. Mona walanj kamase ŋon lee Wurubuarɛ nombia dɔɔ ɔ be famene na ŋon gbagba nyeedonj ya ne, Wurubuarɛ waa fa e nyeedonj kekpa.”

26 Kenjte Yesu besewɔ yako nyiaa, “Walanj kamase ŋon ɔ ne gyae nyi waa som manj ne, kaboena nyi waa sila manj. Na botɔɔ kenj me

kyaa na, non mo ke nyinj kpu na man. Walaŋ kamase non o na som man na, me kya mo waa lese o yele.”

Yesu kekolosi lee o yen wose man

²⁷ Te Yesu besewo yako nyiaa, “Neneɛ dekoꝛoꝛoꝛo te kyan man nideli, te sena yaa maa yako? ‘Maa yako nyi me kya, lese man lee mena kaale dinaa kei man?’ Mona mena kaale kei doo te me koŋawo teelee kei doo.”

²⁸ Kenje Yesu fanewo nyiaa, “Me kya, lese n gyoorobiiri wola.” Te be nyii woya ŋaale kolosiwo lee adido nyiaa, “Me te wulaa lese me gyoorobiiri wola, te maa bese lese ke wola.”

²⁹ Balan burum ban ba seŋeɛ botoo te boo nyii woya ŋan ne, be man baale yakowo nyiaa, “Oga faela” te baale mo yakowo nyi, “Wurubuare kpilale nolo kolosi la na e lee adido.”

³⁰ Kenje Yesu yako wo nyiaa, “Emee doo te mena noowoya kenja koŋawo, na man doo ya.

³¹ Neneɛ yena deban ken Wurubuare waa di balan nombia teelee kei doo. Neneɛ te Wurubuare waa gegi obonsam non o ne di gyoori teelee kei doo ne lee o gbeli ken doo.

³² Mona man doo nyi akpaa be gyina man adido lee teelee kei doo ne, maa won walaŋ kamase benaa ma wose.”

³³ O kekolosi kei na wola yen ken waa kaa yen ne baa.

³⁴ Botoo te balan burum ban tiranoo fa e nyiaa, “De kalawo lee da mmaraa tone man nyiaa, Nyeelere non waa kyaa ken o be gyae waa yen ya. Te sena yaa n ne yako nyi kaboena

nyi baa gyina Deniwalaŋ Bu ŋon adido? Amote yena Deniwalaŋ Bu kei?”

³⁵ Te Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Kenmanee ken nyiŋa ke kyaa ε gyaŋ nε ε ta ke man na ditɪŋtεε be nyiŋ futaa ŋon ya. Nawolo nyi walaŋ ŋon ɔ dɔŋεε ditɪŋtεε man nε, ɔ ba gyeŋ botɔɔ ken ɔ ne gyu ya.

³⁶ Walaŋ ŋon ɔ ne fa kenmanee nyiŋa ɔ kyaa ε gyaŋ nε, ε lεε e di na ε kenyiŋ bese balan ban be doo kenmanee man.” Yesu kekolosi nombia kenja tan nε, ɔ wɔŋa ɔ wose kekyaa yenaŋ daale ken bɔɔ ne naa e ya.

Gyudatena burum te lεε Yesu di ya

³⁷ Yesu yεε gyakolon nombia burum be siaman, mɔna kenja pou wɔle na be bεe ba te lεε e di ya.

³⁸ Kei yela nombia ŋan Wurubuare dekpɛŋkpɛŋgyɔɔre Yesaya be yako nε kɔŋawɔ ampan. Yesaya yakowɔ nyiaa,
“De Gbɛŋgyoo, amote lεε na nombia ŋan dɔɔ yako nε di?

Amote te de Gbɛŋgyoo lese ɔ wɔɔle wola?”

³⁹ Lee mena dɔɔ bɔɔ ne tale baa lεε Wurubuare nombia di ya ŋgba mena ken Yesaya be yako nε.

⁴⁰ ɔ besewɔ yako nyiaa,

“Wurubuare te yelee be sia na bɔɔ nyiŋ naa ya,
te ɔ tɔɔ ba agyuɛŋse na bɔɔ tale nyii kolo man ya.

Na mena ya na nafa baa kyεεkee lee be
gbεeneŋ kumεε man
na baa kɔŋ me gyaŋ na maa kyɔ wɔ.”

41 Yesaya te kolosi nombia kenja yakaa ya, mɔna ɔ wulaa naa Yesu gyoorobiiri kenj dinɔɔ kenj dɔɔ te ɔ kolosiwɔ lee ɔ wose man.

42 Nombia kenja wɔle nɛ Gyudatena kegyiise burum lɛɛ Yesu di, mɔna Farasiitena banj dɔɔ ba te tale lese ba kelɛɛdi kenj debɔɔ ya, nawolo nyi be yeewɔ nyi Farasiitena banj baa tɔɔ wɔ gbɛɛ nyi be na kɔŋ bɔ ɔsom deni man bela ya.

43 Be ta lese ba kelɛɛdi kenj debɔɔ ya nawolo nyi bɛɛ gyae bo nyi balan ka lese ba yele kela Wurubuare ka lese ba yele.

44 Kenjte Yesu gyinaa ɔ nɔɔ kolosi nyiaa, “Nyanj ŋon n lɛɛ manj di nɛ, na maagerj te n lɛɛwɔ di ya mɔna ŋon ɔ be kpila manj nɛ mɔ yaa n lɛɛwɔ di.

45 Nyanj walanj ŋon n naa manj na, n te naa walanj ŋon ɔ be kpila manj nɛ.

46 Me kɔŋae tɛɛle kei dɔɔ ŋgba kenjmanjee nɛ na maa ŋmanjee fa balan. Nyanj ŋon n lɛɛ manj di na n be gyae n ke dɔɔ ditɛntɛɛ man ya.

47 Walanj ŋon ɔ nyii me nombia te ɔ te lɛɛ ŋa do ya na, mɔɔ gyae maa di ɔ nombia ya. Nawolo nyi ma te kɔŋ me kaa di balan nombia tɛɛle kei dɔɔ na maa bu wɔ fɔɔ ya, mɔna me kɔŋae me kaa lɛɛ ba nyee.

48 Nyanj ŋon n bɛɛ manj te n te lɛɛ me nombia ya na, nombiadiiri ŋolo kyaa kenj waa di n nombia. Nɔɔwoya ŋan mɔɔ kolosi nɛ, ŋan te baa mo di n nombia wee ɔtomante kenj man na baa bu neŋ fɔɔ.

49 Nawolo nyi ma te kolosi manj gbagba me donj man ya, mɔna me kya ŋon ɔ be kpila manj

nε, ηon yako na man kpene ken maa yako na mena ken maa yako ke.

⁵⁰ Te man gyen mo nyi kpene ken o be yako daa nyi δεε γεε νε, ken ne faa na nyeedon kekpa ken. Mena doo kpene ken μεε yako νε, γεε ken me kya be yako man nyi maa yako.”

13

Yesu kefaafu o kaseela ban nawoo

¹ Πε τεε kena na Gyudatena kedi ba nyeekelεεwee ken νε, na Yesu wulaa gyen nyi o deban te lii ken waa lee τεελε kei doo gyu o kya gyan. Mona mena ken o ne gyae o balan ban be kyaa τεελε kei doo νε, mena te waa gyae be nombia kelii oto.

² Yesu na o kaseela ban ke kyaa baa di be balinoo weenε νε, na obonsam tan ka mo nombiakumεε do Simon bu Gyudase Isekarote nyeeman nyi waa lese Yesu fa na baa ko.

³ Yesu mo gyen nyi o kya ta mo kpene kamase do o nyinmaa man, te o gyen mo nyi o lee Wurubuarε gyan bo kon te o gyan te waa bese gyu.

⁴ Mena doo Yesu korowo lee weenε ηan τεε te o kpee o kegba wurikyim ken o doona νε, te o moo boroboa kpan o tena man.

⁵ Kenje o toosi lon do tasa man te o fiasεε o ne faafu o kaseela ban nawoo, te o moo boroboa ken kpanεε o tena man νε fefo wo.

⁶ O kelii Simon Pita gyan νε Pita boose e nyiaa, “Me Gbenjyoo, nyan ne gyaela n kefaafu me nawoo?”

⁷ Te Yesu tiranoo fa e nyiaa, “Kpene ken mee yee ne n be gyae n ke nyii ke man debokeiman ya, mona nyan kaa nyii ke man wole wole.”

⁸ Kenje Pita yako e nyiaa, “Koa, moo see na n ke faafo me nawoo korakora ya.” Botoo te Yesu tiranoo fa e nyiaa, “Akpaa ma te faafo n nawoo ya na, daa na neje be doo daale man ya.”

⁹ Te Simon Pita yako e nyiaa, “Me Gbenjyoo, akpaa mena na na faafo me nawoo kaagen ya, mona faafo me nyinmaase na ma nyee mo.”

¹⁰ Te Yesu yako e nyiaa, “Walan non o be soo ne o wose pou ta lee. O be kaboena nyi waa so bela ya. Kaboena bo nyi waa faafo o nawoo kaagen. E popou wose ta lee, mona walan dokolon wose danaana ayimee.”

¹¹ Nawolo nyi na Yesu gyen walan non waa lese e fa, mena doo te o yakowo nyi “Walan dokolon wose danaana ayimee.”

¹² Yesu kefaafo be nawoo tan ne, o moo o kegba wurikyim ken do bela te o gyuuwo kekyaa o dekyae man. Te o boose wo nyiaa, “E ne nyii kpene ken moo yee fa non ne man?”

¹³ E ne baake man nyi e wolale na e Gbenjyoo. Dei ngba e ne baake man mena ne, nawolo nyi ne kaboena man.

¹⁴ Te akpaa man e Gbenjyoo na e wolale te faafo e nawoo ne, mena te kaboena nyi emee mo yaa faafo donawoo.

¹⁵ Me yee kei baa wola non na emee mo kenyin yee fa donawoo ngba mena ken man be yee ne.

16 Anokoare yaa mɛɛ yako ɲon nyiaa, gbenji bɛɛ kela ɔ gbenjyoo ya, te kpilale mɔ bɛɛ kela walaɲ ɲon ɔ be kpila e ne ya.

17 Nɛnɛɛ kenj ɛ ba gyen nombia kenja ne, akpaa ɛ di ɲe doo na gyon gyae ke doo ɛ man.

18 Na ɛ popou yaa me dana ya, nawolo nyi ma gyen balan ban mɔɔ lese. Mɔna kaboena nyi Wurubuare nombia ɲan boɔ ɲmarase see ne dɛɛ koɲ mena. Be ɲmarasewɔ see nyiaa, walaɲ ɲon daa na e na do nyinmaa di ne, ta koro sen me doo.

19 Mena doo me wulaa mɛɛ yako ɲon nombii kei baa pɛna ka ke koɲ, na ka de koɲ na ɛ ke lee di nyiaa, man yena ɲon ɔ kyaa pɛte be yeɛ kpene kamase.

20 Anokoare yaa mɛɛ yako ɲon nyiaa, walaɲ ɲon ɔ lee walaɲ kamase ɲon maa kpila ne na man yaa ɔ leewɔ, te walaɲ ɲon ɔ lee man na ɔ te lee walaɲ ɲon ɔ be kpila man ne.”

Yesu yakowɔ nyi ɔ kaseela ban man ɲolo waa lese e fa

Mateo 26:20-25; Maake 14:17-21; Luka 22:21-23

21 Yesu keyako nombia kenja tan ne, nombia takaa e ɔ konoo man nideli te ɔ kolosiwɔ balan man kenj ɔ ta mo kolo weese ya nyi, “ɛ man ɲolo waa lese man fa na baa ko.”

22 Botoo te ɔ kaseela ban wose yenawɔ te be keɛ doɲa dokolon dokolon, nawolo nyi be ta gyen ɲon ɔ dana ya.

23 ɔ kaseela ban man ɲolo ɲon Yesu ne gyae nideli ne kyaa la benaa e,

24 mena dɔɔ Simon Pita fatee e te ɔ yakowɔ nyi, “Boose e walan ɲon ɔ dana.”

25 Mena dɔɔ kaseele ɲon tuuwɔ benaa na Yesu te ɔ boose e nyiaa, “Me Gbenjyoo, amote yaa n dana?”

26 Te Yesu tiranɔɔ nyiaa, “Walan ɲon maa kara bodobodo mo nyoko tasa kei man fa e ne, na ɲon yaa me dana.” Kenje ɔ kara bodobodo kenje te ɔ moowɔ nyoko tasa kenje man te ɔ moowɔ fa Simon bu Gyudase Isekarɔte ɲon.

27 Gyudase kedi bodobodo kenje pe te ɔbɔnsam gyoo ɔ man. Te Yesu yako e nyi, “Kpene kenje n ne gyae n keyee ne, yee ke bilen.”

28 Mɔna ban be kyaa weenee ɲan tee ne, be ta gyen kpene kenje dɔɔ te Yesu be yako e mena ya.

29 Na Gyudase ne kee na be kɔba dɔɔ, mena dɔɔ kaseela ban baale gyuenwɔ nyi Yesu yako e baa nyi waa gyu ke lee weenee ɲan baa mo gyu kedi ba nyeekelɛwee kedi kenje man ne, yaa waa lese kɔba fa ayematena.

30 Mena dɔɔ Gyudase ka betaa lee bodobodo kenje di pe, te ɔ leewɔ bilen. Na tee te yuu.

31 Gyudase kalee lan ne Yesu yakowɔ nyiaa, “Nenee te Wurubuare waa lese man Deniwalan Bu ɲon gyoorobiiri debɔɔ. Waa ta me dɔɔ yela balan kena ɔ gyoorobiiri kenje.”

32 Kenje Yesu besewɔ yako nyi, “Akpa Wurubuare waa ta me dɔɔ lese ɔ gyoorobiiri wola na, mena mɔ te waa ta ɲon gbagba dɔɔ lese me gyoorobiiri wola. Be gyae ke kyare pete waa yee nombii kei ya.

33 Me bia mɔɔ gyae maa kyaa e gyan kyare

ya. E ke keo man, mona ngba mena ken moo yako Gyudatena ban ne, mena yaa mee yako non debokeiman nyiaa 'Botoo ken mee gyu ne e be gyae e ke tale kon botoo ya.'

³⁴ Mee fa non mmaraa wole nyiaa, e gyae don. Ngba mena ken man be gyae non ne, emee mo e gyae don mena.

³⁵ Akpaa e ne gyae don na, walan kamase waa naa nyi e yee me kaseelawo."

Yesu keyako nyi Pita waa bεε e

Mateo 26:31-35; Maake 14:27-31; Luka 22:31-34

³⁶ Botoo te Simon Pita boose e nyiaa, "Me Gbengyoo, alen yaa n ne gyuu?" Te Yesu tiranoo fa e nyiaa, "Botoo ken mee gyu ne, n be gyae n ke tale sila man debokeiman ya, mona nyan kaa sila man wole wole."

³⁷ Te Pita boose e nyiaa, "Me Gbengyoo, weera doo te moo tale sila nen deban kei ya? Ma te see nyi maa yen fa nen."

³⁸ Te Yesu tiranoo nyiaa, "N ne leedi nyi nyan ke tale yen fa man? Ampan yaa mee yako nen nyi pe kegyim kelo woya ne, nyan ke bεε betabotooro nyi n ba gyen man korakora ya."

14

Yesu yena gbεε ken ne gyu Wurubuarε gyan

¹ Ken te Yesu yako o kaseela ban nyiaa, "E na yeli e woe ke lo non ya. E lee Wurubuarε di na e ke lee man mo di.

² Denεε burum doo me kya non dekpanalan man. Akpaa te yee mena ya na nafoo moo yako nyi mee gyu me kaa desina akyaese see non ya.

³ Akpaa me gyu ke desina botoo tan na maa bese kɔn kaa mo non gyu me gyan, na botoo ken me kyaa na emee mo ke kyaa botoo.

⁴ Botoo ken mee gyu ne e gyen ke gbɛɛ.”

⁵ Botoo te Tomase boose e nyiaa, “Me Gbengyoo, doo gyen botoo ken ne gyu ya, sena te dɛɛ yee na dɛɛ gyen ke gbɛɛ?”

⁶ Kenje Yesu tiranoo fa e nyiaa, “Man yena gbɛɛ ken na anokoare ken na nyeedon ken. Nolo be kyaa nyi waa tale gyu me kya non gyan ken o te tee me doo ya.

⁷ Nyi akpaa yen yen man na nafa e ka gyen me kya non mo. Lee gyen ne gyu ne, e ta gyen e te e ne naa e mo.”

⁸ Kenje Filipino mo yakowo nyiaa, “De Gbengyoo, wola daa n kya non. Akpaa n wola daa n kya non na, ken kaagen koran dei fa daa.”

⁹ Te Yesu mo boose e nyiaa, “Filipo, mena doo leenan ma ke kyaa e gyan kei ne, na e ba gyen man yee? Wala non o naa man na, o te naa me kya non mo. Sena yaa n ke tale yako man nyi, ‘Maa wola non me kya non bela?’

¹⁰ Filipo n bee lee di nyi daa na me kya non yee dokolon yee? Na man gbagba me baam doo te mee kolosi nombia kenja ya. Mona me kya non o doo me man ne, non ne tee la me doo yee o tom.

¹¹ Me yako nyi daa na me kya non yee dokolon na, e lee man di. Akpaa nyi e be lee man di koran ya ne, e kee gyakolon nombia nan mee yee ne na e ke lee man di.

¹² Mee yako non e ke nyii nyiaa, wala kamase non waa lee man di ne, waa yee aboo

ɲan mɛɛ yɛɛ nɛ, te waa yɛɛ gyakolonɲ nombia kela ɲan mɛɛ yɛɛ nɛ. Nawolo nyi mee gyu me kya ɲon gyan.

¹³ Te kpene kamase ken ɛ ke bɔɔse lee ma yele man na, me kya waa yɛɛ fa ɲon na man ɔ bu ɲon ke yela baa lese ɔ yele.

¹⁴ Akpaa ɛ bɔɔse kpene kamase ma yele man na, maa yɛɛ fa ɲon.”

Yesu yakowɔ see nyi Wurubuarɛ felin ɲon waa kɔɲ

¹⁵ “Akpaa ɛ ne gyae man na, nafa ɛ ke di man mmaraase ɲan dɔɔ.

¹⁶ Te maa waase me kya ɲon na waa fa ɲon walaɲ ɲon waa yako do ɲon, na ɔ kaa kyaa me nawɔɔ man kekpaakekpaa. ɲon yɛna ɔ felin ɲon waa lese Wurubuarɛ dinɔɔ wola nɛ.

¹⁷ Balan ban be loo gyakaa tɛɛle kei abɔɔ dɔɔ nɛ, bɔɔ gyae baa tale lɛɛ Wurubuarɛ felin ɲon ya. Nawolo nyi bɔɔ ne naa e ya te bɔɔ gyen e mɔ ya. Mɔna ɛmɛɛ dɔɔ ɛ gyen e, nawolo nyi ɔ kyaa na ɲon te ɔ doo ɛ man.

¹⁸ Deban ken me lam nɛ, mɔɔ gyae maa tina ɲon yela ɲgba yoyolobiise nɛ ya, mɔna maa bese kɔɲ ɛ gyan.

¹⁹ Teka kyomii balan be gyae baa tekaa naa man bela ya, mɔna ɛmɛɛ dɔɔ ɛ kena man. Ken me dana nyeedon dɔɔ ɛmɛɛ mɔ ɛ ke nyin nyeedon.

²⁰ Deban kenan de lii na ɛ kena nyi daa na me kya ɲon kyaa la, te ɛmɛɛ mɔ ɛ kyaa na man te man mɔ me kyaa na ɲon.

21 Walaŋ kamase ŋon ɔ lɛɛ maŋ mmaraase ŋan do te ɔ di ŋe dɔɔ na, ŋon ne gyae na me nombia ta me kya ŋon mɔ waa gyae ŋon ɔ ne gyae me nombia ne nombia. Maŋ mɔ maa gyae ɔ nombia na maa lese ma wose wola e.”

22 Botɔɔ te Gyudase (na Gyudase Isekarɔte ŋon ɔ ba lese Yesu fa ne ya) bɔɔse e nyiaa, “Me Gbenjyoo, sena te gyae ke tale kɔŋ nyi nyan ŋa lese n wose wola daa daagen, te n be gyae n ka lese wola balan pou ya?”

23 Kenjete Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Akpa a ŋolo ne gyae maŋ na, waa lɛɛ me nombia ŋan mee wolo ne do, na daa na me kya ke gyae ɔ nombia na de kaa kyaa ɔ gyan.

24 Walaŋ kamase ŋon ɔ beɛ gyae me nombia ya na, ɔ bee di me nombia ŋan mee wolo ne dɔɔ ya. Nombia ŋan mee yako ŋon ne ta lee me gyan ya mɔna ŋa lee me kya ŋon ɔ be kpila maŋ ne gyan.

25 Deban kenj me sɛɛ me kyaa ε gyan ne yaa mee yako ŋon nombia kenja.

26 Walaŋ ŋon waa yako do ŋon ne, ŋon yena felin ŋon me kya waa kpila ma yele man ne. Waa kaa wola ŋon abɔɔ pou, na waa tɔɔse ŋon abɔɔ ŋan pou mɔɔ yako ŋon ne.

27 Ma wosefɛɛrenj dɛɛ kyaa na ŋon, mee fa ŋon wosefɛɛrenj. Na wosefɛɛrenj kenj balan ne nyim tɛɛle kei dɔɔ ne yaa mee fa ŋon ya, mɔna ma wosefɛɛrenj gbagba yaa mee fa ŋon. E na yele ε wɔe ke lɔ ŋon ya, te ε na yele gyakolon mɔ ke kyan ŋon ya.

28 Me yako ŋon nyi, mee gyu mɔna maa bese kɔŋ ε gyan. Akpa nyi yenj ne gyae me nombia

na nafa gyae ke yee non gyon nyi mee gyu me kya non gyan, nawolo nyi o kela man.

²⁹ Me wulaa mee yako nombia kenja pou pena na ke kon, na akpaa nyi na de kon na, e ke nyin lee man di.

³⁰ Moo gyae maa tekaa kolosi na non burum bela ya, nawolo nyi obonsam non o ne di don teele kei doo ne ne kon. O be tan don me doo bere ya,

³¹ mona mee gyae balan pou ka gyen nyi mee gyae me kya non nombia, te kpene kamase ken o yako man nyi maa yee na ken te mee yee. E koro dee lee kebo.”

15

Yesu yena dan ken gbagba

¹ Kenje Yesu besewo yako o kaseela ban nyiaa, “Man yena dan ken gbagba, te me kya yena woofarale non.

² Tombii kamase ken doo me man te ke bee see bia ya ne waa kara ke leki. Mona tombii kamase ken doo me man te kee se bia na, waa kpaase ke na ke kenyin se bia burum.

³ Lee nombia ma ayakon non kenja doo ne, ne tan ke yela e wose ta lee ken ayimee be doo e man ya.

⁴ E doo me man, na man mo ke doo e man. Tombii kamase be kyaa nyi ke gyae ke tale se bia ka wose doo, ken koo towaa na ke dan ya. Mena mo yaa emee mo be gyae e ke tale yee kolo e wose doo ken nyi e be doo me man ya.

⁵ Man yena dan ken te emee yena ke tombia nan. Wala ken kamase non o doo me man, te man

mɔ doo ɔ man nɛ, waa se bia burum. Nawolo nyi ε be gyae ε ke tale yεε kolo ε wose dɔɔ kenj mɔɔ kpue na ηon ya.

⁶ Walaη kamase ηon ɔ be doo me man ya nɛ, ɔ yεε ηgba tombii kenj bɔɔ kare leki te kɔɔ wolo nɛ. Baa yilaa mena tombia ηenanj bo na baa mo ηa do boalanj man na ηa ke kpa.

⁷ Nyi akpaa ε sεε doo me man te me nombia ηan mɔ de doo ε man nɛ, kpene kamase kenj ε ke bɔɔse na maa yεε fa ηon.

⁸ Akpaa ε se bia burum nɛ, ke gyae ke yela baa lese me kya ηon yele. Kei gyae ke yela balanj ka gyenj nyi ε yεε me kaseelawɔ.

⁹ Njgba mena kenj me kya ηon ne gyae me nombia nɛ, mena ke yaa maη mɔ ne gyae ε nombia. Mena dɔɔ ε yela maa gyae ηon kelii ɔto.

¹⁰ Nyi akpaa ε di ma mmaraase ηan dɔɔ nɛ, maa gyae ε nombia kelii ɔto ηgba mena kenj mɔɔ di me kya ηon mmaraase dɔɔ te ɔ ne gyae me nombia nɛ.

¹¹ Mεε yako mena nombia kenja baa na ke yela ma gyonj kenj ke doo ε man, na ε ke nyinj di gyonj nideli.

¹² Mmaraa kenj mεε fa ηon yena nyiaa, ε gyae dɔɔηa ηgba mena kenj mɔɔ gyae ηon nɛ.

¹³ Walaη kegyae daale be kyaa kenj ka kela kegyae kenj ηolo waa gyae ɔ gyoona na waa yenj fa wɔ nɛ ya.

¹⁴ Nyi akpaa ε yεε kpene kenj mɔɔ yako ηon nyi yaa yεε nɛ, mena na ε yεε me gyoona gbagbawɔ.

¹⁵ Mɔɔ tekaa baake ηon me tewulεε bela ya,

nawolo nyi tobaale ba gyeŋ ɔ gbɛŋgyoo nyeeman nombia ya. Mɔna mɛɛ baake ŋon me gyooona, nawolo nyi ma te yako ŋon kpene kamase keŋ me kya be yako maŋ.

¹⁶ Na ɛmɛɛ lese na maŋ ya, mɔna maŋ lese na ŋon. Ma lese ŋon bo nyi yaa yɛɛ nombia kpaakpaa ŋan ŋe dana tɔnɔɔ debaŋ kamase. Ɛ yɛɛ mena na me kya waa fa ŋon kpene kamase keŋ ɛ ka sola e lee ma ye le man.

¹⁷ Mmaraa keŋ mɛɛ fa ŋon yɛna nyi, ‘Ɛ gyae dɔŋa.’ ”

Ba kekɔla Yesu na ɔ kaseela

¹⁸ Akpaa tɛɛle kei dɔɔ balan ne kɔla ŋon nɛ, ɛ tɔɔse nyi mena te be taŋgbɛɛwɔ kɔla maŋ.

¹⁹ Nyi yeŋ yɛɛ ŋgba balan baŋ be kyaa tɛɛle kei dɔɔ nɛ, nafa baa gyae ŋon ŋgba baŋ gbagba be balan nɛ. Mɔna kpene keŋ dɔɔ te bɛɛ kɔla ŋon yɛna nyi me ta lese ŋon lee be man, te ɛ ba tekaa kpue na wɔ ya.

²⁰ Ɛ tɔɔse nɔɔwoya ŋan mɔɔ yako ŋon nɛ nyi, “Tobaale kamase ba kela ɔ gbɛŋgyoo ya. Nyi be naase maŋ diyem nɛ, mena ke te baa naase ɛmɛɛ mɔ diyem. Nyi akpaa be lɛɛ me kawola keŋ di na, mena mɔ te baa lɛɛ ɛmɛɛ mɔ wui di.

²¹ Mɔna lee maŋ dɔɔ baa mo mena nombia keŋa pou yɛɛ ŋon, nawolo nyi bɔɔ gyeŋ walaŋ ŋon ɔ be kpila maŋ nɛ ya.

²² Akpaa meŋ te kɔŋ kaa kolosi fa wɔ ya nɛ, nafa bɔɔ gyae baa di fɔɔ be dukum keyɛɛ man ya. Mɔna nɛnɛɛ nyi be yɛɛ dukum na, bɔɔ gyae baa tale yako nyi be ta gyem bo te be yɛɛwɔ ya.

²³ Nyan̄ ḡon n ne kōla man̄ na, n ne kōla me kya ḡon mō.

²⁴ Akpaa men̄ te yee tomse ḡan ḡolo te yee ta see be man ya ne, nafō ben̄ te di fōō be dukum keyee man ya. Mōna nenee ba te naa gyakolon̄ nombia ken̄a pou mōna bee kōla daa na me kya ḡon.

²⁵ Kei yela kpene ken̄ bōō ḡmarase see ba mmaraa tōne man ne kōḡawō mena. Be ḡmarasewō nyiaa, ‘Be kōla man̄ bo yakaa.’

²⁶ Mōna maa yela Wurubuaɛ felin̄ ḡon ka lee me kya ḡon gyan̄ kōḡ na ɔ kaa kyaa na ḡon. ḡon ne gyae la waa yako do ḡon na waa lese anokoare ken̄ doo Wurubuaɛ man ne wola ḡon, na waa di adanseɛ lee ma wose man.

²⁷ Te emee mō e di adanseɛ lee ma wose man, nawolo nyi lee kewalan̄ ken̄ pou na e kyaa me gyan̄.”

16

¹ “Mee yako mena nombia ken̄a pou baa na e be nyin̄ tina e kelēedi ken̄ yela ya.

² Gyudatena kegyiise baa tō ḡon nyi e na kōḡ bō ɔsom denee man donōō kamase man ya. Deban̄ daale gyae kelii ne, akpaa walan̄ da ko e man ḡolo na waa yako nyi Wurubuaɛ ɔsom nombia dōō te ɔ koo ḡon. Na waa yako nyi ɔ yee deeli baa fa Wurubuaɛ.

³ Baa mo mena nombia ken̄a yee ḡon nawolo nyi be ta gyen̄a ta daa na me kya ḡon ya.

⁴ Mee wulaa yako ḡon nombia ken̄a baa na akpaa deban̄ kenan̄ de lii na, e ke tōōse nyi me

wulaa yako non nombia kenja na e ke nyinj do ogo.”

Wurubuarε felinj non tom

⁵ “Ma te yako non nombia kenja lee kewalanj kenja ya, nawolo nyi na manj gbagba kyaa ε gyanj doo. Mona nenεε yaa mee yako non nawolo nyi mee gyuu non o be kpila manj ne gyanj, mona ε man njolo te tale boose manj nyi ‘Alenj yaa n ne gyuu ya.’

⁶ Te nenεε kenj moo yako non na, te ε gyoo kayeyεε?

⁷ Mona mee yako non nombii anokoare baa nyiaa, ε deeli doo te mee gyuu ne. Nawolo nyi akpaa me te gyuu ya na, Wurubuarε felinj non waa yako do non ne be gyae waa kōnj ε gyanj ya. Mona akpaa me gyuu na, maa kpila e na waa kōnj ε gyanj.

⁸ Tεεle kei balanj kpa ba gyenj kpene kenj yεε dukum ke, te ba gyenj kpene kenj doo na ke gbεε, te ba gyenj Wurubuarε nombia kedi kenj wose man nombia mo. Mona akpaa o kōnj na waa yela baa gyenj nyi be nombia be dei ya.

⁹ Boo gyenj kpene kenj yεε dukum ke ya, nawolo nyi ba te lεε manj di ya.

¹⁰ Te boo gyenj kpene kenj mo doo na ke gbεε ya, nawolo nyi mee bese mee gyuu me kya non gyanj te ε be gyae ε ka tekaa naa manj bela ya.

¹¹ Boo gyenj Wurubuarε nombia kedi kenj wose man daale ya, nawolo nyi obonsam non o ne di tεεle kei doo gyoori ne, Wurubuarε te wulaa di o nombia bu e foo.

12 Me dana nombia burum maa yako ñon, mɔna debokeiman man nɛ ñe dana yuñ kela ñon.

13 Mɔna akpaa Wurubuare felin ñon ɔ bee di dekara ya nɛ de kɔñ na, waa lese nombia ñan ñe doo na ñe gbɛɛ pou nɛ wola ñon. Nawolo nyi na ñon gbagba ɔ baam dɔɔ te ɔ ne kolosi ya, mɔna nombia ñan pou ɔ be nyii nɛ yaa ɔ ne kolosi na waa lese nombia ñan pou gyae ke kɔñ wee daale nɛ wola ñon.

14 Wurubuare felin ñon waa yela balan kena me gyoorobiiri, nawolo nyi waa lese kpene kamase ken me dana maa yako ñon nɛ wola ñon.

15 Kpene kamase ken me kya dana na ke yɛɛ me wui, mena dɔɔ te mɛɛ yako ñon nyi Wurubuare felin ñon waa lese kpene kamase ken me dana maa yako ñon nɛ wola ñon.”

Ɛ waranjase gyae kabese gyon

16 Kenje Yesu besewɔ yako nyiaa, “Teka kyomii ɛ be gyae ɛ kena man bela ya, mɔna kenan wɔle nɛ be gyae ke kyare ya, ɛ ka bese naa man.”

17 Botɔɔ te ɔ kaseela ban baale bɔɔse dɔña nyiaa, “Sena yaa balee kei ne yako baa, ɔ kpa ‘Teka kyomii ɛ be gyae ɛ kena man bela ya, te kenan wɔle na be gyae ke kyare ya na, ɛ ka bese naa man.’ Nawolo nyi mee gyu me kya gyan dɔɔ?”

18 Kenje ba besewɔ bɔɔse dɔña nyiaa, “ ‘Teka kyomii’ kei mɔ na wolo baa sena? Dɔɔ ne nyii nombia kenja man ya.”

19 Na Yesu gyen nyi bæε gyae baa boose e nombia kenja man, mena dɔɔ ɔ boose wɔ nyiaa, “Kenj mɔɔ yako ñon nyi, ‘Teka kyomii ε be gyae ε kena manj bela ya, mɔna kenanj wɔle na be gyae ke kyare ya ε ka bese naa manj’ nε yaa ε ne boose dɔɔna nε?”

20 Ampanj yaa mεε yako ñon ε ke nyii nyiaa, ε ke wii na ε ka yeyεε mɔna balan banj be loo gyakaa tεεle kei abɔɔ dɔɔ nε baa di gyon. Emεε ε ka yeyεε, mɔna ε kayeyεε kenj gyae kaa bese gyonj kedi.

21 Akpaa alo na donjee na ɔ na yeyεε, nawolo nyi ɔ debanj te lii. Mɔna akpaa ɔ lola bu ñon na, ne yεε e gyonj nyi ɔ ta lola bu kɔɔn tεεle kei dɔɔ. Mena gyonj kei ne yele ɔ ne wolee ɔ kaale kenj ɔ be naa nε.

22 Mena ke mɔ yaa doo fa ñon. Debanj kei na ε na yeyεε, mɔna maa bese kɔɔn ε gyanj na ε wose ke fεε ñon, na ε ke di gyonj. Te ñolo be gyae waa tale lese gyonj kenanj lee ε man ya.

23 Mena wee kenanj dɔɔ nε, ε be gyae ε ke boose manj daale ya. Mεε yako ñon ε ke nyii nyiaa, kpene kamase kenj ε ka sola me kya ñon ma yele man na, waa mo fa ñon.

24 Kaalii na gyenj kei nε, ε ta sola ta kolo ma yele man ya. E sola na ε ke nyinj, na ke yεε ñon gyonj nideli.

25 Mεε yako ñon ε ke nyii nyiaa, debanj daale gyae kelii na mɔɔ gyae maa tekaa kolosi na ñon aduya man bela ya. Mɔna maa toro me kya ñon nombia yako ñon.

26 Debanj kenanj de lii nε, ε ka sola e ma yele man. Mɔna te yεε nyi maa seɲ ε nawɔɔ man na

maa sola me kya non fa non ya.

²⁷ Nawolo nyi me kya non gbagba ne gyae non, ken ε ne gyae man te ε be lee di nyi ma lee Wurubuare gyan ne dɔɔ.

²⁸ Daa na me kya kyaa la pte ma lee ɔ gyan kɔn tɛele kei dɔɔ, te nenεε mee bese mee lee tɛele kei dɔɔ mee gyu me kya nonan gyan.”

²⁹ Botɔɔ te ɔ kaseela ban yako e nyiaa, “Nenεε dɔɔ n bεε kolosi aduya man fa daa bela ya. N ta lese nombia nan man wola daa.

³⁰ Nenεε da te naa nyi n gyan kpene kamase, te tekaboena nyi nolo dεε boose nen nombia daale bela ya. Kei te yeli da te naa nyi n lee Wurubuare gyan.”

³¹ Ken te Yesu boose wɔ nyiaa, “Nenεε ε ne lee man di?

³² Deban ken ne kɔn te ke tan kekɔn, ken ε popou ε ke yaasee. Walaɔ kamase waa gyu ɔ dεε tina man yela na ke ka maagen. Mɔna na maagen kyaa la ya, nawolo nyi me kya non kpuε na man.

³³ Mεε yako nombia ken ba, na ε ke ta me dɔɔ nyin wosefεren. Balan baa yela ε kena diyem nideli tɛele kei dɔɔ, mɔna ε nyin konɔɔ na ε ka sen kenken nawolo nyi me te di tɛele kei dɔɔ!”

17

Yesu kefane

¹ Yesu ke yako nombia ken tan ne, ɔ gyinaa ɔ sia keε adido te ɔ fanewɔ nyiaa, “Taata, deban

kenj te lii. Lese manj n bu non yeke na manj mo ka lese n yeke.

² Nawolo nyi n te fa manj donj balan pou doo, nyi maa fa banj pou n ba mo do manj me nyinmaa man ne nyeedonj kekpaakekpaa.

³ Nyeedonj kekpaakekpaa kenanj yena nyiaa, balan pou baa gyej nejj na baa gyej nyi nyanj nyaagej yena Wurubuarε non n ne di anokoare. Na baa bese gyej manj Yesu Kristo non n be kpili ne.

⁴ Me ta lese n yeke teeke kei doo, nawolo nyi ma te yee tom kenj n ba fa manj ne kelii ko oto.

⁵ Taata, nenεε lese me gyoorobiiri kenj me dana n siaman peje n be yee kpene kamase teeke kei doo ne wola.

⁶ Me ta lese n dinoo wola balan banj n ba lese wo lee teeke kei doo fa manj ne. Be yee n balanwo te n moo wo fa manj. Be te di n nombia njan doo,

⁷ te nenεε ba te naa nyi kpene kamase kenj me dana ne lee n gyanj.

⁸ Nawolo nyi ma te yako wo nombii kamase kenj n be yako manj ne, te be lee nj do. Ba te naa nyi ke yee ampanj nyi ma lee n gyanj, te ba te lee di nyi nyanj kpila na manj.

⁹ Mee fane baa fa wo. Na teeke kei doo balan pou yaa mee fane maa fa ya. Mee fane maa fa balan banj n ba mo wo fa manj ne, nawolo nyi be yee n wui.

¹⁰ Kpene kamase kenj n dana ne yee me wui, te kenj manj mo dana ne yee n wui. Te n te tee be doo lese me gyoorobiiri wola.

11 NENEƐ MEE KƆŋ baa n gyan. Mɔɔ gyae maa tekaa kyaa tɛele kei dɔɔ bela ya, mɔna ban sɛe be kyaa tɛele kei dɔɔ. Me kya ŋon ayimɛɛ be doo n man ya, doŋ keŋ n ba mo gyee maŋ nɛ, mo mena doŋ kenan gyee wɔ nideli, na baa yɛɛ nɔɔdokolon ŋgba mena keŋ daa na neŋ yɛɛ dokolon nɛ.

12 Deban keŋ me kyaa be gyan nɛ, me gyee wɔ nideli lee n doŋ keŋ n ba do me man nɛ dɔɔ. Me gyee wɔ nideli keŋ be man ŋolo ta yoo ya. Ŋon kaboena nyi waa yo nɛ waagen yoo la, na ke yela Wurubuaɛ nombia aŋmarasen see ŋan ke nyin kɔŋ mena.

13 NENEƐ MEE KƆŋ n gyan. Te deban kei keŋ me sɛɛ me kyaa tɛele kei dɔɔ nɛ, mee yako nombia kenan baa na ke yela gyon keŋ doo me maŋ nɛ ke nyin doo be man nideli.

14 Ma te kolosi n nombia fa wɔ mɔna tɛele kei dɔɔ balan kɔla wɔ, nawolo nyi ban na wɔ ta tekaa yɛɛ dokolon ya, ŋgba mena keŋ daa na tɛele kei dɔɔ balan ta tekaa yɛɛ dokolon ya nɛ.

15 Mɔɔ ne fane nyi nya lese wɔ lee tɛele kei dɔɔ ya, mɔna mee fane bo nyi nya gyee wɔ nideli na bɔɔ yale walanƙum ŋon kɔta man ya.

16 Ŋgba mena keŋ daa na tɛele kei balan te yɛɛ dokolon ya nɛ, mena kee yaa ban mɔ na tɛele kei dɔɔ balan te yɛɛ dokolon ya.

17 Mo nya anokoare nombia ŋan desina wɔ see. Nawolo nyi n nombia ŋan doo na ŋe gbɛɛ.

18 Mena keŋ n be kpila maŋ tɛele kei dɔɔ nɛ, mena ke yaa maŋ mɔ ne kpila wɔ tɛele kei dɔɔ.

19 Ban dɔɔ te ma moo ma wose fa neŋ, na ban mɔ ke nyin mo ba wose fa neŋ kekpaakekpa.

20 Na me kaseela kewo baagen yaa mee fane fa ya. Mona mee fane mee fa balan ban pou baa nyii me kaseela kewo nombia te baa lee man di ne.

21 Mee fane bela nyiaa, be popou baa yee noodokolon ngba mena ken me doo nyan me kya man te nyan mo n doo me man ne. Mena ke yaa yela baa doo de man na teele kei balan pou ke nyin lee di nyi nyan kpila na man.

22 Ma te fa wo gyoorobiiri ken n ba mo fa man ne, na baa yee noodokolon ngba mena ken daa na ney yee dokolon te lon bee lam da nsana ya ne.

23 Me doo be man ngba mena ken nyan mo n doo me man ne, na baa nyin yee dokolon ken nyi lon gba be lam ba nsana ya. Na teele kei doo balan ke nyin gyen nyi nyan kpila na man, te n ne gyae be nombia ngba mena ken n ne gyae me nombia ne.

24 Taata! Mee gyae nyi me kaseela ban n ba mo wo fa man ne, baa kyaa me gyan botoo ken me kyaa ne, na baa nyin naa me gyoorobiiri ken n ba mo fa man ne. N moo gyoorobiiri kei fa man nawolo nyi, n wulaa n ne gyae man pete n yee teele kei.

25 Me kya, nyan yena walan non n gbene tenee. Balan ban be loo yakaa teele kei doo ne, be ta gyenja ta ney ya mona man doo ma gyen ney. Te me kaseela ban mo gyen nyi nyan kpila na man.

26 Me ta lese n dinoo wola wo te maa bese lese ke wola wo bela, na kegyae ken n ne gyae man ne ke nyin doo be man na man mo ke doo

be man.”

18

Ba kekyan Yesu

Mateo 26:47-56; Maake 14:43-50; Luka 22:47-53

¹ Yesu ke fane tan ne, non na o kaseela ban korowo gyu ka ton bonobii ken bee baake ke Kidron ne, te be ka gyoowo oliifi wobbii daale man.

² Na Gyudase non o ba lese Yesu fa ne mo gyen botoo, nawolo nyi Yesu na o kaseela ban ne kyaa gyu ke gyanee botoo.

³ Mena doo Gyudase moo balan burum ban be dana kanease na kefuluse te ba doona yoo aboo ne gyu botoo. Mena balan kewo baale yee yoonootenawo, te baale mo yee kotootena ban bee deke Wurubuare som deni dinaa ken ne. Gyudatena saese kegyiise na Farasiitena kpila na wo.

⁴ Ken Yesu gyen kpene ken ne kon o doo doo ne, o lewo o kaseela ban man kon siaman te o boose balan ban nyiaa, “Amote yaa e ne gyae?”

⁵ Ken te be tiranoo fa e nyiaa, “Yesu Nasarete baale non yaa dee gyae.” Te Yesu yako wo nyi, “Man yaa.” Deban kenan na Gyudase non waa lese Yesu fa ne mo kpu e balan ban man.

⁶ Yesu ke yako wo nyi “Man yaa” ne, be tuuwo lee wole wole te ba ke yalawo teele man.

⁷ Botoo te Yesu besewo boose wo nyiaa, “Amote yaa e ne gyae?” Te be yakowo nyi, “Yesu Nasarete baale non yaa dee gyae.”

⁸ Kenje Yesu yakowɔ nyiaa “Me wulaa yako non nyi man yaa. Akpaa man te ε ne gyae bere na, ε yela me balan kewɔ ke ta.”

⁹ Kei yela nombia nan ɔ be wulaa yako ne kɔnawɔ mena. ɔ yakowɔ nyiaa, “Balan ban nyan me kya ba mo fa man ne, ma te yeli be man dokolon ka yo ya.”

¹⁰ Botɔɔ na Simɔn Pita dana yoosila, te ɔ wɔna ke lese kara saese kegyia non tobaale nono dunolon denjele lese ke lo. Tobaale nonan yele yena Maakuse.

¹¹ Botɔɔ te Yesu fae Pita nyiaa, “Besena n sila ken do ke boolee man. N beε gyae nyi maa naa diyem ken me kya be yako nyi me kaa naa ne yee?”

Be kamo Yesu gyu saese kegyia Anase gyan

¹² Kenje yoonɔɔtena siamante non na ɔ yoonɔɔtena dikpii ken, na Gyudatena kotɔɔɔtena ban kyan Yesu te be bake e,

¹³ te be tanɔgbεεwɔ mo e gyu Anase gyan. Kaifase non ɔ yeε saese kegyia e kulutoo kenan man ne, ɔ nenɔgya yena Anase nonan.

¹⁴ Kaifase kei faa na Gyudatena agyuen nyi, dei nyi walan dokolon waa yen fa balan ban pou.

Pita kebεε Yesu

Mateo 26:69-70; Maake 14:66-68; Luka 22:55-57

¹⁵ Deban ken boɔ mo Yesu bee gyu saese kegyia non dεε ne, na Simɔn Pita na ɔ doo kaseela ban man nono silana e wole wole. Ken kaseele ɔ doo non gyen saese kegyia non doo ne, non sila Yesu ka gyoo dekpanalan ken man.

16 Mɔna Pita ɲon dɔe denanɔɔ man. Botɔɔ te kaseele ɲon saese kegyia ɲon gyen ɲɛ, besewɔ kɔɲ kaa kolosi na alebu ɲon ɔ na deke denanɔɔ keɲ ɲɛ nyi waa yela Pita mɔ ka gyoo. Kenɲe ɔ moo e gyu dekpaɲalan keɲ man.

17 Kenɲe alebu ɲon bɔɔse Pita nyiaa, “Nɲgba nyan mɔ n yɛɛ Yesu kaseela baɲ man ɲolo e?” Te Pita tiranɔɔ nyi, “Koa, ma te yɛɛ be man ɲolo e ya”

18 Debaɲ kenan na waare kyaa, mena dɔɔ kotɔtɔtɔena baɲ na dekpaɲalan keɲ man tomyɛera baale doo boalan bee woli. Te Pita mɔ gyuuwɔ ka seɲ be gyan ɔ ne woli boalan keɲ.

*Saese kegyia Anase kebɔɔse Yesu nombia
Mateo 26:59-66; Maake 14:55-64; Luka 22:66-71*

19 Be ka mo Yesu gyu saese kegyia ɲon dekpaɲalan man ɲɛ, ɔ bɔɔse Yesu nombia lee ɔ kaseela na ɔ kawola keɲ wose man.

20 Kenɲe Yesu tiranɔɔ nyiaa, “Ma seɲawɔ balan man kolosi. Debaɲ kamase mɔ na mɛɛ wola Wurubuare nombia Gyudatena ɔsom denɛɛ man, na Wurubuare ɔsom deni dinaa keɲ Gyudatena pou ne kyaa gyanɲee ke man ɲɛ man. Mɔna ma te yako kolo weese ya.

21 Wonɲ dɔɔ te n ne bɔɔse maɲ mena nombia keɲa? Bɔɔse balan baɲ bɔɔ nyii me kawola keɲ ɲɛ. Baɲ gyeɲa na kpene keɲ mɔɔ yako ɲɛ.

22 Yesu kekolosi nombia keɲa ɲɛ te kegyiise baɲ man ɲolo gyɔɔ e ɔ lakaa man te ɔ bɔɔse e nyiaa, ‘Mena te kaboena nyi nya tiranɔɔ fa saese kegyia ɲon?’ ”

²³ Kenje Yesu yako e nyiaa, “Akpa me yako nombiikum daale na wola man ke. Te akpa me nombia doo na ke gbεε na weera te ne gyɔ man?”

²⁴ Kenje Anase yela ba moo Yesu gyu saese kegyia Kaifase gyan, na ɔ sεε ɔ doo ηmeesen ηan boɔ mo bake e ne man.

Pita kabese bεε nyi ɔ ba gyen Yesu ya

Mateo 26:71-75; Maake 14:69-72; Luka 22:57-62

²⁵ Simɔn Pita ka sen botɔɔ ɔ ne woli boalan ken ne te be boɔse e nyiaa, “Ngba nyan mɔ n yεε Yesu kaseela ban man ηolo e?” Kenje Pita tiranɔɔ nyi “Koa, ma te yεε be man ηolo e ya.”

²⁶ Botɔɔ te saese kegyia ηon tobaale ηolo ηon ɔ lonjo yena tobaale ηon Pita be kara ɔ denjele ne boɔse Pita nyiaa, “Ngba me naa nyan mɔ n kpue na wɔ oliifi wɔobii ken man?”

²⁷ Kenje Pita besewɔ bεε nyi koa. Debokenan man te kegyim loɔ woya.

Be kamo Yesu gyu Romantena kegyia Pilato gyan

Mateo 27:1-2, 11-14; Maake 15:1-5; Luka 23:1-5

²⁸ Tεε kena nebo nebo fuu ne, ba moo Yesu lee Kaifase dεε gyu Pilato ηon ɔ senεε Romantena gyoo dinaa nawɔɔ man ɔ ne kεε Gyuda tεele doɔ ne dεε. Deban kenan na Gyudatena nyeekeleεwee kedi ken ta benaa. Gyudatena kegyiise ban ta gyoo Pilato dekpanalan ken man ya. Nawolo nyi ba te gyae baa walaa ba wose pe baa di ba nyeekeleεwee dinaa ken ya.

²⁹ Mena doɔ kegyia Pilato leewɔ kɔη be gyan debɔɔ man kaa boɔse wɔ nyiaa, “Wɔη dukum te balee kei yεεwɔ te ε ne gyae ε ke bu e foɔ?”

30 Kenje be tiranɔɔ fa e nyiaa, “Nyi ɲon te yɛɛ bu kum e ya nɛ, nafa dɔɔ mo e kɔɲ kebo ya.”

31 Botɔɔ te Pilato yako wɔ nyiaa, “Ɛ mo e ta na ɛmɛɛ gbagba kaa di ɔ nombia ɲgba mena ken ya mmaraa na wola ɲon nɛ.” Kenje Gyudatena kegyiise ban tiranɔɔ fa e nyiaa, “Ɛmɛɛ Romantena mmaraa bɛɛ fa daa gbɛɛ nyi dɛɛ ko walaɲ ya.”

32 Kei yela Yesu nombia ɲan ɔ be wulaa yako see lee ɔ yen ken waa yen wose man nɛ kɔɲawɔ ampaɲ.

33 Kenje kegyia Pilato besewɔ gyoo ɔ dekpajalaɲ man te ɔ baake Yesu boose e nyiaa, “Nyaɲ yena Gyudatena gyoo ɲon?”

34 Te Yesu mɔ besenawɔ boose e nyiaa, “Nyaɲ gbagba nyeeman nombii yaa n ne boose maɲ nɛ yaa ɲolo yako na ma wose man nombia fa neɲ?”

35 Botɔɔ te Pilato boose e nyiaa, “Me yɛɛ Gyuda baale e? Nyaɲ gbagba n balan na ɛ saese kegyiise moona neɲ kɔna maɲ. Won dukum te n yɛɛwɔ?”

36 Kenje Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Me gyoori ta lee tɛɛle kei dɔɔ ya, nyi ke deɲ lee tɛɛle kei dɔɔ nɛ, nafa me tewulɛɛ baa yoo lɛɛ maɲ na boɔ nyiɲ mo maɲ ka do Gyudatena nyiɲmaa man ya. Mɔna me gyoori ta lee tɛɛle kei dɔɔ ya.”

37 Kenje Pilato yako e nyiaa, “Kenan na ɲgba n yɛɛ gyoo e baa?” Te Yesu tiranɔɔ nyiaa, “Ken yaa n yakowɔ nɛ. Mena nombia kenja dɔɔ te ba lola maɲ, te ɲan mɔ dɔɔ te me kɔɲawɔ tɛɛle kei dɔɔ na me kaa yako anokoare ken. Walaɲ kamase ɲon ɔ ne gyae anokoare ken nɛ ɔ ne tei

man.”

³⁸ Botɔɔ te Pilato boose e nyiaa, “Wonɔ yena anokoare kei?” ɔ ke boose e nombia kenɔ tan nɛ te ɔ besewɔ lee kɔɔ Gyudatena ban gyan kaa yako wɔ nyiaa, “Ma ta naa nombiikum daale lee ɔ wose man ya.

³⁹ Mɔna ke yɛɛ ya mmaraa ke nyi ɛ nyeekeleɛwee kedi kamase man na, maa tina balan ban boɔ kyam tɔ deni nɛ man dokolon yela fa ɲon. Mena doɔ ɛ ne gyae nyi maa tina Gyudatena gyoo ɲon yela yaa sena?”

⁴⁰ Kenɛte be fae yeesa yako nyiaa, “Koa, na Yesu te dɛɛ gyae nyi nya tina e yela ya. Barabase te dɛɛ gyae nyi nya tina e yela.” Barabase kei yena walan ɲon ɔ be kyaa koro senɔ tia gyoonɛn te ɔ ba ko walan nɛ.

19

Be kebu Yesu fɔɔ nyi baa ko e

Mateo 27:27-31; Maake 15:16-20

¹ Kenɛte Kegyia Pilato yela ba ɲmeree Yesu mpiree.

² Kei wɔle nɛ, Romantena yoonɔɔtena ban moo sɔɔse loo gyooɔ kotɔɔ te ba moowɔ wuu Yesu. Te ba doo e kegba yayam wurikyim daale ɲgba gyoo nɛ.

³ Na bee gyu bɛɛ kɔɔ kaa ɲminɛ e kulu e nyiaa, “Gyudatena gyoo! N nyee dɛɛ wolose!” Na bɛɛ felee e ɔ lakaase man.

⁴ Botɔɔ te kegyia Pilato besewɔ kɔɔ debɔɔ man te ɔ yako Gyudatena ban nyiaa, “ɛ nyii, mɛɛ mo e maa lee kɔna ɲon debɔɔ man kebo na ɛ kena nyi ma te naa ɔ dukum kenɔ ɔ be yɛɛ ya.”

⁵ Mena dɔɔ te kyare ya te Yesu leewɔ debɔɔ man, na ɔ wuuna gyooro kotɔtɔɔ kenj te ɔ doona ɔ kegba yayam kenj mɔ! Kenjte kegyia Pilato yako wɔ nyiaa, ε walaŋ ŋon yaa.

⁶ Saese kegyiise na Wurubuarε dεε kotɔtɔɔtena baŋ ke gyo ba sibii na Yesu nε, ba fae yeesa nedonj nyiaa, “Gyo e sakaa ɔpaŋdanj dɔɔ, gyo e sakaa ɔpaŋdanj dɔɔ.” Botɔɔ te kegyia Pilato yako wɔ nyiaa, “Ma te naa dukum kenj ɔ be yεε ya. Εmεε gbagba ε mo e kegyɔ sakaa ɔpaŋdanj dɔɔ.”

⁷ Botɔɔ te Gyudatena baŋ tiranɔɔ nyiaa, “Daa dana mmaraa daale te kεε wolo nyi kaboena nyi waa yenj, nawolo nyi ɔ ta mo ɔ wose nyi ɔ yεε Wurubuarε bu e.”

⁸ Kegyia Pilato ka betaa nyii nombia kenja nε, gyakolonj gyoo e gbaa.

⁹ Botɔɔ te ɔ besewɔ gyu dekpaŋalanj kenj man ke bɔɔse Yesu nyiaa, “N lee alenj?” Mɔna Yesu diŋi e bo.

¹⁰ Mena dɔɔ kegyia Pilato bɔɔse e nyiaa, “N be kolosi yee? N ba gyenj nyi me dana donj kenj maa tale tina nenj yela, yaa maa yela baa gyo nenj sakaa ɔpaŋdanj dɔɔ yee?”

¹¹ Botɔɔ te Yesu tiranɔɔ nyiaa, “Me kya faa na nenj gbεε, mena dɔɔ te n nyiŋa donj me dɔɔ. Nafɔ nyanj gbagba n baam dɔɔ na, n be dana donj me dɔɔ ya. Mena dɔɔ walaŋ ŋon ɔ ba lese maŋ fa nε, ŋon wui dukum kela la.”

¹² Debanj kenj kegyia Pilato be nyii nombia kenja nε, ɔ gyae gbεε kenj waa mo tina Yesu yela, mɔna na Gyudatena baŋ ne fae yeesa yako nyiaa, “Akpa n tina balee kei yela na, n te yεε

Romantena gyoo dinaa Kaesa ɔ dɔɔ e ya. Walan kamase ɲon ɔ see ɔ wose gyoo ne, na ɔ na koro baa sen tia gyoo dinaa Kaesa.”

¹³ Kegyia Pilato ka betaa nyii nɔɔwoya kenja ne, ɔ moo Yesu lee kɔɲ debɔɔ man te ɔ kaa gyenjawɔ kyaa ɔ gbeli kenj dɔɔ ɔ ne kyaa di nombia ne. Boya te ba moowɔ ma ɔ dekyae kenanj, te Gyudatena dei man na bɛɛ baake ke nyi “Gabata.”

¹⁴ Debanj kenanj na weese ta senj dɛɛ. Wee kenanj te Gyudatena ne desina ba wose na ke tɛɛ naa na, baa di ba nyeekelɛɛwee kenj. Kenje kegyia Pilato yako Gyudatena banj nyiaa, “ɛ keɛ, ɛ gyoo ɲon yaa.”

¹⁵ Botɔɔ te be fae yeesa nyiaa, “ɛ mo e lee de siaman, ɛ mo e lee de siaman. ɛ gyɔ e sakaa ɔpanɗanj dɔɔ.” Te kegyia Pilato boose wɔ nyiaa “ɛ gyoo yaa te ɛ ne gyae nyi maa ko e?” Kenje saese kegyiise banj tiranɔɔ nyi, “Da be dana gyoo kamase kpu na Kaesa ya.”

¹⁶ Kenja pou wɔle ne, kegyia Pilato moo Yesu do balan banj nyinmaa man nyi baa gyu ke gyɔ e sakaa ɔpanɗanj dɔɔ.

Ba kegyɔ Yesu sakaa ɔpanɗanj dɔɔ

Mateo 27:32-44; Maake 15:21-32; Luka 23:26-43

¹⁷ Mena dɔɔ yoonɔɔtɛna banj moo Yesu lee donɔɔ kenj man na ɔ seelena ɔ ɔpanɗanj kenj te ba moo e lanj gyu botɔɔ kenj bɛɛ baake “Nyeepookoo dɛɛ” ne. Gyudatena dei man na bɛɛ baake ke bo nyi “Golgata.”

¹⁸ Botɔɔ te be gyɔɔ e nyeelabia sakaa ɔpanɗanj dɔɔ. Kenje be gyɔɔ balan bala baale

mɔ sakaa ɔpanɔdaase dɔɔ kpu na e. Nolo sakaa
ɔ dunolonɔ dɔɔ te nolo mɔ sakaa ɔ demena dɔɔ.

¹⁹ Kenɛte kegyia Pilato yela be nɔmarase
nɔɔwoya kenɛ mataa na ɔpanɔdanɔ kenɛ.
Nɔɔwoya nɛnanɔ yena nyiaa,

“YESU NASARETE BAALE,
GYUDATENA GYOO NON.”

²⁰ Gyudatena burum kala kenɔmarase kei
nawolo nyi botɔɔ kenɛ bɔɔ gyɔ Yesu ɔpanɔ dɔɔ nɛ
betanɔ lem na donɔɔ kenɛ ya. Be nɔmarase ke
Gyudatena dei man na Romantena dei man na
Giriki dei man.

²¹ Gyudatena saese kegyiise kena kenɔmarase
kenɛ nɛ be yako kegyia Pilato nyiaa, “Nyenɛ te
nɔmarase ke nyi Gyudatena gyoo ya. Nyenɛ
nɔmarase ke bo nyi, balee kei kpa nɔn yena
Gyudatena gyoo.”

²² Botɔɔ te kegyia Pilato tiranɔɔ nyiaa, “Kpene
kenɛ mɔɔ nɔmarase nɛ, me tanɔ kenɔmarase.”

²³ Debanɔ kenɛ yoonɔɔtena banɔ be gyɔ Yesu
ɔpanɔdanɔ dɔɔ tanɔ nɛ, ba moo ɔ wose man abɔɔ
nɔn te be kpala nɔ akpenɔ anaara, na be man
kamase ka mo dekpene dokolonɔ. Ba ke kpala tanɔ
na te kaa ɔ kegba atatate kenɛ. Mena kegba kei
dɔɔ kanyanɔ dokolonɔ te ba moowo loo ke
karatatee lee ka nyeeman tisi. Be ta loo ke
towaa towaa nɔgba mena kenɛ beɛ loo kegba
yakaa nyinanɔ nɛ ya.

²⁴ Kenɛte yoonɔɔtena banɔ yako donɔ nyiaa,
“E na fa dee tirii kegba kei ya.

E fa deɛ lo boe na deɛ keɛ nɔn waa nyin ke.”
Kei yela Wurubuarɛ nombia anɔmarasenɔ see
nɔn kɔnawɔ ampanɔ. Be nɔmarasewɔ see nyiaa,

“Be kpala ma abɔɔ,
te ma kegba atetate dɔɔ be lɔɔ boe bo ke
dɔɔ”

Kenj dɔɔ mena mɔ te yoonɔɔtena banj yɛɛwɔ.

²⁵ Debanj kenanj na Yesu ɔ naa na ɔ niinaa na Kilopase wɛele Mɛere, na Mɛere njon ɔ ba lee Magedala nɛ seɲɛɛ benaa na Yesu ɔpanɗanj kenj.

²⁶ Yesu kena ɔ naa na ɔ kaseele njon ɔ ne gyae ɔ nombia seɲɛɛ benaa na dɔɲa nɛ, ɔ yako ɔ naa nyiaa, “Nna, n bu njonanj.”

²⁷ Kenjɛ ɔ kɛɛ ɔ kaseele njon mɔ te ɔ yako e nyiaa, “Kɛɛ, n naa njonanj.” Lee debanj kenanj na, te kaseele njon moo Yesu ɔ naa gyu ɔ dɛɛ te ɔ ke kyaawɔ ɔ gyanj.

Yesu yenj

Mateo 27:45-56; Maake 15:33-41; Luka 23:44-49

²⁸ Kenja wɔle Yesu kena nyi nenɛɛ kpene kamase te tanj nɛ ɔ yakowɔ nyiaa, “Lonboanen dana manj.” Kei yela Wurubuare nombia anjarasenj see njan kɔɲawɔ mena.

²⁹ Na osunj na solonj denyanɛsa daale banjɛɛ botɔɔ. Mena dɔɔ ba moo kolo njgba kokyaa kenj gyae ke tale lɛɛ lonj nɛ do solonj kenj man, te ba moo ke tooso na danj daale te ba moo ke sɔɔ ɔ nɔɔ nyi waa nyɔɔ.

³⁰ Solonj kenj ke tina Yesu nɔɔ nɛ te ɔ yakowɔ nyiaa, “Te tanj.” Botɔɔ te ɔ gɔɲase ɔ nyee te ɔ kara weesi.

³¹ Wee kenanj yɛna wee kenj Gyudatena na mo desina ba wose fa ba keɛɛfowee kedi. Mena keɛɛfowee kei yɛɛ wee dinaa ke. Te ke yɛɛ kpene kenj bɛɛ kɔle nyi baa tina woo yela ɔpanɗanj dɔɔ na ba keɛɛfowee kenj kaa tunj e.

Lee mena dɔɔ Gyudatena kegyiise banj gyuu kegyia Pilato gyan ka sola e nyi, waa fa wɔ gbɛɛ na be kaa tekerii balan banj bee fiti na yen ne nawɔɔ na baa nyin yen bilen, na baa nyin lese wɔ ɔpan daase njan dɔɔ.

³² Mena dɔɔ yoonɔɔtena banj gyuuwɔ ke tekerii balan bala banj bɔɔ gyɔ wɔ sakaa kpu na Yesu ne nawɔɔ.

³³ Mɔna ba kekɔn Yesu gyan te ba kena nyi ɔ tanj ke wulaa yen ne, ba te tekerii ɔ nawɔɔ ya.

³⁴ Kenje yoonɔɔtena banj nolo moo wa apia sɔɔ Yesu yenaabia man. Debokenan man te fatabo na loj leewɔ.

³⁵ Man walan njan mɔɔ naa nombia kenja na me sia ne ne diina ka wose man adansɛɛ, te ma adansɛɛ kenj yɛɛ anokoare. Ma gyen nyi anokoare yaa mɛɛ yako, te mee di adansɛɛ baa na emɛɛ mɔ ke nyin lɛɛ di.

³⁶ Kei yela Wurubuare nombia anmarasen see njan kɔnawɔ ampan. Nombia nenan yena nyiaa, “Bɔɔ gyae baa tekeri ɔ nɔɔ dokolon pe gba ya.”

³⁷ Wurubuare nombia anmarasen daale mɔ yakowɔ nyiaa, “Balan baa keɛ walan njan bɔɔ sɔɔ e apia ne.”

Yesu kewuu

Mateo 27:57-61; Maake 15:42-47; Luka 23:50-56

³⁸ Kenja pou wɔle ne, Gyosefo njan ɔ ba lee Arimatia donɔɔ man ne kaa sola gbɛɛ lee kegyia Pilato gyan na ɔ kaa lese Yesu woo njan kewuu. Na Gyosefo kei mɔ yɛɛ Yesu kaseele e, mɔna ɔ weese ɔ wose bo nawolo nyi ɔ ne yee

Gyudatena kegyiise banj. Kegyia Pilato ke fa e gbɛɛ nɛ te ɔ gyuuwɔ ka lese woo ɲon.

³⁹ Nikodemose ɲon ɔ be kyaa kɔŋ Yesu gyan nelim nɛ, mɔ kaa kpuuwɔ na Gyosefo ɲon. Nikodemose kei moo pɛpɛɛ na oliifi na abɔɔ ofon nyiŋan ɲaale tasatɔɔ kɔŋ te ba moowɔ desina woo ɲon.

⁴⁰ Be balan bala moo akaralɛɛ na abɔɔ ofon nyiŋan mo milii Yesu ɲgba mena ken Gyudatena ne desina woo pɛte bee wuu e nɛ.

⁴¹ Na wɔɔbii daale kyaa botɔɔ ken bɔɔ gyo Yesu sakaa ɔpanɗan ɔɔ nɛ. Yebɔɔ wɔle wɔle daale doo botɔɔ ken be te wuu ta walaŋ ke man see ya.

⁴² Ken Gyudatena keƒɛƒfowee ken na benaa te bee desina ba wose mɔ te yebɔɔ ken mɔ benaa na botɔɔ ɔɔ nɛ, ba moo woo ɲon kewuu ke man. Kenƒe be bilinji boe dinaa daale tɔ ke nɔɔ.

20

Yesu kefon lee yen man

Mateo 28:1-8; Maake 16:1-8; Luka 24:1-12

¹ Kosida nebo nebo fuu ken tɛɛ te ɲmanɛe ta nideli ya nɛ, Mɛɛre ɲon ɔ ba lee Magedala donɔɔ man nɛ, karatɛɛwɔ gyu botɔɔ ken bɔɔ wuu Yesu nɛ. ɔ ke gyu botɔɔ nɛ, ɔ naawɔ nyi be te bilinji boe ken lee yebɔɔ ken nɔɔman.

² Mena ɔɔ ɔ yeuwɔ kɔŋ Simɔn Pita na kaseele ɲon Yesu ne gyae ɔ nombia nɛ gyan kaa yako wɔ nyiaa, “Be ta lese de Gbenɲyoo lee yebɔɔ ken man, te ɔɔ gyen botɔɔ ken bɔɔ moo e ka see ya.”

³ Kenje Pita na kaseele non yeuwo gyu yeboo kenj tɛɛ.

⁴ Be kee yeu kenj nɛ, kaseele non Yesu ne gyae ɔ nombia nɛ yeuwo gbaa Pita kyanj gbɛɛ ka gyoo yeboo kenj tɛɛ.

⁵ ɔ bunjawo kɛɛ yeboo kenj man na, ɔ naa akaralɛɛ kenj kaagenj doo la mɔna ɔ ta gyoo ke man ya.

⁶ Simɔn Pita ka lee wɔle kɔnj na te non kaa gyoowo yeboo kenj man. ɔ gyoowo na te ɔ naa akaralɛɛ kenj,

⁷ na kyanj kenj boɔ mo bake ɔ nyee nɛ. Kyanj kenj be doo akaralɛɛ kenj gyanj ya, mɔna akaralɛɛ kenj te boɔ ke doo yenanj.

⁸ Wɔle wɔle na te kaseele ɔ doɔ non mo gyoowo kena aboo njan, kenje non mo lɛɛwo di.

⁹ Mɔna Wurubuarɛ nombia anjmarasɛnj see njan ne yako nyi “Yesu waa foj lee yɛnj man nɛ, be sɛɛ be te nyii ta njɛ man nideli ya.”

¹⁰ Kenje kaseela banj besewo gyu be dɛɛ.

*Yesu kalese ɔ wose wola Mɛɛre Magedala
Mateo 28:9-10; Maake 16:9-11*

¹¹ Mɔna Mɛɛre non ɔ be sila wo gyu nɛ sɛnjɛɛ yeboo kenj tɛɛ ɔ ne wii. ɔ ka sɛnj ɔ ne wii nɛ te ɔ bunjawo kɛɛ yeboo kenj man,

¹² kenje ɔ naa Wurubuarɛ kpilala bala na ba doona kegbase wolomɛɛ be kyaa botoo kenj boɔ mo Yesu woo non doosi nɛ. Nɔlo kyaa yeboo kenj nyee gbɛɛ te njolo mo kyaa ke nawoo gbɛɛ.

¹³ Kenje be boose e nyiaa, “Alo, weera n ne wii?” Te ɔ tiranoo fa wo nyiaa, “Nawolo nyi be

ta lese me Gbenjyoo lee yebɔɔ kenj man, te mɔɔ gyen botɔɔ kenj bɔɔ mo e ka see ya.”

¹⁴ ɔ ke yako mena ne, ɔ gɛɛsewɔ kɛɛ na te ɔ naa Yesu senɛɛ, mɔna ɔ ta gyem nyi Yesu nonan ya.

¹⁵ Kenjete Yesu bɔɔse e nyiaa, “Alo, weera n ne wii? Amɔte yaa n ne kɛɔ?” Na Mɛɛre gyen nyi walan non ɔ ne kɛɛ wɔɔbii kenj dɔɔ ne nonan, mena dɔɔ ɔ yako e nyiaa, “Tobaale, akpaa nyan moona woo non ka weese na, wola man botɔɔ kenj n ba mo e ka see na me kaa mo e ta.”

¹⁶ Kenjete Yesu baake e nyiaa, “Mɛɛre!” Mɛɛre gɛɛsewɔ kɛɛ te ɔ fae yeesa baake e be dɛɛ dei man nyiaa, “Raboni” kenj nawolo nyi “De Gbenjyoo”

¹⁷ Kenjete Yesu yako e nyiaa, “Na tina man ya, nawolo nyi me te gyuu ta me kya non gyan ya. Mɔna bese gyu me kaseela ban gyan na n kaa yako wɔ nyi ‘Mee gyu me kya non ɔ yɛɛ ɛ kya e ne, na me Wurubuare non ɔ yɛɛ ɛ Wurubuare e ne gyan.’ ”

¹⁸ Mena dɔɔ Mɛɛre Magedala non gyuuwɔ ke yako kaseela ban nyiaa “Ma te naa de Gbenjyoo Yesu non.” Te ɔ besewɔ yako wɔ nombia non Yesu be yako e nyi waa yako wɔ ne.

Yesu kalese ɔ wose wola ɔ kaseela ban

Mateo 28:16-20; Maake 16:14-18; Luka 24:36-49

¹⁹ Kosida kenan balinɔɔ ne, kaseela ban gyuuwɔ ke gyanee deni man te be tɔɔ disim do ba wose, nawolo nyi bee yee Gyudatena kegyiise ban. Debokenan man te Yesu kaa

bεεω lee ba nsana te ɔ yako wɔ nyiaa,
 “Wosefεereη dεε kyaa na ηon.”

²⁰ ɔ ke yako wɔ mena nε, ɔ moo ɔ nyiηmaa
 na ɔ yenaabia gyam keη wola wɔ. Kenεte yεε ɔ
 kaseela baη gyon nideli nyi ba te naa be
 Gbenjyoo ηon bela.

²¹ Kenεte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa,
 “Wosefεereη dεε kyaa na ηon, mena keη me
 kya ηon be kpila maη nε, mena ke yaa mεε
 kpila εmεε mɔ.”

²² ɔ kekolosi nombia keηa taη nε, ɔ lee
 weeseε woli wɔ te ɔ yako wɔ nyiaa, “ε lεε
 Wurubuare felin ηon na waa kyaa ε man.

²³ Akpaa ε mo ηolo nombiakumεε kyεε e na,
 Wurubuare mɔ waa mo kyεε e. Te akpaa ε bεε
 ε ta mo ηolo nombiakumεε kyεε e ya na,
 Wurubuare mɔ be gyae waa mo kyεε e ya.”

Yesu kalese ɔ wose wola Tomase

²⁴ Wee kenan keη Yesu be kaa lese ɔ wose
 wola ɔ kaseela kufu bala baη nε, na be man
 ηolo ηon bεε baake e nyi Tomase yaa Ata nε be
 kpue na ɔ tebia ya.

²⁵ Mena dɔɔ Yesu kaseela akan baη yako
 Tomase nyiaa, “Da te naa de Gbenjyoo ηon.”
 Kenεte Tomase yako wɔ nyiaa, “Akpaa me ta mo
 me sia naa nyeelabia gyanηareε ηan, na maa
 mo me nyimbii do ɔ yenaabia gyam keη man ya
 nε, maη be gyae maa lεε di korakora ya.”

²⁶ Weeya gyanaara wole nε, na ɔ kaseela baη
 te gyanee deni man bela. Wee kenan na
 Tomase mɔ kpue na wɔ. Ba te tɔ asima ηan
 pou, karateteε dokolon te Yesu kaa bεεω lee be

doo te o yako wo nyiaa, “Wosefereŋ dee kyaa na non.”

²⁷ Kenŋe o yako Tomase nyiaa, “Mo n nyinmaa do me nyinmaa booo man na n ke kee me nyinmaase, na n ka mo n nyimbii do ma yenaŋ kee. Tina aŋmaareŋ kelee yela na n ke lee di.”

²⁸ Botoo te Tomase tiranoo nyiaa, “Nyaŋ yena me Gbenjyoo na me Wurubuae.”

²⁹ Kenŋe Yesu boose e nyiaa, “Ken n be naa maŋ doo te n leewo di? Balaŋ baŋ ba te naa maŋ ya te booo lee di ne, baŋ na nyeebam.”

³⁰ Yesu besewo yee gyakolon nombia burum ŋan o kaseela baŋ be naa na be sia, mona na ŋe popou te be ŋmarasewo do tone kei man ya.

³¹ Mona be ŋmarase keŋa bo na e ke lee di nyi Yesu yena Wurubuae bu na nyeelere non. Na nyaŋ non n lee e di na, n ke nyin nyeedon kekpa a ken o ye le man.

21

Yesu kalese o wose wola o kaseela baale

¹ Keŋa pou wole ne, Yesu besewo lese o wose wola o kaseela baale Tiberiase boo nooman. Mena ken o ba lese o wose wola wo yaa.

² O kaseela baŋ bee baake wo Simon Pita na Tomase non bee baake e Ata ne na Natanele non o ba lee Kaanan donoo ken ke kyaa Galelia tee le man ne, na Sebedeo bia na o kaseela bala baale gyuuwo ke kyaa bom.

³ Kenŋe Simon Pita yako wo nyiaa, “Mee gyu boo man me kaa kyaŋ kpebia.” Te baŋ mo yako e nyiaa, “Daa mo dee sila neŋ gyu.” Mena doo be gyuuwo ka gyoo degbele man te be lanawo.

Be loo asawu nelim kenan pou mona ba te kyan kolo ya.

⁴ Tee kena nebo nebo fuu ne, be kee na nolo senese la boo nooman, na n kee ne Yesu nonan. Mona o kaseela ban ta gyen e ya.

⁵ Kenje Yesu boose wo nyiaa, "Tewulee, doona e te kyan kolo ya?" Te be tiranoo nyiaa, "Koa de te nyin kpebi dokolon panpan gba ya."

⁶ Kenje o yako wo nyiaa, "E fun ya asawu ken lo degbele ken dunolon doo na e ke kyan kpebia." Mena doo be funa asawu ken lo botoo yenan te be kyan kpebia burum ken nyi boo ne tale baa wonje asawu ken gba ya.

⁷ Botoo te Yesu kaseele non o ne gyae o nombia ne yako Pita nyiaa, "De Gbenjyoo Yesu nonan." Simon Pita kenyii nyi de Gbenjyoo Yesu nonan ne te o moo o kegba wurikyim milii o wose, nawolo nyi o wulaa kpee ke. Kenje o tonawo gyoo lon ken man yeele o ne gyu Yesu gyan.

⁸ Mona kaseela akan ban saa degbele ken bee kon dekenken doo na bee wonje asawu ken kpebia be wulu ke man ne, nawolo nyi na ba dekyae ken tan lem na dekenken ya. Ke lem gyae ke yee ngba baam toose sonola na kufu ne (50).

⁹ Be kelii dekenken doo ne be naa boalan na nyewalan, na kpebia yakaa ke doo na bodobodo mo doo yenan.

¹⁰ Kenje Yesu yako wo nyiaa, "E mo kpebia ban e be kyam ne baale kon."

¹¹ Mena doo Simon Pita besewo gyu degbele ken man, te o ke wonje asawu ken kon

dekenken dɔɔ. Na kpebia dinaana ban bɔɔ wulu asawu ken ne, be yaanɔɔle yee sɔɔnonɔ na sɔɔnola na kufu batooro (153). Ken na kpebia ban booron kei koran ne, asawu ken te tirii ya.

¹² Ken te Yesu yako wɔ nyiaa, “E kɔɔ kaa di e nebo weenee.” Mɔna ɔ kaseela ban ɔlo te tale gyɔ ɔ konɔɔ bɔɔse e nyi “Nyan yena amɔte ya?” Nawolo nyi ba gyen nyi be Gbenjyoo Yesu ɔnon.

¹³ Te Yesu kɔɔawɔ kaa mo bodobodo ken fa wɔ, kenan wɔle te ɔ moo kpebia ban mɔ fa wɔ.

¹⁴ Yesu kefon lee yen man ne, kei yena betabotoorote ken ɔ ba lese ɔ wose wola ɔ kaseela ban.

Yesu kekolosi na Pita

¹⁵ Be kedi weenee ɔnan tan ne te Yesu bɔɔse Simɔn Pita nyiaa, “Gyon bu Simɔn, n ne gyae man kela n tebia kɔwɔ kee gyae man?” Ken te Pita tiranɔɔ fa e nyiaa, “Ayi, me Gbenjyoo, n gyen nyi mee gyae n nombia.” Ken te Yesu yako e nyiaa, “Kee me silala ban dɔɔ ɔgba mena ken namensekelere ne kee namense dɔɔ ne.”

¹⁶ Te Yesu besewɔ bɔɔse e bolate nyiaa, “Gyon bu Simɔn, n ne gyae me nombia?” Te Pita tiranɔɔ fa e nyiaa, “Ayi me Gbenjyoo, nyan gbagba gyen nyi mee gyae n nombia.” Ken te Yesu yako e nyiaa “Kee me silala ban dɔɔ ɔgba mena ken namensekelere ne kee ɔ namense dɔɔ ne.”

¹⁷ Ken te Yesu besewɔ bɔɔse e betabotoorote nyiaa, “Gyon bu Simɔn, n ne gyae me nombia nideli?” Nombia ɔnan takaa Pita nideli nawolo nyi ɔ te bɔɔse e betabotooro nyi, “N ne

gyae man nideli?” Kenje Pita yako e nyi, “Me Gbenjyoo, nyan gbagba n gyen kpene kamase. N gyen nyi mee gyae nen nideli.” Kenje Yesu yako e nyiaa, “Mena na kee me silala ban doo ngba mena ken namensekeelere ne kee o namense doo ne.”

¹⁸ Mee yako nen anokoare nyiaa, “Deban ken n yee tobaale e ne nyan gbagba ne tale mo n kegba do n wose, na n ka koro gyu botoo ken n ne gyae. Mona n kaa nme na njolo ne gyae la waa do nen kegba na waa kyan nen n nyinmaa man mo nen gyu botoo ken n bee gyae nyi n ke gyu ya.”

¹⁹ Yesu yako nombia kenja baa na kawola yen ken Pita waa yen na ka lese Wurubuaru ye. Yesu kekolosi nombia kenja pou tan ne te o yako Pita nyiaa, “Sila man!”

²⁰ Ba ke ta bee gyu ne, Pita geseewo kee te o naawo ngba kaseele non Yesu ne gyae o nombia nideli ne silana wo wole wole. Mena kaseele kei yena non o be kyaa teelina Yesu deban ken bee di be balinoo weene te o be boose e nyiaa, “Me Gbenjyoo, amote ne gyae la waa lese nen fa yen ne?”

²¹ Pita kena kaseele non ne o boose Yesu nyiaa, “Me Gbenjyoo, sena te baa yee balee kei mo?”

²² Kenje Yesu tiranoo fa e nyiaa, “Akpa mee gyae nyi waa kyaa kelii deban ken maa bese kon na, n won faa la? Nyan sila man!”

²³ Mena doo nombia kenja yaaseewo Yesu kaseela ban man nyiaa, kaseele non Yesu ne gyae o nombia ne be gyae waa yen ya. Mona

Yesu te yako nyi o be gyae waa yen ya. Ken o be yako yena nyi, "Akpa a mee gyae nyi waa kyaa kelii deban ken maa bese kon na, n won faa la?"

²⁴ Mena kaseele kei diina nombia ken a wose man adanse te o nmarase na see. Te da gyen mo nyi wa adanse ken yee ampan.

²⁵ Yesu yee aboo burum naale mo. Akpa a ben nmarase na dokolon dokolon ne, teele kei doo pou boo gyae baa nyin botoo ken baa mo na see ya.

**WURUBURE NOMBIA KPAAKPAA
NŌŌKEBAKESEE WŌLE**
The New Testament in the Delo language of Ghana:
**WURUBURE NOMBIA KPAAKPAA NŌŌKEBAKESEE
WŌLE**

copyright © 2006 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Delo

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Jun 2026 from source
files dated 17 May 2025

80e9f745-c10c-5e3f-94bb-9d65aa1a1b11